

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "שמות"

י"ח בטבת תשע"ד, (21/12/2013)

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
שמעון תורג'מן

ירושלים	תל אביב	חיפה	באר-שבע	חשפונאים
16:02	16:20	16:09	16:19	16:20
17:18	17:20	17:16	17:19	17:20

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת שמות – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	15
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	23
4 .	בין אדם לחברו	69
5 .	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	71
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	85
7 .	החיים הבריאים	92
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	98
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	105
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה , נא לפנות לדוא"ל: h-tourjy@smile.net.il	בכריכה האחורית

1.0. נתונים על ספר שמות ועל פרשת שמות

1.01 . ספר שמות

ספר שמות הוא הספר השני בתורה. נקרא כך בגלל שהמילה השנייה בספר היא "שמות" – "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, את יעקב, איש וביתו באו". הוא נקרא גם ספר הגאולה.

בתרגומים היווניים (תרגום השבעים) נקרא הספר אקסודוס: $\sigma\delta\omicron\varsigma = \text{דרך}$, $\epsilon\xi =$ החוצה, על-שם האירוע הגדול המתואר בו – יציאת עם ישראל ממצרים. שם זה נשמר בתרגומים ללטינית ובשל כך נקבע כשמו בשפות הרבות אליהם תורגם מלטינית.

ספר שמות מספר על שעבודם של בני ישראל במצרים, יציאתם ממנה ונדודיהם במדבר. בתוך נדודי בני ישראל במדבר משולבים סיפורים ואירועים שונים, ששיאם הוא מעמד מתן תורה על הר סיני. עוד מסופר בו על מלחמת ישראל בעמלק והוא כולל גם מצוות שונות.

הנושאים שבספר שמות

ישראל במצרים (פרשות שמות וארא בא – פרקים א–ג)

בתחילת הספר מובא מניין בני ישראל היוורדים למצרים. אחר כך מספר הכתוב על השינוי הדרסטי ביחס של המצרים לבני ישראל – משליטי הארץ הם הופכים לעבדים. גזרות פרעה להשמיד את ישראל מתחילות להתממש, וכל זכר הנולד לישראל מושלך ליאור. משה, שהושאר על שפת היאור, נאסף על ידי בת פרעה ונלקח לבית פרעה מלך מצרים.

משה יוצא ורואה את שעבוד אחיו, וכאשר הוא מבחין במצרי המכה איש עברי – הוא הורג אותו. הדבר נודע לפרעה ומשה בורח למדיין הסמוכה. במדיין הוא מסייע לבנות יתרו להתגבר על רועים שמנעו מהם להשקות את צאנן, וכאשר הוא מגיע לבית יתרו, הוא נושא את ציפורה בתו לאישה ועובד אצלו כרועה צאן. משה יוצא

למדבר ושם הוא רואה סנה בוער באש, ואינו נאכל (=מתכלה). זוהי ההתגלות הראשונה, הקדשתו של משה לנביא, והוא מצווה ללכת לפרעה ולומר לו שישלח את בני ישראל ממצרים.

בגיל 80 הולך משה לפרעה עם אחיו אהרן, ודורש ממנו להוציא את ישראל ממצרים. פרעה מסרב ומקשה את תנאי העבודה של בני ישראל. שוב חוזר משה לפרעה ומאיים במכות אם לא ישלח את בני ישראל.

פרעה מקשה את לבו, ומתחילה סדרה של מכות מצרים: היאור נהפך לדם. הארץ מתמלאת בצפרדעים. הכינים פולשות לבתי המצרים. חיות טורפות באות על ארץ מצרים. מחלת הדבר מפילה את מקניהם. שחין ואבעבועות פורחים על עורם של המצרים. ברד כבד ובתוכו אש מתלקחת יורד עליהם והורס את יבולם. ארבה כבד תוקף את היבולים שנשארו. חושך גמור שנמשך 3 ימים פוקד את הארץ. ולבסוף – כל בכורי המצרים מתים. בכל המכות בני ישראל, שישבו בחבל הארץ גושן, הופלו לטובה ולא סבלו כלל.

בני ישראל מצווים להקריב קרבן פסת, והם אופים לחם ואינם מספיקים לאפות אותו כראוי עד שפרעה שולח את בני ישראל במהירות. פרעה מתחרט ורודף אחריהם. הם מגיעים לים סוף, הים נבקע, ישראל עוברים אותו ביבשה, והמצרים הרודפים אחריהם טובעים. לאחר ההצלחה שרים ישראל את 'שירת הים'.

יציאת מצרים ונדודים במדבר (פרשת בשלח – פרקים יג-יח)

ישראל מתחילים את הנדודים במדבר. תחילה צריכים היו ללכת מיד לארץ כנען, אבל בגלל חטאי המרגלים – המסופר בחומש במדבר – נדחית הכניסה ארבעים שנה. הנדודים במדבר אופיינו בסדרה של תקלות: חוסר מים, חוסר אוכל, בקשה לאכול בשר.

בהמשך הנדודים, תוקף את עמלק את ישראל, והופך להיות סמל לשנאת ישראל שבכל הדורות.

קבלת התורה (פרשת יתרו – פרקים יט – כ)

יתרו מייעץ למשה להקים מערכת משפט. בני ישראל מגיעים להר סיני, שם מקבלים את התורה ואת המצווה בהתגלות אלהים. מעמד זה הוא הבסיס של אמונת ישראל.

מערכת המצוות (פרשת משפטים – פרקים כא–כד)

משה מוסר לבני ישראל מצוות שעליהם לקיים. במצוות אלו כלולים דיני עבדות, כיבוד הורים, דיני גניבה, נזיקין, שמירה על החלש, דיני משפט ושמיטה. לאחר קבלת התורה מתוארת בפרק כד התגלות נוספת וכריתת ברית עם ה'.

צווי על בניית המשכן (פרשות תרומה תצווה כי תישא – פרקים כה–לא)

ה' מצווה את משה לבנות משכן: ועשו לי משכן – ושכנתי בתוכם. משה מקבל את מידות המשכן וכליו: ארון, כפורת, כרובים, שולחן, כלי השולחן, מנורה, מזבח ולבגדי הכהונה: חושן (לוח בעל 12 משבצות ובתוכם אבני חן), אפוד, מעיל, כתונת, מצנפת ואבנט.

חטא העגל (פרשת כי תישא – פרקים לב–לד)

משה מקבל על הר סיני את לוחות הברית, עליהם חקוקים עשרת הדברים, בינתיים העם מחכה למשה בתחתית ההר ואינו יודע מה היה לו. הם יוצרים בעזרת אהרן עגל זהב, שתפקידו להחליף את משה (לפי פסוק א'). משה יורד, מנתן את לוחות הברית, ומצווה על שבט לוי להרוג את אלו שעבדו לעגל – כ-3000 איש. משה עולה שנית להר סיני ומקבל את הלוחות השניים.

בניית המשכן וכליו (פרשיות ויקהל פקודי – פרקים לה–מ)

משה מקהיל את העם ומבקש מהם לתרום זהב וכסף לצורך בניית המשכן. הכסף נאסף ובניית המשכן נעשית על ידי בצלאל ואהליאב.

פרשיות חומש שמות במספרים

מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	פרקים	סה"כ פרשיות סתומות	סה"כ פרשיות פתוחות	סה"כ פרשיות	שורות בספר תורה	פרשה
0	0	0	6,762	1,763	124	א'-ו'	1	6	7	215	שמות
0	0	0	6,701	1,748	121	ו'-ט'	8	8	16	221	וארא
11	9	20	6,149	1,655	106	י-י"ג	6	8	14	207	בא
1	0	1	6,423	1,681	116	י"ג-י"ז	5	9	14	215	בשלח
14	3	17	4,022	1,105	75	י"ח-כ'	10	5	15	138	יתרו
30	23	53	5,313	1,462	118	כ"א-כ"ד	27	6	33	185	משפטים
1	2	3	4,692	1,145	96	כ"ה-כ"ז	6	3	9	155	תרומה
3	4	7	5,430	1,412	101	כ"ז-ל'	8	2	10	180	תצווה
5	4	9	7,424	2,002	139	ל'-ל"ד	4	10	14	245	כי תשא
1	0	1	6,181	1,558	122	ל"ה-ל"ח	6	7	13	211	ויקהל
0	0	0	4,432	1,182	92	ל"ח-מ'	14	6	20	160	פקודי
66	45	111	63,529	16,713	1,210	40	95	70	165	2,132	סה"כ חומש שמות
365	248	613	304,785	79,796	5,846	187	382	291	673	10,197	חמישה חומשי תורה
18%	18%	18%	20.8%	20.9%	20.7%	21.4%	24.9%	24.1%	24.5%	20.9%	חומש שמות מכל התורה

1.1. נתונים על פרשת שמות

פרשת שמות היא הפרשה הראשונה בספר שמות
 הפרשה מתחילה בפרק א' פסוק א' ומסתיימת בפרק ו' פסוק א'
 שם הפרשה היא המילה השניה בה פותחת הפרשה :
 "ואלה שמות" בפרשה זו יש 124 פסוקים.

נתונים סטטיסטיים - מספריים על פרשת שמות											
מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-	
								פסוק	פרק	פסוק	פרק
0	0	0	6,762	1,763	124	5	215	פסוק	פרק	פסוק	פרק
								י"ח	כ"ה	א'	כ"ג
0	0	0	11	11	11	10	10	דירוג פרשת שמות בפרשות חומש שמות			
43	44	47	16	13	15	4	17	דירוג פרשת שמות בפרשות חמישה חומשי תורה			

1.2. ההפטרה

הספרדים מפטירים: בשבת זו "דברי ירמיהו" בספר ירמיה פרק א' מפסוק א' עד פרק ב' פסוק ג' "נאום ה' "

האשכנזים מפטירים: "הבאים ישרש יעקב" בספר ישעיה מפרק כ"ז פסוק ו' עד פרק כ"ח פסוק כ"ג – "ואת אלוקי ישראל יעריצו"

התימנים והבבלים מפטירים: "בן אדם הודע" בספר יחזקאל פרק ט"ז

הקשר בין פרשת שמות להפטרתה

בדרך כלל אנו מחפשים את הקשר בין פרשת השבוע להפטרתה, בתוכנם המשותף של הפרשה וההפטרה. לעיתים הקשר הוא במבנה הדומה.

לעיתים סממנים לשוניים משותפים, הם הסיבה לבחירתה של הפרשה.

ישנן הפטרות שאנו יכולים להצביע על יותר מאשר קשר אחד בין הפרשה לבין ההפטרה.

הקשר להפטרת השבוע לפי מנהג האשכנזים

הפטרת השבוע לפי מנהג האשכנזים היא מנבואות התוכחה של ישעיה.

פרשת השבוע פותחת: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצריימה",

וההפטרה פותחת: "הבאים ישרש יעקב ופרח ישראל".

המילה המשותפת: "הבאים", משותפת על דרך הניגוד.

"הבאים" בפרשה הם יעקב ובניו. עם ירידתם למצרים מתחיל השיעבוד, ומתחילה הגלות.

בהפטרה – "הבאים" הוא לשון קצר, וכאילו כתוב בימים הבאים, והכוונה לישועה העתידה, שהיא למעשה סיומה של הגלות.

והדברים אף נרמזים בדברי הנביא:

"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנידחים בארץ מצרים, והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים."

מילים המזכירות לנו את הבטחת ה' למשה, במעמד הסנה:

"וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה, אל

ארץ זבת חלב ודבש..."

במעמד הסנה נאמר למשה:

"ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה. ושלחתי את ידי והיכיתי את מצרים, בכל נפלאותי אשר אעשה בקרבן, ואחרי כן ישלח אתכם".

ובהפטרה רמזים למכות שהכה ה' את מצרים:

"הכמכת מכהו הכהו, אם כהרג הרוגיו הורג?"

גם בעת הגאולה העתידה יכה ה' במצרים:

"והיה ביום ההוא, יחבט ה' משיבולת הנהר, עד נחל מצרים, ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל."

בעת שנשלח משה לגאול את ישראל, הביע את החשש:

"והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו לא נראה אליך ה'"

כאשר מכביד פרעה את ידו על בני ישראל כתוצאה מדרישותיו של משה, מספרת התורה:

"ויפגעו את משה ואת אהרן ניצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה. ויאמרו אליהם:

ירא ה' עליכם וישפט, אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת

חרב בידם להרגנו".

זה גורלו של מנהיג. גם אם כוונותיו לטובת העם, הוא צפוי לביקורת ולתלונות מצד עמו. בפרשה מתמרמר העם נגד מנהיגיו.

בהפטרה לועג העם לנביא ומעמיד פנים כאילו נבואתו אינה ברורה:

"את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה, גמולי מחלב, עתיקי משדים. כי צו לצו צו

לצו קו לקו זעיר שם זעיר שם. כי בלעגי שפה ובלשון אחרת ידבר אל העם

הזה."

הקשר להפטרת השבוע לפי מנהג הספרדים

הקשר בין ההפטרה לפי מנהג הספרדים לבין הפרשה בולט הרבה יותר.

בהפטרה מפרק א' בירמיה מדובר על סרובו של הנביא לקבל על עצמו את

התפקיד. בפרשת השבוע מסופר על נסיונותיו של משה להתחמק מן השליחות.

הוא אומר: "מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים?"

הקב"ה מבטיחו: "כי אהיה עמך".

בהמשך אומר משה:

"והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו לא נראה אליך ה'"

ושוב מנסה משה:

"בי ה' לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך, כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי",

ומבאר רשב"ם: "איני בקיא בלשון מצרים בחיתוך לשון, כי בקטנותי ברחתי משם ועתה אני בן שמונים... וכי אפשר נביא אשר ידעו ה' פנים אל פנים וקיבל תורה מידו היה מגמגם בלשונו? ואין דבר זה בדברי התנאים והאמוראים".

והקב"ה מצוה אותו: "ועתה לך, ואנכי אהיה עם פיך, והורתיך אשר תדבר." ואז אומר משה ללא נימוק: "שלח נא ביד תשלח."

גם ירמיה מנסה להתחמק מהשליחות:

"ואומר אהה ה' אלוקים, הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי" ותגובת ה':

"אל תאמר נער אנכי, כי על כל אשר אשלחך תלך ואת כל אשר אצווך תדבר." את הדמיון הזה שבין משה לירמיה מרחיב המדרש:

אתה מוצא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה. זה נתנבא ארבעים שנה וזה נתנבא ארבעים שנה. זה נתנבא על יהודה וישראל וזה נתנבא על יהודה וישראל.

זה עמדו בני שבטו כנגדו וזה עמדו בני שבטו כנגדו. זה הושלך ליאור וזה הושלך לבור. זה הוצל ע"י אמה וזה הוצל ע"י עבד זה בא בדברי תוכחות וזה בא בדברי תוכחות.

בפרשת השבוע מכונים ישראל: "בני בכורי ישראל".

ההפטרה מסתיימת:

"קדש ישראל לה', ראשית תבואתו. כל אוכליו יאשמו, רעה תבוא אליהם נאום ה'.

הקשר להפטרת השבוע לפי מנהג התימנים והבבלים

בהפטרה מתאר הנביא יחזקאל את הורתו ולידתו של עם ישראל וכיצד ה' גידלם וטיפחם – ברמיזה על הוצאתם ממצרים.

1.3. תוכן הפרשה

בפרשה מסופר על תחילת שעבוד עם ישראל במצרים ועל שנות חייו הראשונות של משה ובחירתו להנהגה. בפרשה זו מוצגות כמה מן הדמויות שיופיעו במהלך הפרשות והספרים הבאים, ובהן מרים ואהרן הכהן אחי משה, וכן פרעה מלך מצרים שמשעבד את עם ישראל.

תחילת הפרשה מקשרת לסיומו של ספר בראשית ומסכמת את שמות בני ישראל שירדו למצרים. עם ישראל, המכונה כך לראשונה על ידי פרעה, מזוהה בעיני המצרים כסיכון פוטנציאלי ועל כן מחליטים המצרים לדכא אותו במספר דרכים – שעבוד פיזי ובניית "ערי מסכנות" ובהמשך ציווי על המתת כל הזכרים הנולדים – המיילדות המופקדות על ביצוע המשימה אינן מצייתות לציווי זה, ומצילות את הילדים. בעקבות מעשי המיילדות, מסופר כי ה' גמל לה טובה – "ויעש להן בתים".

פרעה מרחיב את הציווי ומורה אותו לכל המצרים: "כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו". על רקע הציווי הנ"ל, מספרת הפרשה על זוג עבריים משבט לוי הנישאים ומביאים לעולם בן זכר. אם הילד חוששת להשאירו בביתה, בונה לו תיבה ומניחה אותו בתוך התיבה ביאור. בת פרעה מגלה את הילד, קוראת לו "משה", לוקחת אותו לביתה ומגדלת אותו בארמון פרעה. כשמשה גדל הוא יוצא לפגוש את בני עמו המשועבדים לפרעה. הוא מתערב בשני סכסוכים אלימים ומציל את הנרדפים, ועקב כך נאלץ לברוח לארץ מדין. על הבאר במדין הוא מסייע לבנותיו של יתרו, ובעקבות כך גר בביתו ונושא את אחת מבנותיו, ציפורה. למשה נולדים שני בנים, גרשם ואליעזר.

באחת הפעמים שמשה רועה את צאן יתרו הוא מגיע להר סיני ורואה שם סנה בוער באש. אלוהים מדבר אל משה מתוך הסנה, מודיע לו שהחליט לגאול את עם ישראל ולהביאם לארץ ישראל, ומטיל על משה את הנהגת העם. משה מנהל משא ומתן ארוך עם אלוהים ומעלה בעיות רבות שעשויות להפריע לו במשימה זו. אלוהים מצייד את משה באותות ובמופתים שיעזרו לו לשכנע את העם ואת פרעה בדבריו, וכן מגלה לו את שמותיו המיוחדים.

משה לוקח את אשתו ואת בניו בדרך חזרה למצרים. בדרך מתרחש אירוע בלתי מוסבר: "ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו". ציפורה מלה את בנה, ובעקבות מעשה זה סרה סכנת המוות, וציפורה מכריזה: "חתן דמים למולות".

משה נפגש עם אהרן במצרים ושניהם באים לפני פרעה ותובעים בשם ה': "שלח את עמי ויעבדוני". פרעה מסרב ומקשה את תנאי השעבוד של בני ישראל. הם

מצדם מתלוננים למשה שבואו רק הרע את המצב, והוא קובל לפני אלוהים. אלוהים עונה למשה: "עתה תראה... כי ביד חזקה ישלחם, וביד חזקה יגרשם מארצו".

1.4 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת שמות

הפרשה הקודמת הסתיימה כשבני ישראל ירדו למצרים עקב הרעב שהיה בארץ ישראל והשתקעו בה בהתאם לחזיון שראה אברהם אבינו בה הבטיח הקב"ה לאברהם את ארץ ישראל לעם ישראל ובאותו חזיון נאמר גם שבני ישראל יהיו בארץ מצרים ושם יתגבשו כעם ושיצאו ברכוש גדול "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יָדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וְעָבְדוּם, וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת, שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ, דָּן אֲנִי; וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ, בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל". משפחת יעקב מנתה בתחילה שבעים נפש ומשחלפו השנים וכל הדור של יוסף נפטר בני ישראל גדלו מאד וכפי שהמדרש אומר על הפסוק "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, פָּרוּ (1) וַיִּשְׂרְצוּ (2) וַיִּרְבוּ (3) וַיַּעֲצְמוּ (4) בְּמֵאֵד (5) מְאֹד (6) וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ, אֹתָם". שכל אשה ילדה ששיה בכל לידה. ניתן לאמר שעל פי סקרים שהתפרסמו לאחרונה הרי שבשנים האחרונות המשפחות היהודיות מחזירות עטרה ליושנה וכן תשובה ניצחת לכל רואי שחורות הדמוגרפיה השאלה הגדולה שנשאלת כיצד בני ישראל לאחר כ 200 שנות שיעבוד במצרים הצליחו לשמר את זהותם היהודית? ועל כך עונה המדרש "שלא שינו את שמם, שלא שינו את לשונם ושלא שינו את לבושם" ולכן גם לפני 1000 שנה, וגם בעוד 1000 שנה אנו נמצא קבוצה של יהודים בעיקר חרדים שימשיכו ללבוש אותם בגדים, וימשיכו לקרוא לילדיהם אברהם, יצחק, שרה רבקה וכו'. וכמובן ללא הדרת נשים

גם השלטון במצרים התחלף וקם שליט חדש אשר לא ידע על פעולותיו החיוביות של יוסף. השליט פחד מהעוצמה של בני ישראל ומהפחד שבני ישראל יתייצבו לימין האויבים שלו בעת מלחמה (מעין "גייס חמישי") בתוך ארצו "וַיֹּאמֶר, אֵל עָמוֹ: הִנֵּה, עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם, מִמֶּנּוּ. הֲבֵיאָה נְתַחֲכֶמָה, לוֹ: פֶּן יִרְבֶּה, וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ, וְנִלְחַם בָּנוּ, וְעָלָה מִן הָאָרֶץ" ולכן החליט על שורה של צעדים ובהם להעביד את בני ישראל בעבודת פרך בבניה של ערים (יש המייחסים את הפירמידות בגיזה שבמצרים לעבודת בני ישראל). ולמרות העבודה הקשה בני ישראל ממשיכים להתרבות. "וּכְאֲשֶׁר יַעֲנּוּ אֹתוֹ, כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ".

בנוסף, ובהתאם למדיניות שלו קורא פרעה למיילדות העבריות (שפרה ופועה) ומנחה אותם להרוג את כל הבנים (על ידי זריקתם ליאור (הנילוס)) ולהחיות את הבנות "ויאמר, ... אם בן הוא ויהמתן אותו, ואם בת הוא וחקיה" (פרעה כנראה לא הכיר את ההלכה היהודית שבה במידה והאמא יהודיה אזי גם ילדיה). ואולם גם מהלך זה אינו צולח בידו ופרעה קורא בשנית למיילדות שפרה ופועה ושואל אותן מדוע לא מקיימות את מצוותו. כתשובה עונות המיילדות שהנשים העבריות אינן מפונקות כמו הנשים המצריות שזקוקות למיילדת צמודה אלא יולדות בכוחות עצמן ללא מיילדת. "ותאמרן המיילדת אל פרעה, כי לא כנשים המצריות העבריות... בטרם תבוא אליהן המיילדת וילדו". בירושלים קיים "מכון פועה" על שם המיילדת העברית שבפרשתנו המתמחה בהכוונה, ייעוץ וסיוע לזוגות בנושא פוריות וגינקולוגיה ובפיקוח בבתי החולים ובמעבדות העוסקות בתחום.

התורה מספרת לנו על נשואי עמרם ויוכבד ועל לידת בנם ועל כך שהסתירו אותו בביתם. לאחר שלושה חודשים החליטו לשים אותו בתיבה שתשוט ביאור כשבתם (מרים) משגיחה עליו. בתו של פרעה יוצאת לרחוץ ביאור ומגלה את התיבה כשתינוק בתוכה וקוראת לו משה "כי מן המים משיתהו".

משה גדל בבית פרעה מבלי ששכח את מוצאו היהודי. באחד הימים שבהם משה ביקר אצל עמו הוא רואה איש מצרי מכה איש עברי ובלי לחשוב פעמיים ולאחר שמוודא שאין איש בסביבה הוא הורג את המצרי וטומן אותו בחול. "וירא איש מצרי, מכה איש עברי מאחיו. ויפן פה וכה, וירא כי אין איש; ויך, את המצרי, ויטמנהו, בחול". למחרת רואה משה שני אנשים עבריים רבים ביניהם והוא מנסה להפריד ושואל אחד מהם "ויאמר, לרשע, למה תכה, רעך" בתגובה עונה לו האיש "ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט, עלינו הלהרגני אתה אמר, פאשר הרגת את המצרי". משה נלחץ מכך שנודע על האירוע של הריגת המצרי ובנוסף פרעה שומע על כך שמשה הרג איש מצרי ומבקש להורגו ולכן בורח משה לארץ מדיין.

כאשר מגיע משה למדיין הוא פוגש ליד הבאר את בנותיו של יתרו ושם הוא רואה שהרועים מגרשים את בנות יתרו ומונעים מהם להשקות את הצאן. משה כשראה את יחס הרועים לבנות יתרו הוא עוזר להן והן משקות את עדריהן וחוזרות לביתם. יתרו מופתע מחזרתן המוקדמת הביתה (לא הספיק להכין להם ארוחת צהרים) היות והיה רגיל שהבנות חוזרות מאוחר. יתרו שואל אותן מדוע מיהרו לחזור "ויאמר, מדוע מהרתן בא היום". בתשובה הבנות מספרות לו "ותאמרן איש מצרי, הצילנו מיד הרעים; וגם דלה דלה

לָנוּ, וַיִּשָּׂק אֶת הַצֵּאֵן". כשיתרו מגלה זאת הוא מזמין את משה לביתו
ובהמשך מחתן אותו עם ציפורה ביתו.

מעניין לראות שכל השידוכים המשמעותיים לעם היהודי אירעו ליד הבאר.
אליעזר עבד אברהם מוצא את השידוך ליצחק ליד הבאר, הסיפור הידוע
שרבקה השקתה את אליעזר ואת הגמלים. יעקב אבינו נפגש עם רחל אמנו
ליד הבאר כאשר עזר לגלול את האבן מעל פי הבאר וכעת משה עם ציפורה
(לכן מי שרוצה למצוא שידוך טוב יעמוד ליד שלט של "מקורות" ומתין, או
שיחפור לו באר פרטית)

למשה וציפורה נולד בן ששמו גרשום מלשון גר – שם (גר במקום אחר) "גר
הייתי, בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה". בינתיים במצרים בני ישראל סובלים קשות מהמצרים
ומתחננים לקב"ה שיצילם "וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֵּאָנְחוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה, וַיִּזְעָקוּ; וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים, מִן
הָעֲבָדָה. וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים, אֶת נַאֲקָתָם; וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ, אֶת אַבְרָהָם
אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב" ואכן הקב"ה בוחר במשה להוציא את בני ישראל
במצרים.

משה היה רועה את צאנו של יתרו חותנו ותוך כדי כך מגיע להר חורב הוא
הר סיני (ישנם חילוקי דעות בין הארכיאולוגים היכן הר סיני כשהדעה
הרווחת הינו ג'בל מוסא (הר משה) שליד סנטה קתרינה שבחצי האי סיני,
ישנם חוקרים הסוברים שהר סיני הוא הר כרכום שנמצא דרומית מערבית
למכת שרמון. למרגלות ההר רואה משה עץ (סנה) בו ער באש אך אינו
נשרף. "וַיֵּרָא, וְהִנֵּה הַסֵּנֶה בֵּיעַר בְּאֵשׁ, וְהַסֵּנֶה, אֵינֶנּוּ אֶפְלֹ" וכשהוא מגיע לסנה
ה' קורה לו מתוך הסנה ומצווה עליו לחלוץ את נעליו מפני קדושת המקום "
שֶׁל נְעָלֶיךָ, מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו, אֲדָמָת קֹדֶשׁ הוּא".
ה' אומר למשה כי הוא רואה את סבלות בני ישראל ורוצה לקיים את
הבטחתו לאבות ולהוציא את בני ישראל ממצרים. את התפקיד להושיע את
ישראל הוא מטיל עליו, על משה.

מספרים שבאחד מהויכוחים שהתקיימו בעולם (עד היום) על זכותינו על ארץ
ישראל קם הנציג היהודי וביקש לספר סיפור וכך הוא אמר: לפני אלפי שנים
הסתובב המנהיג היהודי משה רבינו במדבר וראה מרחוק פלא, הוא ראה עץ
בו ער באש ואולם העץ לא נשרף, כשהתקרב שמע את האלוהים קורא לו
מהשמים ואומר לו להוריד את הסנדלים וכך עשה. משה הניח את הסנדלים
בצד והתקדם לעבר העץ, הפלשתיןאי שעקב אחריו ניצל את ההזדמנות
וגנב לו את הסנדלים. הזדעק הנציג הפלשתיןאי ואמר, "שקרן בן שקרן, לא

גנבנו, לא ייתכן שגנבנו כי הרי אז עוד לא היה עם פלשתינאי". ענה לו הנציג היהודי בשלווה: "אני את טיעוני סיימתי".

משה לא שש לקבל את התפקיד ומנסה להתחמק מכל מיני תירוצים כגון שהוא לא יודע לדבר היות והוא מגמגם "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה', בִּי אֲדֹנָי, לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוֹל גַּם מִשְׁלָשׁ, גַּם מֵאִזְ דְּבַרְךָ אֶל עַבְדְּךָ: כִּי כָבֵד פָּה וְכָבֵד לְשׁוֹן, אֲנֹכִי" או תרוץ נוסף מי הוא (משה) בכלל שפרעה יקשיב לו. "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, אֶל הָאֱלֹהִים, מִי אֲנֹכִי, כִּי אֵלֶיךָ אֶל פְּרַעֲהַ" הקב"ה נותן בידי משה מספר הוכחות על מנת לשכנע הן את פרעה והן את בני ישראל. המטה שבידו הופך לנחש, ידו של משה הופכת מצורעת וחוזרת להיות תקינה בנוסף ה' מנחה את משה לקחת מים מהיאור ולהופכם לדם. למרות האותות משה מסרב בכל מיני טענות וה' עונה למשה ואף נוזף בו ומודיע לו שאהרן אחיו יצטרף אליו והוא זה שידבר עם פרעה.

משה נפרד מיתרו חותנו אשר אומר לו "לך לשלום" וזהו מקור הברכה כשאדם נוסע מברכים אותו בצאתך לשלום ובואך לשלום (יש הטועים ואומרים צאתך בשלום ובואך בשלום). לאחר הפרידה חוזר משה יחד עם אשתו ציפורה וילדיו למצרים בדרך משה נמצא בסכנת חיים היות ולא ביצע ברית מילה בבנו השני אלעזר ואולם ציפורה מגלה תושייה ומלה את בנה ובכך מצילה את משה.

אהרן מקבל הנחיה מהקב"ה לצאת לקראת משה וכן על תפקידו ושני האחים לאחר פגישתם מכנסים את זקני ונכבדי בני ישראל ומודיעים להם על הגאולה הקרובה משה מציג בפני זקני העם את האותות והמופתים והעם מתעודד. "וַיְדַבֵּר אֶהֱרֹן אֶת כָּל הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה; וַיַּעַשׂ הָאֵתָת, לְעֵינֵי הָעָם. וַיֵּאמְרוּ, הָעָם.."

משה ואהרן באים לפני פרעה ומבקשים ממנו לשחרר את העם למספר ימים על מנת שיוכלו לעבוד את הקב"ה. פרעה מסרב באומרו כי אינו מכיר בה' "וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמְעַ בְּקִלּוֹ, לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל: לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה', וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח". (כיום היה אומר פרעה "למה מי מת" כולל תנועת יד סיבובית). פרעה בתגובה מטיל גזרה נוספת על בני ישראל ומפסיק לספק להם חומרי גלם לבניה תוך כדי דרישה לעמידה בתפוקות היומיות הקודמות וכל זה כדי לדכא את רצון העם להשתחרר מהעבדות ולחשוב מחשבות של חרות. "וַיִּצְוּ פְּרַעֲהַ, בַּיּוֹם הַהוּא, אֶת הַנְּגִשִׁים בָּעָם, וְאֶת שְׂטָרָיו לֵאמֹר. לֹא תֹאסְפוּן לָתֵת תְּבֹן לָעָם, לְלַבֵּן הַלְּבָנִים כְּתִמּוֹל שְׁלֹשׁ: הֵם,

יִלְכוּ, וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם, תִּבְנֶן. וְאֵת מִתְכַנֶּתֶת הַלְּבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תְּמוּל שְׁלָשׁם,
תְּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ, מִמֶּנּוּ”.

לאחר הנחיה זו באים שוטרי ישראל בטענות לפרעה על השנוי בתנאי
העבודה ובתגובה אומר להם פרעה “וַיֹּאמֶר נְרָפִים אַתֶּם, נְרָפִים; עַל כֵּן אַתֶּם
אֹמְרִים, נִלְכָּה נִזְבַּחָה לַיהוָה וְעַתָּה לָכוּ עֲבֹדוּ, וְתִבְנֶן לֹא יִנָּתֵן לָכֶם; וְתִבְנֶן
לְבָנִים, תִּתְּנוּ” ומדגיש בשנית את ההנחיה על העמידה במכסה היומית וכל
זאת על מנת להוציא מהם את מחשבות עבודת הקב”ה

כששוטרי ישראל יוצאים מפרעה הם פוגשים את משה ואהרן ובאים אליהם
בטענות “וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם, יִרְאֵה ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט: אֲשֶׁר הִבְאֵשְׁתֶּם אֶת רִיחֹנוּ,
בְּעֵינֵי פְרֹעֶה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו, לָתֵת חֶרֶב בְּיָדְכֶם, לְהַרְגֵנוּ. מֹשֶׁה פֹּנֵה לֵה'
וּמִתְלוֹנֵן עַל כֵּךְ שֶׁלֹּא רַק שֶׁה' לֹא הִצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֵא מִצַּב הָעַם הוֹרֵעַ
וּבְנוֹסֵף מִתְלוֹנֵן עַל שְׁלִיחוֹתוֹ שִׁגְרָמָה לוֹ לְקַבֵּל בִּיקוּרֵת קִשָּׁה מֵהָעַם. ”
וַיֹּאמֶר: אֲדֹנָי, לָמָּה הִרְעַתָּה לָעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה, שְׁלַחְתָּנִי. וּמֵאֵז בָּאתִי אֶל
פְּרֹעֶה, לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ, הִרְעֵה, לָעַם הַזֶּה; וְהִצִּיל לֹא הִצִּילָתָּ, אֶת עַמֶּךָ. ” בתגובה
מעודד הקב”ה את משה ומבטיח לו שעכשיו יראו כולם את עוצמתו של
הקב”ה ושפרעה בעל כורחו יגרש את בני ישראל ממצרים. “וַיֹּאמֶר ה', אֶל
מֹשֶׁה, עַתָּה תִרְאֶה, אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפְרֹעֶה: כִּי בְּיַד חֲזָקָה, יִשְׁלַחֶם, וּבְיַד חֲזָקָה,
יִגְרָשׁם מֵאֶרֶצוֹ”.

וכיצד הדבר ייעשה?? על כך בשבוע הבא.

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

בסוד הערבות ההדדית / ר' משה רוט

ברגומי בארזי אנצ'לוטי דונאדוני...
 קאניג'ה בורוצ'אגה באסוואלדו מראדונה...
 רק עוד אדגיש את גרעון טיש את שפיגל שפיגלר שום וקיש...
 ואסיים בחודורוב!
 הלו זה רדי? ... וודאי וודאי... (מתוך מערכון של הגשש החיוור).
 לא זו לא טעות... אתם במקום הנכון...
 שורות אלה לקוחות מן השיר "ואלה שמות" ובו נחרזו שמות שחקני הנבחרות
 השונות של משחקי המונדיאל (אליפות העולם בכדורגל) של שנת 1990, בצירוף
 שחקני העבר של נבחרת ישראל.
 השיר נכתב כפזמון היתולי על ידי הפזמונאי עלי מהר (לחן: יוני רכטר) וביצע אותו
 אריק איינשטיין ז"ל (שנפטר לאחרונה), ספורטאי בעברו ואוהד כדורגל ידוע...
 ברשימה שולבו 141 שמות משחקני 24 נבחרות, כאשר אריק איינשטיין מקריא
 אותם בצורה קצבית ומשעשעת.
 הרעיון והביצוע "תפסו" את הקהל ונקלטו היטב וכך נכתבו שירים דומים גם
 במונדיאל של 2006 ושל 2010 על ידי יוצרים אחרים.
 שמו של השיר "ואלה שמות", לקוח מן הפתיחה לפרשתנו – פרשת "שמות",
 הפותחת את החומש השני – חומש "שמות", העוסק בגלות וגאולת מצרים.
 שיר זה, מציף את המתח הקיים, בין מעמדו וחשיבותו של כל שחקן כבודד, כיחיד
 וככוכב, מול מקומה וחשיבותה של הקבוצה – של ה"יחד".
 אם נתמקד רק ב"כוכבים" וביחידים, אנו עלולים לפגוע ביחד ובשיתוף הפעולה.
 ומאידך, אם נתמקד רק ביחד ובקבוצה, נפגע ברצונם של הבודדים להשקיע,
 לתרום ולהתבלט.
 ואכן, שחקן קבוצתי טוב, יוותר על התהילה האישית וימסור את הכדור לשחקן
 אחר, בעל סיכויי הבקעה טובים יותר, כששיקולי ההבקעה עומדים בראש מעייניו.
 לעומתו, שחקן "כוכב" ששיקוליו האישיים חשובים לו יותר, עלול להתעקש
 לנסות להבקיע לבדו ללא עזרת חבריו, גם במצבים פחות מוצלחים...
 תפקידו של מאמן טוב הוא, ליצור את ה"יחד" הקבוצתי, תוך בניית האיזון הנכון
 בין מעמדו האישי של הכוכב, לצרכי ותפקוד הקבוצה כולה.

וכעת נעבור מ"ואלה שמות" הכדורגלנים, אל "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה..." (שמות א, א).

ואכן, תחת הכותרת "ואלה שמות" (ואלה הם השמות...), מפרטת התורה את רשימת שמותיהם של השבטים – בני יעקב אבינו, היורדים מצרימה.

עם ישראל נמצא כעת בדיוק בשלב המעבר מן ההנהגה הרוחנית של יחידים (האבות), אל ה"משחק הקבוצתי". יעקב אבינו הוא האחרון שבאבות, וממנו ואילך עובר התפקיד הרוחני של (בו עסקנו בגיליון הקודם) אל בניו ומשפחתו ואל עם ישראל.

גם כאן, צריך לשמור על האיזון בין מקומו וחשיבותו של הפרט בחברה, לבין חשיבותה של החברה בחייו של הפרט.

את האיזון העידן והחשוב הזה, מבטאת התורה בפסוק "ואלה שמות".

מחד, מונה התורה את השמות של כל השבטים ובכך נותנת לכל אחד מהם "מקום" וחשיבות אישית. ומאידך, ממשיך הפסוק ואומר: "...את יעקב איש וביתו באו" (שמות א, א). כל ה"כוכבים" הללו – האנשים המיוחדים האלה, על שלל תכונותיהם המיוחדות והנבדלות, נדרשים להיות מאוחדים לבית אחד, למשפחה אחת – משפחת יעקב ובניו, העתידה במהרה להפוך לאומה.

האם הצליח יעקב לאחד את כל משפחתו ל"קבוצה" אחת?

לאחר שהתורה מסיימת למנות את הבאים, היא חותמת ואומרת: "ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב (זרעו) שבעים נפש ויוסף היה במצרים" (שם, ה).

התורה מציינת כאן "נפש" בלשון יחיד ולא נפשות בלשון רבים, למרות שמדובר כאן באנשים רבים, ללמדך על האחדות שהיתה שרויה ביניהם.

לעומת זאת, כאשר התורה עוסקת בעשיו, היא אומרת: "ויקח עשו את נשיו... ואת כל נפשות ביתו..." (בראשית לו, ו), בלשון רבים, כי היו נפרדים כל אחד לעצמו.

את האישור שאכן משפחת יעקב הינה מאוחדת, נותן בסופו של דבר פרעה. לאחר שיעקב אבינו ומשפחתו השתקעו בארץ גושן, חשש המלך פרעה: "הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו" (שם, ט) והוא עלול להיות מעין גייס חמישי בעת מלחמה. ישראל אינם רק רבים ועצומים במספרם. הם עם! הם מאוחדים! והאחדות היא מכפיל כוח עצום. וזה הדבר שמפחיד את פרעה.

ה"יחד" הקבוצתי הזה, נקרא ביהדות בשם "ערבות הדדית". כאשר המילה "ערבות", מבטאת שותפות ואחריות זה לזה. כדברי חז"ל: "שכל ישראל ערבים זה לזה" וגם "ערבים זה בזה".

שיעור חשוב בנושא הערבות, קיבלנו מיהודה, בפרשת "מקץ". "כי עבדך ערב את הנער מעם אבי..." (בראשית מד, לב). אני אישית אחראי להחזיר את בנימין לאבי

חזרה, טוען יהודה מול יוסף השליט. אני מעורב, אני "מעורבב", אני אחראי, אני מחוייב, אני משועבד... גורלי תלוי וקשור בגורלו של בנימין, אומר יהודה ליוסף. אין לי חיים בלעדיו. כי אם לא אשיבנו לאביו, אין לי מחילה עולמית: "...וְחָטְאתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים" (שם).

בהמשך הדרך, כאשר עם ישראל הופך לעם ומקבל את התורה והמצוות, הופך הכלל של ערבות הדדית למעין עקרון-על, שממנו נובעות ונגזרות מצוות רבות שבין אדם לחברו כגון: מצוות החסד, מצוות השבת אבידה, העזרה למי שתקוע בדרך: "הֵקֵם תְּקִים עַמּוֹ" (דברים כב, ד) וכמובן הצלת נרדף מיד רודפו הבא להורגו ועוד.

כעת נבין, מדוע דווקא שבט יהודה, נבחר להיות שבט ההנהגה והמלוכה בעם ישראל.

כי רק מי שיודע את סוד הערבות ההדדית, בידו היכולת להפוך את הבודדים לקבוצה וללכד את היחידים, המשפחות והשבטים, לעם.

זהו האתגר הגדול הניצב כיום בפני שדרת ההנהגה של עם ישראל, ההנהגה המקומית וההנהגה הלאומית. להחזיר את האחדות אל שורותינו.

נסיים בקטע אותו אנו אומרים בברכת המזון: "כֵּן (הקב"ה) יברך אותנו כולנו יחד בברכה שלמה ונאמר אמן".

כאשר כולנו יחד, אזי וודאי נהיה זכאים לברכה שלמה...

ומאידך, אנו מבקשים מן הקב"ה שנזכה כולנו להרגיש את ה"יחד".

והסוד לכך, הוא סוד הערבות ההדדית. להרגיש את האחר, את מצבו ואת צרכיו, לקחת אחריות ולעשות...

"כִּי עֲבַדְךָ עָרַב אֶת הַנֶּעַר..." !!!

בברכת שבת שלום

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל: nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

אנחנו הסוהרים של עצמנו/ ניר אביעד

בפרשת "שמות" אנחנו קוראים על הגלות ועל תקופת השעבוד הנוראה שעברה על עם ישראל במצרים לאחר שקם מלך חדש ואכזרי ששכח את תרומתו הגדולה של יוסף לממלכה. כמו כן, בפרשה אנחנו גם נפגשים לראשונה עם משה רבנו, המושיע והרועה הנאמן, ועם המשימה הגדולה שקיבל מהקב"ה – להנהיג את העם ולהוציאו מעבדות לחרות. כל המהלך הדרמאטי והאדיר הזה, אודותיו אנחנו מתחילים לקרוא בפרשת "שמות", למעשה ילווה אותנו עד לסוף התורה עם כניסת העם לא"י. המסע שעברו אבותינו הוא סיפור היסטורי מרשים, אבל חשוב הרבה יותר – הוא סמן דרך והנחייה חיה ונושמת למסע הרוחני שכל אחד מאתנו יכול וצריך לעבור בחייו שלו כאן ועכשיו 3,300 שנה לאחר קרות אותם אירועים. כל אחד כלוא ונמצא במייצר כזה או אחר והיציאה מגלות לגאולה ומחרות לחופשי זוהי משימת החיים העיקרית שלנו ובה יעסוק המאמר הנוכחי.

לאחר קריעת ים סוף ויציאתם לחופשי, בעת שהלכו במדבר, החלו בני ישראל להתלונן על טורח המסע ועל התנאים הקשים ונזכרו בערגה באוכל הטוב שהיה להם במצרים. יש שלומדים מתיאור זה שמבחינה חומרית לא היה להם שם כל כך רע (למרות שהמדרשים מלאים בסיפורים על סבל פיזי נורא שהם חוו). מה אם כן היה כל כך קשה בגלות במצרים, או ליתר דיוק מה כל כך נורא בכל גלות שהיא? בפשט כולנו יודעים שכשאנחנו נמצאים לא בארצנו ומסביבנו גויים אנחנו לא יכולים להגן על עצמינו, ולראייה כמעט לכל אורך ההיסטוריה פגעו ורדפו אותנו, אולם לגלות משמעויות נוספות. ספר "הזוהר" נותן פרוש עמוק ויפה על המהות האמיתית של הגולה באומרו כי שיעבוד פירושו שליטה על המוח ועל הרוח ולא בהכרח על הגוף. בגולה הרוח היהודית, שמפעמת בכולנו ובעצם מהווה את הייחודיות שלנו ומעידה על תפקידינו בעולם, נמצאת במצב של עילפון, כך שכל מיני מריעים בישין וחולשות יכולים להשתלט על המוח ולתקוף את הנפש. גולה היא מצב נפשי ולא בהכרח טריטוריאלי. אפשר לחיות בא"י ועדיין מנטאלית לחוות גלות וריחוק.

יכול להיות אדם שגופו משוחרר, אולם הוא כלוא בתוך בית סוהר של מחשבות שליליות, פחדים ותסכולים. ישנם בנינו אנשים שנוסעים במרצדסים חדישים, גרים בוילות גדולות, בעלי משפחות לתפארת ובריאות טובה, ובכל זאת הם שבויים בתוך ייאוש ועצבות וכל דבר קטן שלא קורה כפי שהם מתכננים שובר את רוחם.

לעומתם, ישנם בני אדם שאנשים אחרים שולטים על הגוף שלהם ומשעבדים אותם פיזית, אולם מבחינה מנטאלית הם משוחררים כציפורי דרור. יוסף הצדיק הוא דוגמא נפלאה לאדם שהיה בתחתית התחתיות של הכלא המצרני, אולם השכיל להישאר אדם חופשי ברוחו. כמוהו ישנם לא מעט סיפורים מימי השואה על צדיקים וצדיקות שגם בלב מחנה השמדה שמרו על נפשם הזכה והחופשית ואף נוגש וצורר לא הצליח לקחת מהם את האמונה בטוב של הבורא ובטובו הבסיסי של האדם. ההבדל בין השניים הוא שהאחד חווה גאולה ואילו השני חי בגלות. הם יכולים לחיות את אותם נסיבות חיים, אבל המוח שלהם יהיה במקום שונה לחלוטין. המפתח אל החופש והאושר נמצא בכיס של כל אחד מאיתנו. אין טעם להאשים אנשים אחרים או את נסיבות חיינו במצבנו הרגשי ובמצב הרוח שלנו. אנחנו מצד אחד הסוהרים, אך מהצד השני יכולים להיות גם המשחררים של עצמנו. הכול עניין של בחירה והשקפה.

על מהות הגולה המנטאלית והרגשית איתה כולנו מתמודדים עד עצם היום הזה לומד ספר "הזוהר" מתוך הפסוק בפרשה שלנו לפיו בני ישראל עבדו בתקופת השעבוד במצרים עבודה קשה בחומר ובלבנים.

עבודה קשה – "עבודה קשה" אומר "הזוהר" בא מהמילה "קושיות". בתוך כל אחד מאיתנו יש אינסוף סימני שאלה – למה העולם כל כך קשה? למה אין לי את מה שאני רוצה? למה השכן מצליח יותר? למה אשתי לא מבינה אותי? למה הילדים שלי לא מחונכים? למה אני לא מרוויח מספיק ובקושי גומר את החודש? למה אין לי זמן של נחת ופנאי עבור עצמי? כל הקושיות האלה ממרות לנו את החיים וסימני השאלה הללו גוזלים לנו את כל הכוחות החיוביים של היצירה והחדווה. רבים מרגישים לא מסופקים מחייהם, הם לא רוצים ללכת בבוקר לעבודה, מרגישים שבחרו את בן/בת זוגם לא בחוכמה כשהיו צעירים, מוטרדים מהמשכנתא והחשבונות השונים וכו' וכו'. התחושה שאנחנו "חיים ליד החיים שלנו" ושנחנו מפספסים את העיקר מוציאה את החשק לחיות. כל הספקות מבלבלים ומחלישים אותנו. מקור כל הקושיות והספקות האלה הוא בחוסר אמונה שיש באמת בורא לעולם אשר מנהל פה את העניינים בדיוק מושלם ושבאמת, אבל באמת, רוצה אך ורק בטובתנו. אם היינו מפנימים ב-100% את ההבנה הזו לא היינו חווים רגע אחד של בלבול ותסכול. חז"ל קבעו כי "אין שמחה כהתרת הספקות". כשאדם מפנים שחיו מתנהלים בדיוק על פי התוכנית הנכונה ביותר עבורו (גם אם כרגע הוא לא מבין אותה במלואה) הוא נרגע, המוח שלו יוצא מהשעבוד של היצר הרע והוא מצליח לשמוח מעומק ליבו עם כל שקורה לו. חומר – "חומר" לפי "הזוהר" זה מלשון "חומרות" ו"חומר סבר". חומרות זה כשעושים יותר ממה שצריך. זה נכון ביחס להלכה ונכון גם בשאר תחומי החיים.

אנחנו מדמיינים שהחיים נורא חמורים וקשים ועצם המחשבה הזו מכבידה עלינו שלא לצורך. כך לדוגמא, לא אחת כשאנחנו הולכים לעבודה אנו מכניסים עצמנו לאווירה פנימית של קושי וסבל. מבחינתו אם לא באנו הביתה בסוף היום עם פרצוף נפול של "כמה היה לי קשה, אני ממש מסכן" כאילו ולא עבדנו. אם חלילה אנחנו נהנים בעבודה נראה שמהו לא בסדר. זה אבסורד, אבל רבים מחפשים את הקושי ותלויים בו כדי להרגיש שרק אם קשה להם אז הם בסדר ושלעשייה שלהם יש משמעות. בתוך המוח יש לנו סוהר שמספר לנו כמה החיים מורכבים וחמורים. "לגדל ילדים בשמחה ונחת? לא יכול להיות. זה חייב להיות קשה!". "להסתדר עם בן/בת הזוג בלי שום בעיות? לא יכול להיות. הרי לכולם יש בעיות בשלום הבית!" צורת המחשבה הגלותית הזו, שרבים מאתנו שבויים בה, אינה גזרה משמיים. אנחנו והחברה שסביבנו הכנסנו למוח שלנו את תבניות המחשבה שהעולם הזה הוא בהכרח מרוץ מכשולים אחד ארוך ומתסכל, אולם בכוחנו להימלט מצורת הראייה הזו. מומלץ לכולם לחזור קצת ברגש אל תקופת הילדות הפשוטה והשמחה בה הדברים לא היו כה מסובכים ולהתנער מהזקנה והכבדות שרבעה עלינו.

בנוסף, כמעט כולנו נוטים מידי פעם להלקאה עצמית ומספרים לעצמינו כמה אנחנו לא טובים וכיצד יכולנו בסיטואציה מסוימת להצליח יותר. החיים הם בהווה ולא בדמיונות על העבר או על העתיד. יש רק את מה שיש ועם זה צריך לשמות. גם בעולם קיום המצוות התפיסה הזו רווחת. דתיים רבים מאמינים שרק אם הם "יהרגו את עצמם" על מזבח קיום מצווה מסוימת הם יצאו ידי חובה והקב"ה יסמן וי ליד השם שלהם. הדוגמא הטובה ביותר לכך הן ההכנות לפסח. ההלכה אומרת שיום לפני החג צריך להוציא את החמץ מהבית. מה בין זה ובין המציאות של רובינו בה חודש לפני החג אנחנו הופכים את הבית מהיסוד ושבע לפני ליל הסדר אוכלים פיתה רק בקצה השני של הבית עם הפנים לקיר מהפחד פן ייפול פרור על הרצפה? ב"שולחן ערוך" אין אזכור להנחיה לנקות את הבוידם מאבק ולהחליף טפטים. מי אמר שההכנות לפסח צריכות להיות סיוט ארוך ומתמשך? אין חלילה פסול בניקיון הבית, אבל רק אם זה נעשה בשמחה. אינני קורה לאנשים לחפף בקיום מצוות, נהפוך הוא!! ובכל זאת, התורה לא ניתנה למלאכים, אלא לבני אדם. זוהי "תורת חיים" וכזו היא צריכה להיות. כל החומרות החיצוניות האלה הן לא העיקר. צריך בהחלט לעשות את המצוות וההלכות כלשונן, אולם לא להחמיר כשאינן צורך בכך. את החומרות בואו נשאיר בבואנו להימנע מלדבר לשון הרע, לרכב, לקנא ולכעוס. שם דווקא יש מקום לדקדק ולהדר. פרוש נוסף לתפיסה גלותית של חומר הוא כמובן השעבוד לחומריות. בעידן של ימינו בו מופיע על שטר של דולר אמריקאי המשפט "In god we trust" נראה כי

האלוקים אליו הם מתכוונים הוא לא זה שנתן את התורה בהר סיני, אלא דווקא זה שמונח בחשבון הבנק ומשגע את העולם. לאורך כל הדורות מנסה היצר הרע לבלבל את דעת בני האדם ולספר לנו שהעיקר בחיים הוא ברדיפה אחר הכסף וההנאות החומריות ונראה כי כיום הוא ניצח אותנו ובגדול. החומריות נהפכה לדת החדשה וכמעט כולנו משועבדים לתפיסה שאושר פירושו עושר וכי הוא מחכה לנו מעבר לפינה אם רק נשיג את הטלביזיה הגדולה והשטוחה יותר, את הבית המפואר יותר, את האוטו החדש יותר, את מכונת הגילוח וסבון הכלים שראינו בפרסומות ואת שאר הבלי העולם שנראים נפלא מבחוץ אבל ריקים מתוכן. כסף, חיצוניות, תדמית – כולנו במרוץ אחר שום דבר ופרעה (מלשון פרוע – חוסר סדר) יושב וצוחק על חשבוננו.

לבנים – לבנים מלשון להפוך ללבן. בניית הפירמידות בטיט ולבנים טרם באמת הסתיימה. את הבלוקים של פעם החליפו העצבות והייאוש שמכבידים על חיינו ומונעים מאתנו להיות בני חורין. רבים וטובים שקועים בייאוש. עבור רובינו זה לא ייאוש קיומי ואובדני, אלא "סתם" מחשבות שהחיים הם רצף של מטלות מייגעות ועומס של משימות ושאיין באמת ממה להיות שמח ושבע רצון. אנשים דתיים עוד לפחות מתנחמים במחשבה שאם הם יקיימו מצוות ויהיו טובים יחכה להם העולם הבא ושם כבר יהיה הרבה יותר כיף ונעים. גם המחשבות האלה הן גלותיות ביסודן. האמת היא שהעולם ניתן לנו כדי שנשמח, נחייך ונרגיש טוב. לא שמו אותנו כאן כדי שנסבול. זוהי לא תחנת מעבר אפלה שצריך לחרוק שן ולחצות. החיים שלנו טובים וכל סיטואציה אפשר לראות גם בצורה חיובית, למרות שהאוטומט של רובינו הוא לראות דווקא את חצי הכוס הריקה. האם נראה את העולם בלבן או בשחור? זה תלוי אך ורק בנו! סיבות להרגיש אומללים יש בשפע, אולם החוכמה היא דווקא למצוא את הסיבות להיות שמחים ומסופקים. ההמלצה החמה שלי לכולם היא לקחת יום חופש, לכבות לכמה שעות את הסלולארי, לא לדבר עם אף אחד ולא לשמוע חדשות, לצאת קצת אל הטבע ולנשום אוויר נקי. מתוך ההתחדשות הזו ניתן לחשוב על המטרות שלנו מחדש ולשאול את עצמנו מה אנחנו רוצים מהחיים? מניסיון של רבים, באופן פלאי כשהפרעות והגירוים הרגילים מוסרים, פתאום התשובות באות לבד מאליהן וקל הרבה יותר לשוב לתקשר עם הקב"ה ולראות את הטוב שבחיים.

מזווית נוספת, "לבנים" אומר הזוהר בא מלשון "ליבון הלכה". הכוונה היא לליבון הסוגיות החשובות באמת בחיים של "מה התפקיד שלי בעולם?", "מה הקב"ה רוצה ממני?" וכו'. תחושת חוסר המשמעות הקיומית והתלישות הן מהעונשים היותר גדולים שיש. אדם שהראש שלו נמצא בגלות כלל לא עסוק בשאלות המהותיות האלה והוא חי את חיינו במרדף הסתמי אחרי כלום. הוא יכול להיות עסוק מאוד

ולהגיע לסוף היום ממוטט מעייפות, אבל בפועל לא עשה שום דבר בעל ערך אמיתי. חוויה של אותה הגלות מהכיוון ההפוך היא כשהאדם מחפש משמעות, אבל רדוף בדמיונות שהקב"ה מחפש להעניש אותו ושכל העולם נגדו. אדם נבון ואמיץ יעצור וישאל עצמו "מהי מטרת חיי?" ויהיה שם כדי להתמודד עם התשובה על כל מורכבותה. לפעמים אותו ליבון מחייב לעשות שינויים כאלה או אחרים בחיינו, אבל הפחד הגלותי עוצר אותנו משום שהוא חושש מתזוזה.

לסיכום, אנו צריכים לזכור שהשליטה היחידה שיש לנו בעולם הזה היא על המוח שלנו. על המציאות החיצונית אנחנו כמעט ולא יכולים להשפיע, למרות כל הניסיונות שלנו לחזות את העתיד וכמובן להימנע מכאב ולהשיג עונג. אדם שמחליט שלא משנה מה – הוא בשמחה, משכיל לצאת בתוך תוכו מהגלות, מגלה את תכונות משה רבנו שקיימות בו, מתמודד עם כל מה שהחיים מזמנים בעבורו ובעצם מנצח את פרעה ששוכן לא אחר מאשר בראשו. הנביא ישעיה כתב "כי בשמחה תצאו" והתכוון שהדרך לצאת לחופשי עוברת דרך המאמץ להיות בשמחה. הפשט של הפסוק הוא שאם יוצאים אל האור אחרי תקופה של אפילה נהיים שמחים, אולם בעומק העניין הסדר הוא הפוך – אם נהיים שמחים אז יוצאים לחרות. נסיבות חיינו לא תמיד בשליטתנו, אבל ההחלטה להיות שמח ובן חורין היא בהחלט כן בידינו.

ובעניין אחר – מאתים ועשר שנים היו בני ישראל במצרים, כאשר מתוכם שנים רבות עברו עליהם בסבל וייסורים. מתי התחילה הגאולה? האם העיתוי היה מקרי? "ויינחו בני ישראל מן העבודה, ויזעקו, ותעל שוועתם אל האלוקים" אומר הפסוק בפרשה שלנו. רק כאשר בני ישראל הבינו שכוחם ותחבולותיהם לבדם לא מצליחים להוציאם מהצרה אליה נקלעו ורק לאחר שהם פנו אל הקב"ה מעומק ליבם בבקשה לעזרה, רק אז החל השינוי להתרחש. רבי נחמן מברסלב נתן עצה נפלאה לתלמידיו שכולנו יכולים ללמוד ממנה – אם קשה לנו (ובנינו, למי הכול הולך חלק?) אחד הדברים הטובים ביותר שנוכל לעשות זה להישען אחורה ולפלוט אנחה עמוקה וכנה מעומק ה"קישקע". זה לא "קרחץ" פולני של קיטורים, אלא סוג של תפילה קטנה בה אנחנו מבקשים מבורא העולם שישמע את אנחתנו ושתעלה שוועתנו השמימה.

אאאחחחח אחד ארוך וטוב בלב תמים ומאמין יכול לפתוח רקיעים ולפתור כמעט כל תסבוכת. שווה לנסות...

א. סיכום מתומצת של פרשת שמות

השעבוד • הגזירה • לידת משה • הבריחה למדין • קבלת המנהיגות • משה אצל פרעה • על כל אלו ועוד בפרשת שמות המוגשת בלשון קלה וברורה דור הולך ודור בא – "זימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא". באותו רגע החלה אחת התקופות הקשות ביותר בעם ישראל – שעבוד מצרים. ומפני שידע הקב"ה שעתידים המצריים להתנכל לבני ישראל ולנסות ולהמעיט את מספרם הקדים תרופה למכה: "ובני-ישראל פרו וישרצו וירבו במאוד מאוד, ותמלא הארץ אותם", עד כדי כך, שנשות ישראל ילדו כל אחת ששה תינוקות חיים בבת אחת, וכולם גיבורים וחזקים שלא כדרך הטבע!

השעבוד

"ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף". פרעה כפר בכל הטובה שעשה עימו יוסף, שהציל אותם מרעב וכליה, ועשה עצמו כאילו אינו מכיר את יוסף ובני עדתו.

בראותו כי בני-ישראל מתרבים מיום ליום חשש שמא יום אחד יתחילו עמו במלחמה ולכן אסף את כל יועציו וחכמיו למצוא דרך כיצד לעצור את התפשטותם. הלך פרעה אל זקני ישראל ואמר להם: עד עכשיו ניתן לכם כל טוב מצרים ואכן התעשרתם והנה אתם עם רב. הגיע השעה לפרוע את החוב. עליכם יהיה לבנות את ערי המבצר פיתום ורעמסס.

למרבה הפלא, על-אף העבודה הקשה, המשיכה תופעת התרבותו של עם ישראל – "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ". בראותו שמזימתו לא עלתה יפה החליט פרעה להעביד עוד יותר את בני-ישראל, "וימררו את חייהם בעבודה קשה..."

הגזירה

לילה אחד חולם פרעה, והנה כל ארץ מצרים נתונה על כף אחת של המאזניים ובכף השניה עומד טלה וזה מכריע את הכף לצידו. הפתרון בפי חרטומי מצרים היה חד משמעי: בן עתיד להיוולד בעם ישראל והוא עתיד להחריב את כל ארץ מצרים!

מיד כינס פרעה את כל המיילדות העבריות וציוה עליהן כי ברגע הלידה יבחינו במין הולד: "...אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת היא וחיה". אך המיילדות האמיצות ובראשן שפרה ופועה המשיכו להחיות גם את הזכרים ואף דאגו בשעת הצורך למים ומזון.

בנתיים דחקו האסטרולוגים בפרעה; דע לך כי היום ייולד מושיען של ישראל! ומאחר וזה נוכח לדעת כי המיילדות אינן מקיימות את פקודתו, החליט לצוות על עמו: "כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון".

לידת משה

ואכן לא טעו האסטרולוגים בתחזיתם. באותו היום נולד בן לעמרם ויוכבד משבט לוי, ויקרא שמו בישראל – משה, הוא האיש שהנהיג את עם ישראל בצאתו ממצרים. לאחר שלושה חודשים, משלא יכלה להחביאו בביתה, יצאה יוכבד אמו ליאור והניחו אותו בתוך תיבת גומי על מימי הנילוס.

התיבה משכה את תשומת ליבה של בת פרעה שיצאה לרחוץ במימי הנהר. משפתחה אותה גילתה תינוק עברי בוכה. אז הופיעה מרים אחות משה והציעה לחפש אשה עבריה שתניק את התינוק. כך חזר משה לחיק אמו עד שגדל והובא אל בית פרעה.

משה בורח למדין

יום אחד יצא משה מבית המלוכה לראות מה שלום אחיו בני-ישראל "וירא בסבלותם". לפתע ראה שוטר מצרי מכה את אחד מבני-ישראל. בהביטו שאין איש באזור הכה את המצרי עד מות וטמן את גופתו בחול. למחרת ראה שני עבריים מכים איש את רעהו הוא פנה אל אחד מהם; "רשע למה תכה רעך?", זה לא נשאר חייב וענה למשה: הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי?" משה נוכח לדעת כי דבר הריגת המצרי התפרסם ועל כן נאלץ לברוח למדין. שם הוא

פוגש בבנות יתרו כהן מדין, אשר בני המקום חריומו אותו על שהפסיק לעבוד עבודה זרה, מציל אותן מן הרועים המתעללים בהן ועוזר להן להשקות את הצאן. כתוצאה מכך הוא נפגש עם אביהם ונושא לאשה את בתו ציפורה, ממנה נולד לו בנו הראשון – גרשום.

המנהיג שבדרך

"ויאנחו בני-ישראל מן העבודה... ותעל שועתם אל האלוקים..." והקב"ה מחליט כי הגיע זמן הגאולה. משה, הרועה את עדרי הצאן של חותנו, רואה לפתע מחזה מדהים: אש אוהזת בשיח קוצני ("סנה") אך הוא איננו כלה, כשהוא מתקרב אל המקום הוא שומע את דברי האלוקים אליו, שבסופן מוטלת עליו השליחות: "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים".

משה, ברוב ענותנותו, מנסה להתחמק מהתפקיד ומטיל ספק אם בני-ישראל יאמינו לכל דבריו, אך הקב"ה מוסר בידו מופתים: האחד, בהשליכו את מטהו ארצה הוא הופך לנחש וכשהוא אוהז בזנב הנחש חוזר המטה לקדמותו. אם גם זה לא יספיק, יכניס משה את ידו לחיקו וזו תהפך למצורעת וכאשר יחזיר שנית לחיקו תעלם הצרעת כלא היתה כלל.

לאחר שהקב"ה מחזקו בדברים ומצרף אליו את אחיו הגדול אהרון, יוצא משה אל בני-ישראל. הוא מוסר להם את דברי ה' ומראה להם את המופתים. העם נותן בו את אמונו ובטחונו במשה.

אצל פרעה

יחד עם אהרון ושבעים מזקני ישראל מתייצב משה לפני פרעה ואומר: "כה אמר ה' אלוקי ישראל שלח את עמי...". פרעה לא רק שדוחה את בקשתם, אלא שהוא עוד מכביד את תנאי העבודה. מעתה יצטרכו בני-ישראל לדאוג בעצמם לחומרי הבניה, וזאת מבלי לגרוע במכסת העבודה הרגילה. הסיבה לגזירה זו: כדי שלא יהיה להם פנאי למחשבות "מוזרות" על חופש וחירות.

המצב נעשה גרוע יותר ובני-ישראל מתלוננים קשות לפני משה ואהרון: "...הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להורגנו". משה לוקח את הדברים לתשומת ליבו ופונה אל ה': "למה הרעות לעם הזה? למה זה

שלחתני? ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך?"

ב . פרפראות

1 . פרק א' פסוק א'

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו"

ואלה = 42 בגימטריא = ב.ס. ב מ ראשי תיבות: באו מצרימה, כבר במילה הראשונה רמוז שבני ישראל באו מצרימה.

ואלה שמות בני- אותיות אמן, אמן- אל מלך נאמן. הקב"ה נמצא תמיד עם עם ישראל, בני ישראל מחזיקים מעמד בגלות כאשר הם נדבקים במידתו של יעקב אבינו, שהיה עניו ושפל רוח והיה יושב באהלה של תורה אז השכינה שרויה אתם בגלות ושומרת על קיום עם ישראל. בפרשת ויגש (פרק מ"ו פסוק ד') מבטיח הקב"ה ליעקב אבינו, "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה". ידוע הדבר בפסוק ואלה שמות בני ישראל הבאים סופי אותיות תהלים, בכל צרות ומצוקות יש להשתמש בספר תהלים ועל ידי כך תבוא הישועה.

2 . פרק א' פסוק ו'

"וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא"

"וימת" (יוסף)- אותיות יתמו (הסתיימו) הסתיימו הימים הטובים של עם ישראל והתחיל השעבוד. "וכל אחיו וכל הדור ההוא" = 373 בגימטריא געש.

געש ראשי תיבות: גלות שהתחילה עכשיו.

אחיו וכל הדור = 296 בגימטריא צור. הקב"ה היה עם יוסף אחיו וכל הדור ההוא.

3 . פרק א' פסוק ט'

"ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו"

המצרים חשו בקרבם שנאה גדולה כלפי בני ישראל וזה רמוז במילים ועצום ממנו.
ועצום= 212 בגימטרייא ריב. ממנו= 136 בגימטרייא קול.

קול ריב בא מצד המצרים ששנאו את בני ישראל הקב"ה עשה כך על מנת למנוע
מהם התבוללו.

4 . פרק ב' פסוק ד'

"וַתֵּצֵב אֶחָתוֹ מֵרַחֵק לְדַעַה מֶה יַעֲשֶׂה לוֹ"

"אחתו מרחק לדעה מה" אותיות: חרדה. (כל אות שניה) מרים הנביאה ידעה
שאחיה (משה) הוא שמושיע את ישראל לכן עמדה מרחק ושמרה עליו שלא יקרה
לו רע חלילה.

ותצב אחתו מרחק – ראשי תיבות: ואם. כמו אם המשגיחה על ילדיה כך מרים
אחות משה.

5 . פרק ב' פסוק ה'

"וַיִּתְּרַד בַּת פְּרַעֲהַ לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר וַיִּנְעֲרֶתֶיהָ הַלֵּכֶת עַל יַד הַיָּאֵר וַתֵּרָא אֶת הַתְּבֵה
בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אִמָּתָהּ וַתִּקְחָהּ"

אמתה ראשי תיבות: תיבה הצילה את משה.

אמתה= 446 בגימטרייא מות. בת פרעה ששלחה את אמתה ולקחה את התיבה
הצילה ממות את משה.

"התבה"= 412 בגימטרייא בית. יוכבד שבנתה את התיבה רצתה לתת לבנה משה
הרגשה של בית.

6 . פרק ב' פסוק ו'

"וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נֶעֱרַ בְּכַהּ וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִלִּדְי הָעִבְרִים זֶה"

נער בכה= 347 בגימטרייא שמו. שמו – ראשי תיבות: זה שמו משה. וכן ראשי
תיבות: משה זה שבכה.

בת פרעה ראתה את משה בוכה אבל לא שמעה אותו, כי משה בכה בשקט ללא השמעת קול.

7. פרק ב' פסוק ז'

"וְתֹאמַר אַחֲתוֹ אֶל בֵּת פְּרֹעֶה הָאֵלֶּךְ וְקִרְאתִי לְךָ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מִן הָעִבְרִית וְתִינַק לְךָ אֶת הַיֶּלֶד"

אשה מינקת ראשי תיבות: אם. כאן רמוז שזאת אמו של משה.

8. פרק ב' פסוק י"ב

"וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אִין אִישׁ וַיֵּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל"

המצרי = 345 בגימטריא – השם. כאן רמוז שמשה רבנו הכה את המצרי בשם השם המפורש.

כל מה דעביד רחמנא – לטבא עביד

בספר "בראשית" למדנו על מה שאירע לאבות – אברהם, יצח

9. פרק ב' פסוק י"ט

"אִישׁ מִצְרִי הִצִּילֵנוּ מִיַּד הָרָעִים וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת הַצֹּאן"

(איש) מצרי = 340 בגימטריא שם. שם, ראשי תיבות: שמו משה.

המצרי = 345 בגימטריא משה.

הרעים – אותיות הרעים, אנשים בעלי לב רע. משה רבינו חרף את נפשו למען בנות יתרו והצילם מיד הרועים.

ק ויעקב, ובספר "שמות" הננו לומדים על המאורעות שאירעו לבנים עצמם.

פרשת שמות היא הפרשה הראשונה של ספר הגאולה, בה משתקפת הגאולה ויסודותיה, יסודות שיש להם חשיבות בתולדות עמנו בקשר לגאולה העתידה, השלימה והסופית.

עם הגיעם של בני יעקב למצרים נסגר המעגל. למפרע נודע כי כל מכירתו של יוסף לא היתה אלא חוליה אחת בשרשרת מאורעות מופלאים אשר כוונה על ידי ההשגחה העליונה ושתכליתה היתה קיומו של חזון נבואי שחזה אברהם בברית בין הבתרים: "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". (בראשית פרק טו' פסוקים יג'–טז').

תחילתה של שרשרת המאורעות עם יציאתו של יוסף במצות אביו למצא את אחיו הרועים בשכם, וסופה מאתיים שבעים ושתים שנה לאחר מכן, כאשר בני בניו של יעקב חוצים את הירדן ונכנסים לארץ ישראל, לא הרחק מהמקום שבו ראה יעקב את יוסף לאחרונה, לפני שנאבד.

פסיפס מרהיב של פאזל גאוני מתגלה לפנינו כאשר אנו מעמיקים במקראות ובמדרשי חז"ל, עד שמאליה מתפרצת הקריאה: "קורא הדורות מראש". ננסה לצעוד לאור מדרשי חכמינו ז"ל על מנת לגלות מעט מהנפלאות הצפונות במהלכי קיומה של נבואת ברית בין הבתרים.

כדי שתתקיים הגזירה "ועבדום ועינו אותם" צריך יעקב לרדת למצרים. סובבה ההשגחה שיעקב לא ירד בכפיה, אלא יוסף יורד ובעקבותיו אביו. על הפסוק "ויוסף הורד מצרימה" דרשו רבותינו: "משל לפרה שהיו מושכין אותה למקולין ולא היתה נמשכת. מה עשו? משכו בנה לפניה והיתה מהלכת על כרחה, שלא בטובתה. כך היה יעקב ראוי לירד למצרים בשלשלאות של ברזל. אמר הקב"ה:

בני בכורי הוא ואני מוריד אותו בבזיון? הריני מושך בנו לפניו והוא ירד אחריו בעל כרחו, שלא בטובתו".

כל העולם סובל מרעב, רעב המביא את כל תושבי האזור למצרים. כל האנושות נרתמת להורדתו בכבוד של יעקב ולקיים את חזונו של אברהם "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם".

שנאת האחים ליוסף אינה טבעית. גם אם יוצאים מתוך הנחה כי השבטים פסקו את דינם מתוך השקפה הלכתית, אין אנו מבינים מדוע לא מנע הקב"ה מכשול מהשבטים?, וכיצד לא עלה על דעתו של יעקב כי אל לו לשלוח את יוסף למקום סכנה כדי לחפש את אחיו?

יוסף נשלח לבור וכמו במקרה עוברת במקום אורחת ישמעאלים הקונה את יוסף, מוכרת אותו הלאה, עד שמגיע לביתו של פוטיפר סריס פרעה. מביתו של פוטיפר הוא מגיע לבית הסהר, ומשם, לאחר שפתר את חלומותיהם של שר המשקים ושר האופים, הוא נקרא אל כסאו של פרעה כדי לפתור את חלומות הפרות והשיבולים. אילו לא היתה אשת פוטיפר יוזמת עלילות על יוסף, לא היה פותר את חלומותיהם של שני השרים וממילא לא היה נקרא לארמונו של פרעה. לאחר שהוכשרה הקרקע ועלה לשמש כאיש השני בממלכה המצרית, ואף יהודה נשלח להכין את משכנם של הבאים, הגיע יעקב אבינו למצרים.

אחרון השבטים מת ויחד עם מותו החלה להתערער קמעא מסורת ישראל סבא. בני ישראל פורצים את "חומות" הגטו שבנה אביהם סביב גושן והם מתחילים להתקרב לתרבות המצרית. או אז מתגלה אהרן הכהן עוד לפני שנגלה הקב"ה למשה בסנה, (ומשה עדיין לא ניבא את נבואתו הראשונה), אשר נשלח בדבר ה' כדי להוכיח אותם לחזור בתשובה, ולשוב לכור מחצבתם.

אהרן ניבא מפני שהיה מבני שבט לוי, השבט אשר לא חטא במצרים ושמר על טהרתו ונשאר בארץ גושן והמשיכו בלימוד התורה כמימים ימימה.

שונים היו שבט לוי שעה שהעם חטא בחטא העגל. שונים היו בעובדת היותם נימולים במדבר, שעה שכל העם לא היו נימולים, ושונים היו גם במצרים שעה שכולם היו משועבדים לסבלות פרעה, היה שבט זה פטור לנפשו ורשאי לשבת ולעסוק בתורה כדרכו מאז.

ואכן, החיבור של חומש "בראשית" עם ראשיתו של חומש "שמות" הוא סיפור של השגחה פרטית, סיפור המלמד אותנו אמונה ובטחון, הכרה באי היותו של אדם נוקף אצבע מלמטה ללא הכרזה מלמעלה.

"וַיְהִי כֹל-נֶפֶשׁ יִצְאֵי יֶרֶךְ-יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם." (א,ה)

וברש"י והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיעך צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו. הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקתו.

ויש להקשות מדוע השוה רש"י את צדקותו בעת מלכותו, לצדקותו שהיתה בעת רעיית הצאן, והרי היה לו לומר שנהג כפי שהיה בבית אביו שהתנהג בצדקותו.

ובשפתי חכמים פירש דבא לומר דאף בהיותו רועה צאן, שבדרך כלל חי את חייו בדלות ועניות, ואף בהיותו מלך שיש לו כל, שבשניהם עומד הוא בנסיונות היכולים להביא אותו לידי עבירה, בכל זאת לא עשה כן, וזוהי מעלתו, וצ"ב כוונתו בזה.

ונראה, שהרי הרמב"ן כתב שהאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב היו רועי צאן, וכן מצינו במשה רבינו שנאמר (להלן ג, א) ומשה היה רועה את צאן יתרו חתנו בחן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר, ואף בדוד המלך מצינו שהיה רועה צאן אביו.

וטעם הדבר ששימשו אבותינו ברעיית הצאן י"ל, שהיות וחשקו האבות הקדושים להתקרב להשי"ת כדי שתהיה מחשבתם דבוקה רק בו יתברך, נצטרכו להתרחק מבני האדם ולהתקרב לבוראם, והדרך הטובה ביותר לעשותה הוא בהבדלות מבני האדם בהיותם בדד, שאז יכולים יותר לידבק רק בהשי"ת.

מעתה י"ל דזהו שאמר רש"י בבואו לספר לנו את מעלתו של יוסף, דאף בהיותו מלך ומחמת כך היה מעורב בין אנשים רשעים, ולא היה בדד עם בוראו, התנהג יוסף כפי שהתנהג בהיותו רועה צאן כשהיה בדד מבלי שהפריע לו איש, שכל העת היתה מחשבתו דבוקה בהשי"ת.

ג . "וַיִּקַּם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם" (א,ח)

איתא במדרש, זיקם מלך חדש על מצרים חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. ויאמר מלך מצרים בשביל שהוא התחיל בעיצה תחילה לקה תחילה, דכתיב ובכה ובעמך ברישא בכה והדר בעמך, ע"כ.

בפשטות אין כל קשר ושייכות בין הדרשות. אכן נראה לפרש דשתי דרשות אלה, דמלך חדש היינו חדש ממש, ולפי שהיה ראשון בעיצה נענש תחילה מישך שייכי אהרדי, ודרשה אחת מחייבת את חבירתה ולא בכדי כתבם המדרש יחד.

הנה מצינו בילקוט, שהיום שבאו משה ואהרן בתחילה אל פרעה, היה ביום גנוסיא של פרעה, כלומר יום הולדתו. ונאמר בגמרא שמשפט מצרים היה יב' חודש. ומכיון שמשפט מצרים נסתיים ביציאת בני ישראל ממצרים בחודש ניסן, יוצא איפא שאותו פרעה שנענש במכות מצרים, יום ההולדת שלו היה בחודש ניסן.

לעומת זאת יש להוכיח שפרעה שהיה בימי יוסף יום ההולדת שלו היה בראש השנה, דכתיב בפרשת וישב "ויהי ביום השלישי יום הולדת פרעה", וכתוב אח"כ בחלום פרעה "ויהי מקץ שנתים ימים", א"כ חלום פרעה ביום הולדתו היה, ואמרו חז"ל שיום יציאתו של יוסף מבית האסורים היה בראש השנה. נמצא שיום ההולדת של פרעה שהיה בימי יוסף בראש השנה היה.

על כרחך, מחמת סתירה זו שאותו פרעה שהיה בימי יוסף לאו אותו פרעה הוא שנענש במכות מצרים. ומיתת פרעה ההוא שהיה בימי יוסף כתובה באחד משני הפסוקים שבפרשתינו, או בפסוק "ויקם מלך חדש על מצרים", או בפסוק דלהלן "ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה" (ב, כג). ובשני פסוקים אלה מצינו בגמרא מחלוקת אם כפשוטם הם, בפסוק "ויקם מלך חדש", יש המפרש שנתחדשו גזירותיו. ובפסוק "וימת מלך מצרים", יש הסובר שנצטרע ומצורע חשוב כמת.

והשתא, אם נפרש את הפסוק דלהלן "וימת מלך מצרים" כפשוטו שמת, שאז יוצא שאותו פרעה שנענש במכות לא הוא אותו פרעה שנתן עיצה תחילה. ורק אם נפרש שמת היינו שנצטרע, נוכל לומר שאותו שיעץ הוא אותו שנענש, אלא שאז נצטרך לדרוש ש"ויקם מלך חדש על מצרים", חדש ממש, וכמו שביארנו שאחד משני פסוקים אלו חייב להתפרש כפשוטו, שהרי פרעה שנענש במכות לא אותו פרעה שהיה בימי יוסף הוא שזה יום הולדתו בניסן, והאחר בראש השנה.

זוהי א"כ כוונת המדרש בכללו את שתי הדרשות יחדיו, ד"ויקם מלך חדש על מצרים" היינו חדש ממש, ומהו ההכרח לומר כן, שהרי אותו מלך הוא שנתן עיצה

תחילה ולפיכך לקה תחילה, ומכיון שיום הולדת שלו בניסן אין הוא אותו מלך שהיה בימי יוסף שיום הולדת שלו היה בראש השנה.

ד . "וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים" (א,יא)

נידון הלכתי מרתק הגיע אל שולחנו של מו"ר הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א, על ידי שני רעים אהובים באחת ממדינות אירופה, שביום מן הימים פרצה ביניהם אש המחלוקת, ומעשה שהיה כך היה:

ראובן, עסקן ירא שמים, עמד לפני הפקת ספר-טלפונים חדש של חברי הקהילה היהודית, ולפני מסירת הספר לדפוס, גילה כי העמוד האחרון של הספר נותר ריק מפיק הספר נזכר לפתע בשמעון, חברו הטוב, העובד לפרנסתו כ'שיפוצניק', וחשב בליבו כי כעת הגיעה העת להכיר לו טובה ולהטיב עמו.

פירסם ראובן בעמוד האחרון מודעת פירסום, לאורך כל העמוד כולו, אודות שמעון השיפוצניק, חניס אין כסף, וזאת, כאמור, ללא ששאל את פי חברו קודם לכן, אם אכן רוצה בכך, שהרי מטרתו היתה להפתיע ולשמח את חברו.

יצא ספר-הטלפונים לאור, וכעבור יומיים דפיקות אימתניות נשמעות על דלת ביתו של שמעון. פותח הלה את הדלת ומגלה לנגד עיניו את - - - אנשי מס הכנסה! "הגענו על מנת לעצור אותך", הודיעו. "על מה ולמה", תמה האיש, שטרם ידע אודות הפרסומת. - "הנה פירסמת את עצמך כ'שיפוצניק', ומצאנו כי אין לך תיק במס הכנסה... אדם שמפרסם כזו פרסומת ענקית, כנראה שיש לו הרבה עבודה ורווחיו גדולים!"

לבסוף הושת על שמעון קנס כבד בסך 10,000 יורו! מיהר האיש להגיע אל ראובן חברו הטוב, המוציא לאור של ספר-הטלפונים, הגיש לפניו את ה"פסק" של בית המשפט, ואמר: "יקירי, אני מודה לך מאוד על המחשבה הטובה. אך כעת תצטרך לשאת בתשלום כולו, עד הפרוטה האחרונה! הרי על שכמותך, אמרו 'המברך רעהו בקול גדול, לקללה תיחשב לו' (ערכין ט"ז ע"א)..."

לעומתו, טען המפרסם, כי כל כוונתו היתה לטובת חברו, אלא שהוא לא לקח בחשבון את האפשרות הזו שאנשי מס הכנסה ממתינים להפקתו של ספר-טלפונים שכזה, כדי לבלוש אחר כל המפרסמים ולבדוק האם הם משלמים מס כהלכה. ונשאלת השאלה: האם חייב ראובן לשלם לחבירו עבור הנזק שסבב לו, או שמא פטור הוא?

השיב מו"ר שליט"א שנראה שראובן פטור, מפני שהשיפוצניק עשה שלא כהוגן בכך שלא שילם מס, כיוון ש'דינא דמלכותא דינא', וכפי שציוה רבינו הקדוש את בניו (פסחים): "ואל תבריח עצמך מן המכס, דילמא משכחו לך ושקלי מנך כל דאית לך" (שמא יתפסו אותך ויקחו את כל אשר לך). ["והערב נא" חלק ב'].

ה . "וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרָךְ." (א, יג)

מעשה בעשיר שגידל יתום בביתו

בחומש שמות מתחילים אנו לקרוא את פרשת גלות מצרים, השיעבוד בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, ואת הגאולה המופלאה שבאה בעקבותיו, באותות ומופתים, ביד חזקה ובזרוע נטויה. והשאלה המתעוררת היא: מדוע. מדוע, לפני שהקדוש ברוך הוא לקחנו לו לעם, לפני שנתן לנו את תורתו והנחילנו את ארץ ישראל, הצריך אותנו לעבוד דרך כור הברזל! במצרים, בית העבדים הנורא? האם לא היה טבעי יותר ונינוח יותר, אילו היו בני ישראל נשארים בארץ ישראל, מתרבים בה, מקבלים את התורה ויורשים את ארצם מבלי לצאת ממנה?

לרבינו ה"בן איש חי" זצ"ל יש לכך תשובה בדרך משל, והתשובה נכונה כל כך גם לנו, ולדורנו!

משל לעשיר, שגידל בביתו יתום, מקטנותו ועד לימי בחרותו. מפיתו אכל ובביתו התגורר, ונחשב כאחד מבני המשפחה האמידה. יום אחד ישב העשיר ואכל בחברת רעייתו, ובא לפניו עני לבקש נדבה. חשב לקבל חמישה שקלים, אולי עשרה. הושיט העשיר ידו לכיסו, והוציא שטר בן מאה שקלים. היה לבו טוב עליו, ובפרץ נדיבות העניק אותו לעני. התפעל העני מן המתנה הנדיבה והחל להודות

ולהלל את העשיר, ברך אותו ברכות עד בלי די. גם בצאתו מן הבית לא פסק לברך, ואף בלכתו ברחוב נשמעו ברכותיו עד לבית העשיר.

אמרה אשת העשיר לבעלה: "ראה נא כמה ברכות קיבלת עבור מאה שקלים. ויתום זה שאנו מגדלים, כבר הוצאנו עליו אלפי שקלים ומעולם לא שמעתי מפיו מלות ברכה ושבח!"

חייך העשיר ואמר: "המתניני מעט, ותקבלי תשובה לשאלתך."

קרא לאותו יתום, ואמר לו: "שמעני. כל עוד היית ילד רך בשנים, גידלנו אותך בביתנו וכל מחסורך היה עלינו. עתה גדלת והיית לאיש, יכול אתה להרוויח את לחמך בעצמך. צא איפוא מביתי, ודאג לעצמך!"

חרד הנער: "עכשיו?!"

והעשיר אישר: "עכשיו, ומיד!"

נבוך הבחור, ולא מצא מלים. קד קידה ויצא אל הרחוב. כסף לא היה לו, לא אוכל ולא מקום לינה. ישן בקרן רחוב, קם בבגדים קמוטים, ורעב ללחם. באין ברירה השכיר עצמו לסחוב סלים לעקרות בית שערכו קניות בשוק, וקיבל בשכרו שיירי ירקות. אין לקנא במצבו, ואפשר לשער את דכאונו.

ביום השלישי מצאו אחד ממשרתי העשיר, ואמר לו: "אדוני קורא לך."

התייצב הנער בפני העשיר, שהתבונן בפניו הנפולים ובגדיו הקמוטים ואמר: "רואה אני שהדבר קשה עליך! תוכל לשוב ולהתגורר בביתנו כמקודם". ומיד הורה לערוך את השולחן. ישב הבחור אל הארוחה הראשונה לאחר שלושה ימים. בכל כף שהכניס לפיו הודה ושיבח את בעל הבית מטיבו, ובין מנה ומנה לא פסק להלל ולפאר את העשיר. גחן העשיר ולחש לאשתו: "הרי לך תשובה לשאלה ששאלת... אין אדם מכיר טובה על דבר שנראה לו טבעי ומובן מאליו. אותו עני קיבל נדבה שלא חלם עליה והודה עד בלי די. יתום זה רגיל היה לאכול על שולחננו, ולא חשב כלל שיש כאן טובה וחסד. רק כאשר ראה שיתכן גם אחרת, ושאינ חייבים לו דבר, מבין הוא עד כמה חייב הוא להכיר טובה!..."

כך אמר רבינו ה"בן איש חי" אילו היו בני ישראל נשארים בארצם, היו מקבלים את כל הטובות בטבעיות ובאדישות. מה עשה הקדוש ברוך הוא, הורידם למצרים, לבית עבדים, ונוכחו לדעת שמצד עצמם אין להם כלום. ואז, כאשר נגאלו "שירה חדשה שיבחו גאולים", בהכירם לדעת שהכל חסד וחנינה, ועל הכל יש להודות ולהלל!

זהו שאמרו שארץ ישראל מתנה טובה היא, ולא ניתנה אלא על ידי ייסורים. כדי שנדע להעריכה בערכה ולהודות על נתינתה! ובכל יום ויום, לפני תפילת העמידה, נצטוונו להזכיר את יציאת מצרים ולהסמיכה לתפילה. ומדוע, כדי שנזכור בתפילתנו את לקח יציאת מצרים. שנדע שכל מה שיש לנו, מתנת שמים הוא. שנשכיל לפקוח עיניים ולראות את חסד ה' על כל צעד ושעל. ולא לחכות לחולי, חלילה, כדי להודות על הבריאות. לא לחכות למצוקה, חלילה, כדי להכיר טובה על הרווחה.

ונכוננים הדברים גם לגבי דורנו בכלל, הדור שלפני הגאולה. דור, שכל המסגרות מתמוטטות בו, ואין בטחון בשום דבר, יד הברזל של רוסיה התמוטטה. הכלכלה האמריקאית בשפל. התרבות האנושית התגלתה בריקנותה. תמנון הטרור משלח זרועותיו לכל קצווי תבל. העולם כולו עומד בפני סימן שאלה, אם לא בפני מבוי סתום. עומדים אנו במצבו של אותו בחור רגע לפני שהוא נקרא חזרה. רגע לפני ההתגלות הגדולה, לפני ההכרזה וההכרה: "ראו עתה, כי אני אני הוא!". ואז נדע להכיר טובה, על כל החסד שבגאולה!

ופסוק מפורש הוא: "הושיענו ה' אלקינו וקבצנו מן הגויים להודות לשם קדשך!".

ו. "וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְדֹת הָעִבְרִית... וַיֹּאמֶר בְּיַדְךָ אֶת-הָעִבְרִית" (א, טו-טז)

לכאורה לשון הפסוק כאן צריכה ביאור, מדוע נכפלה המילה "ויאמר". ואפשר לבאר כאן, שציווי פרעה למילדות לא אמר להן פרעה בעצמו אלא ע"י שליח כפי שנבאר בהמשך, ולכן נכפל כאן "ויאמר", שאמר לשליח שיאמר למילדות. וכדרך שדרשו במגילה (טז, א) את הנכפל באמירת אחשורוש לאסתר "ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה", שאמר לה ע"י שליח.

ובטעם הדבר שאמר להן ע"י שליח אפשר להסביר, שהרי קיי"ל שישראל שהרג עובר פטור, ובן נח שהרג עובר נהרג. ופרעה שחשש שיפרעו ממנו על שהרג את העוברים, דקדק לשלוח את המילדות העבריות להורגם, ולא להורגם בעצמו.

אלא שעדיין לא הרויח פרעה בזה כלום במה ששלח את המילדות, שעדיין יש לחייבו מדין שליחות על שליחות המילדות. ואף שאין שליח לדבר עבירה, מ"מ בכה"ג שהשליח לאו בר חיובא הרי מבואר בגמרא בב"מ (י, ב) שיש שליחות, וכחן ששלח ישראל לקדש לו גרושה, הדין שמתחייב המשלח. ומכיון שהמילדות שהן ישראליות לאו בנות חיובא הן על הריגת עוברים קיים כאן דין שליחות, ומתחייב פרעה, א"כ עדיין מה הועיל במה ששלח מילדות עבריות.

אכן, אם נאמר שלא אמר למילדות בעצמו אלא ע"י שליח, הועיל הדבר לפטור את עצמו. משום שהשליח ששלח פרעה מצרי היה, א"כ שליחות המילדות מתייחסת לשליח ששלחן, אבל אינה חוזרת להתייחס לפרעה, שאצל השליח כן היה זה דבר עבירה להרוג עוברים, והוא אינו נעשה שליח לפרעה, אבל המילדות נעשות שליחות שלו.

(פנים יפות)

'בפרשת דרכים' דייק זאת ממקום אחר, דהנה איתא בגמ' (סוטה יא, ב) א"ר חנינא סימן גדול מסר להן, בן פניו למטה בת פניה למעלה.

צריך להבין, לאיזה צורך נתן פרעה למילדות סימנים, שיוכלו לדעת מיד בתחילת הלידה כשמתחיל העובר להוציא את ראשו אם בן הוא או בת, מדוע לא היו יכולות המילדות לחכות עד ליציאת ראשו ורובו של הולד כדי לדעת אם הוא בן או בת.

ביאור הדבר, דפרעה לא רצה שיהרגו את הזכרים אחר לידתם, משום שחשש שיתבע הקב"ה ממנו את דמם, שהרי אחת ממצוות בן נח שהוא מוזהר על שפיכות דמים. ולכן תבע פרעה מהמילדות שיהרגו אותם קודם שיצא ראשם ורובם שאז עודם עוברים ופטור על רציחתם. ומה ששלח לצורך הריגת העוברים מילדות עבריות ולא מצריות, משום שבן נח מוזהר על הריגת עוברים כמו על הריגת

ילודים, וכל פטור רציחה הנאמר בעוברים לישראל נאמר ולא לבן נח, לכן שלח מילדות ישראליות, שתהיינה פטורות על רציחתם.

(פרשת דרכים)

לדידי נראה לבאר לפי"מ שכתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות רוצח ה"ו) שאם שנים הרגו איש במקלות, או שכבשוהו במים ומת פטורים. עיי"ש.

ובודאי מסתבר הדבר, שכל פטור זה נאמר רק בישראל, אבל בבני נח אפי' הרגוהו שנים נהרגים עליו. דאם בן נח שרק חבל בחבירו כבר נהרג עליו, פשוט שאם יסייע לאחר בהריגתו שיהרג על זה.

בזה אפשר ליישב את קושיית המהרש"א, מדוע שלח פרעה את המיילדות העבריות דייקא, משום שכשתהרוגנה הן את הילדים, תהיינה פטורות ע"ז כדין שנים שעשו בבני ישראל, שפטורים על הרציחה. (ומדוקדק מאוד מדוע צוה לשתן מילדות דוקא. משום שרצה להסתיר הדבר, אבל שתים היה מוכרח כדי שתהיינה פטורות על הרציחה, וכמשנ"ת)

ובין לתירוץ המהרש"א בין לתירוץ דידן, מיושבת לשון הפסוק 'ותראנה המילדות את האלוקים'. שר"ל דאף שמן הדין היו פטורות על רציחת הילדים, או משום שעדיין עוברים היו או כדין שנים שהרגו, וא"כ היתה מותרת להן רציחה זו כדי להציל את נפשן מידי פרעה, אם כל זה לא שעו אל גזירתו, אלא יראו את האלוקים ותחיינה את הילדים.

(פרדס יוסף)

ז . "וְתִירְאֵן הַמִּילֻדֹת אֶת-הָאֱלֹקִים...וְתַחֲיִין אֶת-הַיְלָדִים." (א,יז)

כתב המשל"מ [בפרשת דרכים] לדון בהא דפסקינן דב"נ אינו מצווה על קידוש השם, דמ"מ הוי זה רק על איסורים בעלמא וכגון ע"ז וכו', אבל שפיכות דמים י"ל שחייב עלי' משום סברת מאי חזית וכו' כמו בדיני ישראל, דסברא זו דלאו מדין קידוש השם הוא י"ל דאיכא נמי בב"נ.

ומעתה לפי"ז יק' הכא, דממה נפשך, אם נאמר כהצד דב"נ גם ברציחה אינו חייב, א"כ איך הי' להם מותר להכניס עצמם לפיקו"נ ולמסור נפשם לזה, והרי פסק

הרמב"ם (פ"ה מהל' יסודי התורה הל"ד) [בישראל] דבמקום שדינא הוא דיעבור ואל יהרג אם עבר ומסר נפשו בכדי לא לעבור על האיסור הרי זה מתחייב בנפשו, דכמאבד עצמו לדעת הוא ואסירי משום איסור רציחה, ובפרט דמבואר הכא דלא דיו שלא המיתו אותם אלא דסיפקו להם מים ומזון, ואיך הי' להם מותר לעשות כן.

ויש לתרץ דהנה מבואר בכס"מ שם בשם הנמוק"י דאף לפי שי' הר"ם דאסור לו להרוג עצמו בדבר שאינו מחויב, מ"מ בחסיד שעשה כן משום מידת חסידותו ודאי קידש את השם, וא"כ י"ל דג"כ הכא הוי כן.

ומדויק כן לשון הפסוק דכתיב ותיראן המילדות את האל', והיינו דמידת חסידותם הי' בדבר דיראו את ה', וגומר ותחיינן את הילדים, והיינו דרק משו"כ הי' להם מותר להחיות את הילדים. ומבואר בזה נמי הא דקבלו שכר ע"ז שיראו את האל', ולכאורה ממנפ"ש אם היו מחויבים בכך למה קבלו שכר על דבר שהיו מחויבים, ואם לא היו מחויבים הרי הי' להם אסור, ומ"מ אם עשו כן הרי דהיו צריכים לקבל שכר על גוף הצלתם, ומהו הא דקבלו שכר על שיראו את האל'.

אמנם לדברינו מבואר שפיר דבעקרו לא היו מחויבות ואדרבה הי' להם אסור בעשייתם, ורק משום מידת חסידותם הי' להם מותר, וע"כ קבלו שכר על מידת חסידותם דיראו את האל' דמכח זה יכלו למסור נפשם על כך.

אולם אם נימא כמו דנקט המל"מ דברציחה גם ב"נ מחויב למסור נפשו משום סברת מאי חזית, א"כ ק' איפכא מהו הא דכתיב ותיראנה דמשמע דהיתה יראתם מיוחדת בעשייתם, והרי היו מחויבות בכך. [והגרא"מ שך זצוק"ל אמר בזה דחזינן שעשיית מצוה בלי יראת שמים חסר בקיום החשיבות של קיום המצוה, וכל הגדלות בקיום המצות הוא כשזה בא מחמת יראה, וזהו הותיראנה שעשו כן מחמת יראה].

ונראה לתרץ, ובהקדם, דהנה הכא איירי בעוברין, ואף דפסקינן דב"נ נהרג על העוברין, ויתרא מכך דכאן היו כבר יושבות על המשבר דלכו"ע אסור אף בישראל, וכעיי"ז כת' המהרש"א (סנהדרין). אולם יעוין בחי' הגר"ח על הרמב"ם (פ"א מהל' רוצח הל"ט) שהביא שם דינא דהר"ם שהעוברה שהיא מקשה לילד ומסכן את חיי אמה מותר לחתוך העובר במיעיה וכו' מפני שהוא כרודף אחריה

להרגה, אולם אם הוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, ונקיטת הר"ם הוא מהגמ' בסנהדרין [עב,ב] דיצא ראשו אין נוגעין בו, אכן שם הק' הגמ' ואמאי רודף הוא, ומת' שאני התם דמשמיא קא רדפי לה, ולכן אינו חשיב רודף.

ומק' הגר"ח דהך ניחא לדברי הגמ' דצ"ל דטעמא דהגמ' דבלא יצא ראשו דנוגעין בו הוא משום דעדיין לא הוה נפש גמור ונדחה נפש שאינו גמור מפני נפש הגמור, אבל הרמב"ם כתב בטעמא דנוגעין בו משום דהוה רודף, ומשמע שנקט דדין רודף איכא להעובר דרק משום הך איכא להיתרא, וא"כ אם חשיב רודף אמאי ביצא ראשו אין נוגעין, וממנפ"ש או דמשמיא קא רדפי חשיבא לרודף אי לאו, ובטעמיה דהרמב"ם צ"ל דבלא דהוי רדיפה דהעובר אסור להרוג עובר בשביל חיי אמו, דהלא חזינן שכל האיסורים שבתורה נדחים משום פיקו"נ דהעובר, וע"כ דהדין וחי בהם נאמר גם על עובר, ושוב איכא סברה דמאי חזית לגבי העובר.

ומבאר הגר"ח זיע"א דברודף דין הצלה של הנרדף נלקח מצד ב' סיבות, חדא משום דינא דפיקו"נ דהנרדף, ואף דבעלמא אין דוחין נפש מפני נפש, אכן הכא גילתה תורה דאין לו דמים דנפשו של הרודף נדחה מפני פיקו"נ של הנרדף. ומכוח זה איכא דין נוסף בפ' רדיפה דמצות הצלה של הנרדף מפני רדיפתו של הרודף. עוד הנחה נקט הגר"ח זיע"א דרודף דרדיפא דקא שמיא רדפי ודאי דחשיב לשם רודף דמ"מ על ידו נרדף האחר, ואלא רק דהך רדיפה לא הוה בכלל דין התורה של אין לו דמים שהתורה פקעה מיני' הדין דאין דוחין נפש מפני נפש, דלענין זה בעי מעשה רדיפה בפועל ממש ואם הוה רק משמיא לא חשיב שהוא עושה את הרדיפה בידים ממש, אבל בתוצאה של המעשה חשיב לשם רודף.

עוד הוסיף הגר"ח זיע"א דאם נבוא לדון בנפש העובר מצד דין דפיקו"נ הרי ודאי דחל עלייהו, וכדחזינן דנדחה כל התורה כולה מפני נפשו של העובר, אולם אם נבוא לדון בנפש העובר אם איכא בו דינא דאין דוחין נפש מפני נפש, הרי לענין זה חלוק הוא דנפש העובר לא הוה נפש הגמור, ונדחה נפשו מפני נפש הגמור.

ואשר על כן כתב הגר"ח זיע"א דבעובר אף דלא הוה נפש הגמור הרי דחלוק הוא, דבעלמא בלא שהעובר שם רודף עלי' אם נבוא לדון אם נדחה פיקו"נ מפני פיקו"נ של האחר, הדין הוא דאינו נדחה דמ"מ גם נפש העובר הוה בכלל דין נפש דפיקו"נ ואיכא הסברא דמאי חזית וכו', אכן במקום דאיכא שם רודף עלי' וכגון הכא

בדמשימי קא רדפי, הרי מכיון דבדינא דרדיפה איכא דין נוסף דדין הצלה של הנרדף, ואלא רק דבעי לההיתר של אין לו דם בכדי להדחות דינא דאין דוחין נפש מפני נפש, והיתר זה אין ברודף לאו בידיים, אבל בעובר דאין בו הדין דאין דוחין נפש וכו' ואדרבה דדוחין נפש הגמור מפני נפש שאינו גמור, הרי עתה כיון דשם רודף עלי', הא איכא דין מצות ההצלה של הנרדף.

ומעתה מיושב דברי הרמב"ם הא דבאין יצא ראשו, הוסיף בהיתרו משום דשם רודף עלי', ומ"מ ביצא ראשו לא מהניא הך שם רודף דמשימי קא רדפי דלהוה בכלל היתר התורה דאין לו דם, דמשו"כ ידחה הדין דאין דוחין נפש מפני נפש, עיי"ש באריכות דבריו.

ויעוין בגליונות להחזון איש על הגר"ח שנקט בפשיטות דהטעם שנדחה נפש העובר הוא משום דכל הדין דיהרג ועל יעבור ברציחה הוה משום סברת מאי חזית, ולפיכך בעובר דלא הוי נפש גמור אין עומד הסברא, דעדיף נפש הגמור מפני נפש שאין גמור יעוי"ש. אכן ברמב"ם חזינן דצירף בזה רק משום דהוי רודף, ומשמע דבלא זה הי' אסור ואינו נדחה נפש העובר אפי' מפני נפש הגמור מדין פיקו"נ דוחי בהם וכדברי הגר"ח.

ויש להוסיף בביאור דברי הרמב"ם בטעם הצירוף דבעי לרדיפה, עפ"י דברי זקני הגרב"ד זיע"א בהך שיטות דברציחה דינא דיהרג ועל יעבור הוא משום חומר האיסור ולא רק משום הסברא דמאי חזית, וכדחזינן כן בירושלמי ובהרמב"ם, דמעתה יל"ע בגדר הסברא דדוחין נפש שאינו גמור מפני נפש הגמור, דלכאורה הרי ודאי דאיסור רציחה קיים גם על עובר אף שאינו נפש הגמור, דמ"מ נפש הוא בכלל איסור רציחה, וא"כ עד כמה שאיכא האיסור הרי צריך שיהי' הדין דיהרג ועל יעבור מפני חומר האיסור רציחה, דדינא דיהרג באיסורא תלי', וכמו לענין עריות דתלי' באיסורא לחודיא, וכל הסברא של נפש שאינו גמור הוה רק סיבה בכדי להוריד את הסברא דמאי חזית וכו', וא"כ מהו טעמא בדינא דבאין יצא ראשו נוגעין בו.

ובע"כ הוצרך הר"ם לשיטתו להוסיף בדינא, דהא דמותר הוי רק משום צירוף הרדיפה, ואף דמקשימי קא רדפי ליי' מ"מ שם רודף הוא וכו' וכדברי הגר"ח זיע"א, ואף דאין הכא חיובי הרדיפה מ"מ שם רודף הוא לענין דין הצלה של הנרדף, והכא

קיים דין הצלה דלא בעי לההיתר דמים דהא אין כאן הסברא דאין דוחין וכו', דהסברא נותנת דדוחין נפש הגמור מפני נפש שאינו גמור, ומשום דין ההצלה אדרבה פקע האיסור רציחה, וזהו הצירוף בין שם הרדיפה שמחיל דין הצלה לזה שאינו נפש גמור ודוחין נפש הגמור מפניו.

הלא מעתה בנידון דידן הי' אסור למילדות להרוג את העוברין דלאו רודפין נינהו ורק בגדר דמתרפין איתננייהו דודאי אסירי, וא"כ מה הי' גדלותם דהוצרך הכתוב לומר דעשו כן מחמת הותיראנה וגו'.

ואשר נראה לומר, דלדברינו הוי שפיר דכיון שהי' להם דין דב"נ, ובב"נ הרי כל דינו דיהרג ועל יעבור בשפיכות דמים הוא רק משום סברת מאי חזית, וע"כ אם רק משום הסברא גרידא הרי ודאי דשייך הסברא דדוחין נפש הגמור משום נפש שאינו גמור בכדי להוריד הסברא דמאי חזית, וכהשגתו שם של החזו"א זיע"א, ובב"נ לכו"ע לא בעי לבוא לצירוף דרדיפה, וכל דברי הרמב"ם הוא דוקא לענין ישראל דהדין דיהרג הוא משום חומר האיסור, וא"כ לא גרע ממה שאינו נפש גמור, דמ"מ בכלל איסור רציחה הוא. וע"כ הי' למילדות מותר, ומה שמסרו נפשם הי' משום מידת חסידותם וכדברינו לעיל וזהו גדלותם דיראו את האל'.

והנה פסקו של הרמב"ם עמד להלכה למעשה עם זקני הגרב"ד זיע"א כשכיהן ברבנותו הגיע אליו שאלה על אשה שהרופאים החליטו שעוברה הולך לסכן את חייה, ומשום פיקו"נ שעומד לבוא רצו כבר עכשיו להפיל עוברה. ופסק הגרב"ד זיע"א דמכיון דלהר"ם בעינן למעשה הרדיפה, א"כ מעשה הרדיפה נתהוה רק בפועל בשעת הסכנה דאז חל רדיפתו וצריך שעת הרדיפה, והלכך כעת אסור להרוגו ורק אח"כ שיסכן את אמו יהי' מותר להרגו משום רדיפתו. וסיפר את השאלה והפסק לרבו הגר"ח זיע"א והצדיק את פסקו. והמעשה לבסוף נגמר שהכל יצא בס"ד בכי טוב והולד נולד ברי ושלם, ואמר הגרב"ד זיע"א דבהצדקת הרבי בפסקו שצריך להמתין ולא לעשות עתה שום דבר הי' בזה גם ברכה.

ח . "וַיֵּצֵא פְרַעְהָ לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוד הַיְאֹרֶה תְשַׁלִּיכֶהוּ" (א,כב)
ואמר רבי יוסי בר' חנינא שלש גזירות גזר. בתחילה אם בן הוא והמיתן אותו,
ואח"כ כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, ולבסוף אף על עמו גזר סוטה (יב, א).

לא נתבאר בגמרא מהו המקור לשלש הגזירות, ובפסוקים לא נתפרשו אלא שנים,
גזירת והמיתן אותו למילדות, והגזירה השלישית שגזר לכל עמו.

אך נראה לבאר, דהנה שנינו במשנה בנדרים (ל, ב) שהנודר מן הילודים (שנולדו
כבר) מותר בנולדים (שעדיין לא נולדו). ולרבי מאיר הוה הדין איפכא שהנודר מן
הנולדים מותר בילודים. ומבואר שם בגמרא דבאמת בלשון המקרא נולד משמע
להבא שעדיין לא נולד, ומשמע לשעבר שכבר נולד, וכן מצינו במקראות, במה
שאמר יעקב ליוסף "ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים" לשון עבר, שהם
אפרים ומנשה שנולדו כבר. ובנביא מצינו לשון עתיד "הנה בן נולד לבית דוד
יאשיהו שמו", והמשנה שחילקה את הלשונות, משום, שבנדרים הלך אחר לשון
בני אדם.

ויעוי" שם בר"ן, דה"ה ילודים בלשון תורה משמע הכי ומשמע הכי, ומצינו בתורה
ילודים ללשון עתיד כדכתיב "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", ומצינו בנביאים
ילוד לשון עבר כדכתיב "כי מתו כל העם הילודים במדבר".

אמנם נראה, דאף דבלשון תורה משמע הכי ומשמע הכי, מ"מ לשון תורה עיקר
נגד לשון הנביאים, וודאי ד"ילוד" בלשון תורה משתמע יותר בלשון עתיד, ו"נולד"
יותר משתמע ללשון עבר, היפך מלשון בני אדם.

אם כנים הם הדברים, אפ"ל דזהו מקורו של רבי יוסי בר' חנינא שלש גזירות היו,
שאם כל הפסוק של "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" מדבר בגזירה השלישית
שגזר פרעה לכל עמו, הרי גזירה זו גזר פרעה לילדים שנולדו כבר, כמו שמבואר
שם בגמרא, שגזירה זו גזר פרעה לאחר שאמרו לו איצטגנינו היום נולד מושיען
של ישראל ואין אנו יודעים אם משל עיברים אם משל מצרים, שאז קם פרעה וגזר
לכל עמו עיברים ומצרים כאחד, שכל תינוקות שנולדו בו ביום יושלכו ליאור.

ומכיון שגזר גזירה זו על תינוקות שנולדו כבר, מהו הטעם שכתבה התורה "כל הבן הילוד", שמשמע על תינוקות שעדיין לא נולדו. אלא ודאי דכתבה כן התורה לדרוש זאת שמלבד גזירה זו לכל עמו עוד גזירה היתה ליהודים, שכל התינוקות שעתידיים להוולד להם שיושלכו ליאור.

ט. "וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת-בֵּת-לְוִי." (ב,א)

איתא במדרש, שלאחר שגזר פרעה שכל הבן הילוד יושלך ליאור, אמר עמרם לישראל שיגרשו נשותיהם "ואף הוא עמד וגירש את אשתו", וכשאמרה לו אשתו עתידה אמי שתלד מושיען של ישראל, עמד והחזירה.

צריך להבין, מהי הרבותא שאף הוא עמד וגירש את אשתו, פשיטא כיון שגזר על ישראל לפרוש מנשותיהם אף הוא בכלל גזירה זו.

אכן אפשר ליישב בפשטות, שבאמת מצד הדין לא נכלל עמרם בגזירה זו שגזר על ישראל לפרוש מנשותיהם, שהרי מבואר בגמרא (הובא ברש"י כאן) שיוכבד בת קל' היתה ובנס חזרה אליה נערותיה וילדה את משה, וצ"ל שאף שילדה את מרים ו' שנים קודם ואת אהרן ג' שנים קודם, מ"מ לאחר שילדתם בלתי ולא היתה שוב ראויה ללדת עד שנעשה לה נס זה, כמו שמשמע בגמרא שהנס נעשה לה עכשיו, בשעה שהחזירה עמרם.

א"כ, לכאורה לא היה מקום לעמרם לפרוש מאשתו, שכן כל הגזירה לפרוש מנשותיהם היתה משום שהבנים שיולידו יושלכו ליאור, ויוכבד שלא היתה ראויה ללדת לא נכללה בגזירה זו מצד הדין.

זאת הרבותא בדברי המדרש, שאף שמצד הדין לא היה צריך עמרם לפרוש מאשתו, מ"מ עמד וגירשה כדי להעמיד ולחזק את התקנה הזאת שתיקן, וממנו יראו וילמדו.

י . "וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא" (ב,ב)

רבי מאיר אומר שמו טוב, רבי נחמיה אומר שנולד מהול, אחרים אומרים שנתמלא אורה, (שמו"ר א, כ).

המפרשים מקשים, דלכאורה רבי מאיר ואחרים ור' נחמיה כולם חד גברא הם, ואיך הוזכרו כאן בג' שיטות. שהרי במסכת עירובין (יג, ב) אמרינן 'לא רבי מאיר שמו אלא ר' נחמיה'. ובגמרא הוריות (יג, ב) אמרינן שאסקוה לשמו של רבי מאיר אחרים. (עיי' ביפה תואר, ועיי"ע בתוס' סוטה יב, א שהקשו כן, וכן בנודע ביהודה מהדו"ת יו"ד קנ"א).

והיה נראה ליישב, שאכן כולו חד גברא נינהו, וצריך לכל ג' הפירושים והא בהא תליא.

דהנה מנהג ישראל לקרוא שם לתינוק בשעת המילה, ומקור הדבר ממה שקרא הקב"ה לאברהם את שמו 'אברהם' בשעת מילתו.

עוד איתא במדרש, שאת אותו האור שגנז הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא רואה התינוק בשעת המילה. (בראשית רבה יב, ו).

א"כ יש לפרש את דברי המדרש כך. שפירוש הפסוק 'ותרא אותו כי טוב הוא' שקראה את שמו 'טוב'. אך קשה מדוע קראה את שמו בשעה שנולד ולא בשעת המילה כמו באברהם, על כך ממשיך המדרש שנולד כשהוא מהול, ולא עשו בו מעשה מילה כלל.

אך אכתי הוקשה למדרש, דאף שנולד כשהוא מהול הרי לדעת ב"ש צריך עדיין הטפת דם ברית ביום השמיני, והדרא קושיא לדוכתא מדוע לא קראה את שמו בשעת הטפת הדם ביום השמיני. על כך בא תירוץ המדרש, שבשעה שנולד נתמלא הבית כולו אורה, והיינו אותו אור הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא שרואה התינוק בשעה שנימול. ומכיון שראתה את אותו האור מיד בשעת לידתו, ודאי שכבר לא חסר שום דבר במילה, (כדעת בית הלל שנולד כשהוא מהול אין צריך

הטפת דם ברית). ונמצא שאכן את כל אותן המימרות שנה רבי מאיר, וחדא משלימה את חבירתה

י"א . גדולתו של משה (ב,ב)

"ותהר האישה ותלד בן ותרא אותו כי טוב הוא" בסיפור תולדותיו של משה ישנן התפתחויות באופן תיאורו: בתחילה מתואר משה כעילוי רוחני, כתגלית אלוקית וכסמל קדושה. מיטיב המדרש בהאדרת דמותו הרוחנית של משה: "א"ר יהודה: מקיש לידתה להורתה, מה הורתה שלא בצער אף לידתה שלא בצער... טוב שמו, הגון לנביאות, נולד כשהוא מהול ונתמלא כל הבית כולו אורה...". הצגתו של משה כדמות אלוקית תורמת רבות לרוחו, אולם אינה יוצקת נופך ממשי לאישיותו. דהיינו: על-אף רוממותו הנשגבת, והאצלתו של ה"אור" עליו, מה הופך את משה למנהיג?? כיצד ניתן ליישם את כוחו העצום והמולד, לתכנית ולדרך להנהגת העם??

"ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" התבגרותו של משה מניעה אותו להתחמק מן בועת המלוכה שנגזרה עליו בבית פרעה. הוא יוצא ומביט בסבלותיהם של בני ישראל וחש בתחושת זהות ואחריות. לפתע משיל הוא מעליו את הילת הקודש שאפפה אותו מינקותו, ולובש את גלימת המושיע והפודה. הצלת העברי מידי הקלגס המצרי, איחוי הקרע בין שני אחיו המתגוששים והושעתן של בנות יתרו כל אלו הן תופעות המוכיחות התנתקות מאותו פולחן הקודש שסבב את רוחו. הפרשה מבטאת לנו את צמיחתו של מנהיג, שאינו מגיע ממרומי שמיים וממסתרי-על, אלא צומח מתוכיותו של העם ומקרבו. כדי לשכנע בצדקת היבחרו של משה, לא די בסיפורים על ענוונותו וצדקותו, אלא גם בסיפורי חיים, בסיפורי כוח, בסיפורים המבטאים רגישות אוניברסלית. בכדי לבנות מנהיג אמת, עלינו להביט בעברו, לפשפש בהליכותיו ולהתבונן כיצד צמח הוא מקרקע המציאות. שמואל נולד מאישה ערירית ומדוכאת, שאול היה רועה צאן, דוד היה נצר לרות המואביה אלו ואלו, כולם היו מנהיגי אמת ואנשי-על, דווקא בזכות יציאתם מן ההוויה הלאומית ומן התרבות המקומית.

נראה אם כי כן, כי המקרא שוקד על עיצוב דמות רוחנית למנהיגים, אך בד בבד אינו מעלים או משכיח את מפעליהם האנושיים היונקים מחדוות עשייה בריאה

ותוססת. עלינו ללמוד מהליכותיו של משה: לפקוח עיניים, לראות את הסובל ולהביט אל היקום, בבחינת: "דרך ארץ קדמה לתורה".

י"ב . וְתִצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים וְלֹא-יְכַלָּה עוֹד הַצְּפִינוּ" (ב,ב-ג)

כתב רש"י שילדתו לסוף ששה חדשים ויום אחד, שהיולדת לז' יולדת למקוטעין.

ד"ז בגמ' בר"ה (יא, א) שאפי' למ"ד שהיולדת לט' אינה יולדת למקוטעין, מודה הוא שהיולדת לז' יולדת למקוטעים. פירוש, שאינה יולדת דוקא לסוף ז' שלמים אלא קוטעת את החודש השביעי ויולדת בתחילתו. ומקור לזה מביאה הגמ' את הנאמר בלידת חנה את שמואל הנביא "ויהי לתקופות הימים ותהר חנה ותלד בן" (ש"א כ), מיעוט תקופות שנים, מיעוט ימים שנים (תקופה היא ג' חדשים).

וקשה דאם זהו מקורו של הגמרא, א"כ לא שמעינן שיוולדת אלא לסוף ששה חודשים וב' ימים, ואיך כתב רש"י שילדתו לסוף ששה חודשים ויום אחד.

ושמעתי לתרץ, דאכן ילדה חנה את שמואל לסוף ו' חדשים ויום אחד.

דהנה יש לדקדק את הכתוב "ויהי לתקופות הימים ותהר חנה ותלד בן", ופרשו בגמרא שתקופות הימים הם ששה חדשים ושני ימים, א"כ מסורס הוא הכתוב, והיה צריך לכתוב "ותהר חנה ויהי לתקופות הימים ותלד בן", מדוע נכתב ההריון לאחר תקופות הימים. אלא צ"ל, דתקופות הימים המוזכר בפסוק אכן לא מדבר על משך ההריון, אלא על משך הזמן משנפקדה חנה, עד שנתעברה, שלסוף ששה חדשים ושני ימים נתעברה.

והנה אמרו חז"ל (ר"ה שם) שחנה נפקדה בר"ה. ואמרו עוד (ר"ה יח, א) שנבל הכרמלי מת בעשרה ימים שבין ר"ה ליו"כ. ואיתא בירושלמי (ביכורים פ"ב, ה"א) שכדי שלא לערבב אבלו של נבל הכרמלי הרשע, באבלו של שמואל הרמתי, המתינו בשמים מלהמיתו עד שיכלו ימי אבלו של שמואל. הרי שמת שמואל קרוב לראש השנה ולא יאחר מ-ג' בתשרי. ומסתמא, מכיון שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים, מת שמואל ביום שנולד, א"כ נולד שמואל בג' בתשרי.

והשתא יובן היטב, דבר"ה נפקדה חנה להתעבר בבן, לתקופות הימים נתעברה, היינו כמבואר בגמ' לסוף ששה חדשים וב' ימים. וילדתו לסוף ששה חדשים ויום אחד, היינו ג' בתשרי.

ונמצא שפיר, שמה שהביאה הגמ' מחנה, שהיולדת לז', יולדת למקוטעים, היינו לסוף ששה חדשים ויום אחד, וכמו שכתב כאן רש"י בלידת משה.

י"ג . "וַתֵּרָא אֶת-הַתֶּבֶה בַּתּוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אֶמְתָּהּ וַתִּקְחָהּ" (בה)

משה בתיבה

סח הגאון הצדיק רבינו החפץ חיים זצ"ל, מעשה שהיה. המגיד מדובנא זצ"ל הלך ברחוב העיר וראה עיוור עני, לבוש קרעים, וילד קטן אוחו בידו ומנחהו בדרכו. אדם אחר היה חולף על פניהם באדישות. אם ניחון בלב רגיש, היה מבליע אנחה על הצער והמדווים שיש בעולם. אם לב מתפעל לו, היה נותן בלבו הודאה לבורא על חוש הראיה שחננו: "ברוך אתה ה', פוקח עיוורים". למגיד מדובנא היה לב רגיש ולב מתפעל, אך על כולם היה לו לב רחום. עצר בדרכו, פנה אל השניים ונתן להם שלום. "אחי, מאין אתם", שאל.

העיוור מר נפש היה, רטן ולא ענה. הילד תלה במגיד עיניים נוגות, מיוסרות. סיפר שזה אביו, ואמו נפטרה, סיפר שקר להם במעונם הטחוב, שאין עצים להסקה.

"עם מי אתה משוחח שם", הפטיר העיוור, "המשך ללכת!"

"מיד, רחימאי", ענה המגיד. "אמור נא לי, כבר אכלתם?"

"לא", השיב הילד. "לוקח אני את אבא לבית התמחוי לעניי העיר, שם נאכל את ארוחתנו ואחזירו לביתנו".

לא היה טעם לשאול את הילד האם הוא לומד. במצבו, פטור היה מלימוד תורה. "בואו עימני", אמר להם, "אתן לכם ארוחה משביעה, טובה בהרבה מהאוכל בבית התמחוי". זיק של הכרת טובה ניצת בעיני הנער, עיניו נעורו לחיים והביעו פיקחות רבה כל כך, מהולה בעצב עמוק. המגיד ביטל את תוכניותיו, סב על עיקבותיו, התאים צעדיו לצעדי הילד. הביאם לביתו המוסק, החם. וערך לפניהם שולחן. שקד

להנעים את שהותם, טרח להשביעם. גם האב העיוור הפשיר, נרגנותו נסדקה.
"טעים", אישר. "נעים כאן".

"התסכים להתגורר כאן", שאל המגיד. "אקצה לכם חדר מוסק, שלוש פעמים ליום
תקבלו כזו ארוחה. חינם אין כסף", מיהר להוסיף, והילד יוכל ללמוד בתלמוד
תורה, חשב. על חשבוננו, כמובן.

האב העיוור התלבט. עיני הילד נצצו בתקווה. לבסוף הסכים האב, לנסיון. למעשה,
התנחל בדירת המגיד, שיעבד את הבית לנרגנותו ולרצונותיו. והמגיד סבל הכל,
הן גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה. במיוחד כאשר הילד החל
לפרוח. קיבל מזון וביגוד, הלך ללמוד והתערה בחברה. ברבות הימים נפטר האב,
והילד המשיך לימודיו בישיבה. הוברר שיש לו זכרון מדהים, לא שכח דבר
מתלמודו. תפיסתו מהירה הייתה כברק, שכלו חד כתער, מידותיו זכות כשמן,
נשמתו טהורה כבדולה, התמדתו ושקידתו באין הפוגה. עד מהרה קנה שם טוב
ונודע לתהילה. בנה בית לתפארת ועלה על כס רבנותה של ברודי, ושמו נערץ
לדורות, הלא הוא הגאון האדיר רבי שלמה קלוגר זכר צדיק לברכה!

ועתה, נתאר לעצמנו מה היה קורה לו היה המגיד מבליע אנחה וממשיך בדרכו,
והילד ממשיך להנחות את אביו לבית התמחוי. מה היה עם ישראל מפסיד, מה היה
הילד מפסיד וכמה היה המגיד מפסיד!

בתיה בת פרעה, כשהושיטה ידה לתיבה האם ידעה את מי היא מצילה? האם
שיערה שזה מושיעם של ישראל, אבי הנביאים, מנחיל התורה, שעל ידו תזכר גם
היא לטובה לנצח נצחים?!

ולמעשה, כל ילד יהודי הוא כמשה בתיבה, אין לנו מושג איזה עתיד מזהיר נכון
לו, יתכן שיהיה לגדול הדור אם אך תנתן לו ההזדמנות, אם יפתח לו פתח.
האם נסתפק באנחה ומשיכת כתפיים או נושיט יד, כבתיה. נפתח יד, כמגיד
מדובנא. וכל הפירות, לדורות עולם, יזקפו לזכותנו? נתמוך, במעשה ובממון, ככל
יכולתנו, בחינוך התורני. ובראש ובראשונה נפיק את המירב מבנינו ומבנותינו. מי
יודע, אולי הם שיאירו לדור הבא!

י"ד . "וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבֹאֵהוּ לְבַת-פְּרָעָה וַיְהִי-לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
מֹשֶׁה...וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אָחִיו וַיֵּרָא בְּסַבְלֹתָם" (בגין-
יא)

באר במדרש תנחומא ישן (וארא יז), מה שנכתב ויגדל שני פעמים, ויגדל הראשון
פירושו שגדל בקומה, ויגדל השני פירושו בגדולה.

ובאלשיך הק' כתב שכוונת הדברים לומר, שכאשר איש מישראל עולה לגדולה
בזמן שכל ישראל בצרה אין ראוי לו לומר שלום עלי נפשי, אלא צריך הוא להיות
עמם בצרה, ולהרגיש כאבם ומצבם. ולמדנו זאת ממה שנאמר: "ויהי בימים ההם
ויגדל משה" כלומר: ויהי, שהוא אוי וצרה היה בימים ההם לעם ישראל, ואז ויגדל
משה, שעלה לגדולה שנהיה בן בת המלך וגדול בבית המלכות ובכל זאת לא ראוי
לו להיות פורש מצרתם. על כן "ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" רואה ומצטער
בצרתם. עכת"ד.

טבעי הוא לו לאדם להשתתף בצרת חבריו ולהטות אוזן ולשמוע לקול שוועת
העני הנדכה, כאשר גם הוא בעצמו באותה קלחת. ולמרות שהוא עסוק בצער של
עצמו, הרי שעדיין מסוגל הוא לחוש גם בצער חבריו כי הוא נמצא איתו באותו
מצב. אבל יותר אטום לב הוא האדם מלהרגיש בצער זולתו כאשר חי הוא במצב
של גדולה, כבוד ושמחה. כי אז כל כלי נפשו נתונים רק לצורך הנאת עצמו. אין
הוא מסוגל להפנות פינה קטנה בתוך ליבו להרגיש בצער אחיו ורעיו, הגדולה
ממלאת את כל בתי נפשו והוא ממאן ומשתמט אפילו מלשמוע את אנחות חבריו,
(עיינ ערך "אין עניים בישראל"). סיפוקו ושביעות רצונו מעבירים אותו על דעתו
והוא בורח ממקום שממנו עולה צעקת הדל.

אבל משה רבינו השיג דוגמה הפוכה, כי אף בשעה שעלה לגדולה, הוא לא הסיח
דעתו מצער אחיו ועמו. הגדולה והכבוד לא אטמו את אזניו מלקלוט את אנחות
בני ישראל הנתונים לשיעבוד מר ולרדיפות איומות. וכאשר מציעים בפניו כל מיני
תפקידים ושררות, הוא בוחר להיות בין אחיו היהודים לראות בשעבודם ולעזור
אותם בעבודתם, להיות קרוב אליהם כדי להשתתף בצרתם, להתפלל ולהוריד
דמעות ביחד עם דמעותיהם.

בגמ' (תענית כ' ומגילה כז-כח), מובא: שאלו תלמידיו את רב אדא בר אהבה "במה הארכת ימים?" אמר להם: "לא ששתי בתקלת חברי". וכאן שואלים מה גדלות זו שלא שש בתקלת חבריו, וכי שבח הוא לתנא האלוקי? אלא התירוץ שמדובר שחבירו נתקל באיזה אסון ובאותה שעה יש בביתו שמחה, הוא עומד להנשא. ולמרות הכל, מוכן הוא להקטין שמחתו כדי שלא יהיה חבירו נפגע. ועל מידה נעלה זו של השתתפות בצער חבירו הוא זוכה לאריכות ימים.

דוגמא לאצילות נפש זו אנו מוצאים בסיפור הבא סיפור בין זמנינו הממחיש לנו עד כמה גדלות וטוהר המידות יש גם בדורינו הקט.

מעשה מאלף התרחש בשני מחותנים, שטרם חתונת ילדיהם החליטו לקנות עבורם דירה. אבי הכלה מצא דירה במחיר 'מציאה', ובאזור של שומרי תורה ומצוות, וביקש מבתו שתלך ותראה את הדירה. הבת שבה אל אביה ואמרה כי הדירה מאוד מצאה חן בעיניה, והיא מושלמת מכל הבחינות, אך הוסיפה, שבאותו הבניין, מתגוררת חברה טובה שלה, שהינה מעוכבת שידוך כבר זמן רב. זאת ועוד, שבבית אותה חברה נמצאת גם אחותה, המבוגרת ממנה, ואף היא טרם זכתה למצוא את זיווגה, ואולי ייגרם להן צער מסויים כאשר יראו מדי יום את חברתם הנשואה...

האב החליט שהוא אינו ניגש לרכישה לפני התייעצות עם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. התקשר אפוא לאחד ממקורבי הגר"ח, וביקש שיגיש את ההתלבטות לפני הרב. הלה השיבו שחבל יהיה לבזבז את זמנו היקר של הגר"ח בשאלה מיותרת זו, כי פשיטא שמותר לקנות את הדירה, והוסיף לטעון זכי החברות אינן יודעות שבתך מתחתנת?... אך אבי הכלה התעקש שבכל זאת יציע את הדברים לפני הרב.

ובכן, השאלה הוצגה בפני רבינו הגר"ח, ולמרבה הפלא, 'שר התורה' שמשיב על אתר על השאלות החמורות ביותר בעולמה של הלכה, התחבט רבות בשאלה זו, תוך כדי שמיללו שפתיו הקדושות 'זו שאלה קשה'. לבסוף הפטיר, שיפנו עם השאלה למרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א.

אבי הכלה מיהר להגיע למעונו של רבינו ה'איילת השחר', והציע בפניו את השאלה. הגראי"ל פתח ואמר, כי לכאורה אין כאן שאלה, כי מן הסתם אתה מחפש זמן רב דירה, וסוף סוף מצאת, ולא סתם דירה, אלא 'מציאה גדולה', ואם כן איך אפשר לומר לך שלא לקנות!?! ... לאחר מכן עצם הגאון את עיניו הקדושות ושקע בהרהורים לכמה רגעים. לפתע פקח את עיניו ואמר בהתרגשות: 'אבל איך אפשר לדקור את עיניו של השני?!', וחזר שוב ושוב על הדברים, 'הכלה תצא ותכנס, תצא ותכנס יום-יום, ואיך אפשר לדקור לזולת את העיניים...'

השואל טען בפני הרב: 'בתי מציינת שבני המשפחה הזו הם אנשים טובי לב, מפרגנים ובעלי עין טובה בצורה יוצאת דופן...'

'נו', אמר הגראי"ל, 'יותר ממלאכי השרת?! הרי אפילו על מלאכי השרת כתוב ששייכת בהם קנאה?... לא כדאי לקנות את הדירה הזו.'

לבסוף העלה אבי הכלה הצעה: 'ארכוש את הדירה, אך בתי לא תגור בה. אלא אשכיר אותה לאחרים, ולבתי אשכור במקום אחר.'

מרן הרב שטיינמן הסכים להצעה, וצירף את ברכתו למחותנים ובני הזוג.

ומה אירע בסופו של הסיפור? – בליל חתונת הבת, האחות המבוגרת של חברתה התארסה!

לא חלפה תקופה ארוכה, והנה גם אותה חברה זכתה להתארס.

ועתה, בס"ד הבת וחתנה נכנסו להתגורר באותה דירה...

כל מילה מיותרת....

ט"ו וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשְּׁנַי וְהֵנָּה שְׁנַי – אֲנָשִׁים עֲבָרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרָשָׁע לָמָּה תִּפֶּה רֵעֶךָ. (ב,יג)

וברש"י פ"י למה תכה, אע"פ שלא הכהו נקרא רשע בהרמת יד. רעך, רשע כמותך.

הנה פסק הרמב"ם (פ"ה מהלכות חובל ומזיק ה"א) "אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו, ולא החובל בלבד, אלא כל המכה אדם כשר מישראל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך נציון הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר לא יוסיף

להכותו אם הזהירה תורה שלא להוסיף בהכאת החוטא, קל וחומר למכה את הצדיק".

ומבואר בדבריו שאיסור זה נאמר רק בהכאת "אדם כשר" כלשונו, אך אם האדם המוכה הינו רשע, כפי שהיה אצל דתן ואבירם הניצים, הרי שאין כל איסור להכותו. וא"כ יש לתמוה מדוע התרעם משה על המכה באומרו "למה תכה רעך", והלא אין בכך כל איסור שהרי הוא "רשע כמותך" כפי שכתב רש"י, וממילא אין איסור להכותו.

אלא דיש לומר, שמצינו במדרש רבה (פ"א) כי לא רק היו ניצים זה עם זה אלא היו מתכוונים להרוג זה את זה, וכל אחד היה רודף את חברו להרגו, ומעתה י"ל דזהו מה שאמר משה לרשע "למה תכה רעך", הרי באיסור רציחה ושפיכות דמים לא מצינו שיש חילוק אם בא לרצוח אדם כשר או רשע, ועל כך התרעם משה.

וראיית הגמ' שהוכיחה מהא שאף המרים יד בלבד נקרא רשע, הוא כדדייק שם בגמ' "הכית לא נאמר אלא לא תכה", והיינו שאף הכאה גרידא נאסרה ולא היתה טענתו למה הכית והרגת אותו, הרי מכאן שאף איסור הכאה נאסר.

(רבי יצחק זאב הלוי סאלאווייציק – גבורת יצחק)

ט"ז . וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וְהַיּוֹם הַשֵּׁנִי אֲנָשִׁים עֲבָרִים נָצִים" .. – לימוד גדול מהותרת המן! (ב,יג)

ופירש רש"י: 'דתן ואבירם הם שהותירו את המן'.

שאלה עצומה נשאלת כאן. רש"י כאילו רצה להסביר לנו מי הם דתן ואבירם שהתקוטטו, אז הוא הצביע ואמר 'הם שהותירו את המן', וכי זו העוולה הגדולה ביותר שלהם, והרי בכל עוולה ציבורית הם היו מעורבים, במן, במחלוקת קרח, שני עברים נצים, הבאשתם את ריחנו,

מדוע רש"י מצביע רק על הותרת המן?

והתירוץ הוא: בכל מה שהתרחש עם דתן ואבירם, היה אפשר להתמס, ולהביט בעין טובה, לסנגר עליהם ולהבין – שהמניע למעשיהם הרעים, הוא דאגה לכלל

ישראל. למשל כאשר הלשינו על משה שהרג את המצרי, אולי הם חששו מנקמה על רצח המצרי, וכן על זה הדרך,

אבל בשעה שאמר להם משה 'לא תותירו ממנו עד בקר', והם הותירו, מה דאגה לעם ישראל יש כאן? אלא מה? סתם עסק פרטי של קריאת תגר על משה להפר את דבריו. מכאן נתגלה למפרע על הכל, שרשעים היו מימיהם כלשון חז"ל, ואין דאגת ישראל מעניינת אותם כלל, וזה למדנו מהותרת המן.

י"ז . וְהִנֵּה הַסֵּנָה בַּעַר בְּאֵשׁ וְהַסֵּנָה אֵינָנוּ אֶפְל" (ג,ב)

היתר אמירת פסוקים לרפואה ופרנסה

פלפול בפרשה בנושא היתר קריאת פסוקים מיוחדים לרפואה ופרנסה

הגמרא במסכת שבת סז. אדם שחולה בחום וצמרמורות מומליץ לו לקחת את עץ הסנה ולחרוץ בו עם סכין ברזל במשך שלושה ימים ובכל יום לקרוא פסוקים מפרשת הסנה רואים מהגמרא כי מומליץ להתרפא בדברי תורה כי חלק מתהליך הריפוי הוא לקרוא פסוקים מפרשת הסנה

קושיית הראשונים שהרי אסור להתרפא בדברי תורה

מקשים התוס' המאירי והריטב"א במסכת שבועות טו: שהרי רבי יהושע בן לוי פוסק שאסור להתרפא בדברי תורה וא"כ כיצד אומרת הגמרא במסכת שבת סז שאפשר לקרוא את פסוקי פרשת הסנה כדי להתרפא ומסביר המהרש"א בסנהדרין קא. שסיבת האיסור להתרפא בדברי תורה היא שיש הבדל בין תרופה רגילה לבין רפואה בדברי תורה שתרופה רגילה מסייעת רק אחרי שהאדם נחלה אבל דברי התורה מגנים על האדם עוד כשהוא בריא שלא יחלה. הרמב"ם בפרק יא' מהלכות עבודה זרה הלכה יב' מבאר כי האיסור להתרפא בדברי תורה נעוץ בשוני המהותי ביניהם שדברי התורה מרפאים את הנפש אך שאר הרפואות יכולות לסייע רק בריפוי הגוף

מהגמרא עירובין נד. רואים שכן מותר להתרפא בדברי תורה

ריב"ל עצמו במסכת עירובין נד. אומר שהחש בראשו יעסוק בתורה ואף החש בכל גופו יעסוק בתורה מפני שכתוב ולכל בשרו מרפא וא"כ ריב"ל לכאורה סותר את

עצמו מהגמרא שבועות טו: ששם פוסק שאסור להירפא בדברי תורה ובעירובין נד.
כותב במפורש שמומלץ להירפא בדברי תורה וא"כ גם קושיית הראשונים על
הגמרא במסכת שבת סז. לא מובנת מפני שכן מותר להירפא בדברי תורה.

גם מקריאת שמע שעל המיטה רואים שריב"ל מתיר להתרפא בדברי תורה
הגמרא במסכת ברכות ד: מביאה בשם ריב"ל שצריך לקרוא קריאת שמע על
המיטה למרות שהאדם כבר קרא קריאת שמע של ערבית בבית הכנסת ומוסיפה
הגמרא שגם תלמיד חכם שהולך לישון מתוך דברי תורה צריך לומר לפחות פסוק
אחד של רחמים וממשיכה שם הגמרא לומר שכל הקורא קריאת שמע על המיטה
כאילו אוחז חרב של שתי פיות בידיו ואף המזיקים בדילים ממנו וא"כ רואים
שמטרת קריאת הפסוקים היא כדי להינצל מפני המזיקים וא"כ משמע שמותר
להשתמש בדברי תורה.

קושיית המעדני יום טוב על קריאת שמע שעל המיטה שהרי הגמרא בשבועות טו:
אומרת שאסור להתרפא בדברי תורה וא"כ מדוע אומרים פסוקי הגנה בקריאת
שמע

המעדני יום טוב בברכות באות י' מבאר כי קריאת שמע מתחלקת לשני חלקים
החלק הראשון הוא פסוקי שמע ישראל ואהבת והחלק השני הוא פסוקי הגנה
ורחמים ואומר המעדני יום טוב שצריך להקשות את קושיית הגמרא במסכת
שבועות טו: שאסור להתרפא בדברי תורה על דין הגמרא בברכות ד: האומרת כי
יש מצווה לקרוא קריאת שמע על המיטה כדי להינצל ממזיקים ומוסיף המעדני יום
טוב שעיקר הקושיא היא על החלק השני של קריאת שמע מפני שעל החלק
הראשון שהוא פסוקי שמע ישראל ואהבת אפשר לומר ששם לא ניכר שהאדם
קורא לשם רפואה או השתמשות אישית כי ייתכן וקורא לשם חובת קריאת שמע
או שהפסוקים הללו שגורים על לשונו אבל על החלק השני של קריאת שמע שעל
המיטה קשה כיצד אדם עושה שימוש אישי בדברי תורה.

מהגמרא שבועות טו: עולה כי מותר להגן באמצעות דברי תורה

הגמרא שבועות טו: מספרת שבעת בניית עיר הקודש ירושלים אמרו את פרק
יושב בסתר עליון כדי לסלק את המזיקים שהיו שם ומבאר המהרש"א שבמקום

שאינן קדושה המזיקים נמצאים ולכן היו צריכם לסלק את המזיקים לפני בניית עיר הקודש ורק אז לבנות את ירושלים בקדושתה וממשיכה הגמרא שריב"ל היה קורא את הפסוקים שהיו אומרים בבניין ירושלים לפני השינה ומקשה הגמרא והרי ריב"ל עצמו סובר שאסור להתרפא בדברי תורה ומתרצת הגמרא להגן שאני ז"א שכל מה שריב"ל אוסר להתרפא בד"ת זה דווקא כאשר יש לאדם מכה אך אדם בריא שרק רוצה הגנה יכול הוא לעשות שימוש בדברי התורה.

הסבר החינוך הרמב"ם והפרישה שמותר להתרפא בד"ת בדרך של זכות קריאת הפסוקים וזכות האמונה בקב"ה

החינוך במצווה תקיב' מקשה שלכאורה קריאת שמע שעל המיטה צריכה להיות אסורה מדין חובר חבר כי כמו שאסור ללחוש על הנחש שלא יכיש וכמו שאסור ללחוש על המכה שלא תכאב מדין איסור חובר חבר כך אסור לכאורה ללחוש את פסוקי קריאת שמע כדי לגן מהמזיקים ומתרץ החינוך שיש הבדל בין חובר חבר לקריאת שמע שעל המיטה בחובר חבר האדם עושה שימוש בפסוק עצמו ומעוניין שהפסוק עצמו יגן אבל בקריאת שמע הפסוקים רק גורמים לאדם להתחזק בביטחון בקב"ה כי כשהאדם קורא פסוקים העוסקים בשמירת הקב"ה על ברואיו עי"ז האדם מתעלה ומתחזק בביטחון וזה מה שמגן עליו. הרמב"ם בפרק יא' מהלכות עבודה זרה הלכה יב' מבאר שהיתר קריאת הפסוקים הוא כוונת האדם לזכות בהגנה ושמירה מאת הקב"ה בזכות מצוות תלמוד תורה שיש בקריאת התהילים. הפרישה ביו"ד סי' קעט' כותב כי יש היתר לקרוא פסוקים לשם הגנה רפואה והצלחה רק צריך שהאדם יתחזק באמונתו ובקב"ה ויכווין כי זכות מצוות הקריאה היא שמגינת ולא הפסוקים עצמם.

הראשונים מתרצים את הקושיא ממסכת שבת סז. ומחדשים שמותר לקרוא פסוקים לשם הגנה ורפואה או בזמן הסכנה או בדרך של תפילה ובקשה

תוס' מתרצים את הקושיא מדברי ריב"ל במסכת שבועות טו: שאסור להתרפא בדברי תורה לדברי הגמרא במסכת שבת סז. שמותר לומר את פסוקי פרשת הסנה ומסבירים שבפסוקי פרשת הסנה ההיתר הוא כי האדם היה חולה ומסוכן ובשעת הסכנה אין את האיסור להתרפא בדברי תורה. המאירי מתרץ שבפרשת הסנה הגמרא מתירה לומר את הפסוקים מפני שהפסוקים נאמרים דרך תפילה

ובקשה ופסוקי הסנה היו רק כמשל לתפילת האדם שדרכם האדם ביקש מאת ה'
שכמו שהסנה איננו אוכל וכשם שהסנה רמז למשה כי ישראל לא יכלו מצרות
שיעבוד מצרים כך אני המתפלל מבקש להתרפא ממחלתי ולא ח"ו להיכלות.

למסקנה: ארבעה היתרים לומר פסוקי תורה לצורך אישי

א. בזמן הסכנה (תוס שבועות טו):

ב. בצורת תפילה ובקשה כאשר הפסוקים משמשים כמשל לבקשה (מאירי
שבועות טו):

ג. כאשר האדם מכוון לזכות לימוד התורה העולה מקריאת הפסוקים (רמב"ם פי"א
ע"ז הלי"ב)

ד. כאשר ע"י קריאת הפסוקים האדם מתחזק באמונה ובטחון בקב"ה (חינוך מצווה
תקיב')

קיימות שיטות ראשונים נוספות האוסרות באופנים מסוימים קריאת פסוקים
ותהילים.

הנכתב בא לעורר את לב המעיין ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

י"ח . "וַיֵּרָא ה' בִּי סֵר לְרֵאוֹת" (ג,ד)

משה מנהיג ישראל

בפרשת השבוע משה רבינו נבחר להיות המנהיג של עם ישראל.

מעיון בפרשתנו ובמדרשים הנלווים אנו למדים שמשה רבינו זוכה להיבחר למנהיג
של עם ישראל

בזכות מידת החסד הטבועה בקרבו.

"וירא בסבלותם"

"ויאמר לרשע למה תכה רעך"

גם בהגיעו למדיין כאשר רואה שהרועים מתעללים בבנות יתרו אומרת התורה
"ויקום משה ויושען"

וידוע המדרש המפורסם "אמרו רבותינו כשהיה משה רבנו רועה צאנו של יתרו
במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסות. כיון שהגיע לחסות, נזדמנה
לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו אמר, אני לא הייתי
יודע שרץ היית מפני צמא, עייף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך, אמר הקב"ה:
יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך, אתה תרעה צאני ישראל הוי
ומשה היה רועה" (מדרש רבה)

ונשאלת השאלה האם בזכות מידת החסד זוכה משה להיות המנהיג של עם
ישראל. עד כמה שחסד ונתינה גדולים ומשובחים הם עדיין לכאן אינם מצדיקים
להתעטר בכרתה של תורה.

מושיע את ישראל, מדבר עם ה' פנים אל פנים, נכנס ויוצא בבית פרעה, וכל זה
בזכות "חסד" !?

אם נשים לב נראה שהתורה לא מתארת רק את התגלותו של משה. ואינה
מתחילה רק מפסוק י"א "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו". אלא
מתארת בפרוטרוט את כל ההיסטוריה של משה רבינו. התורה מספרת על מסירות
נפשם של אימו ואחותו, על נישואי עמרם וכבוד, על ההצפנה בתיבת גומא, על
בת פרעה שמשה אותו מן המים. ועל חייו בבית פרעה.

לשם מה התורה מעריכה לספר את כל ההיסטוריה שלו משחר ילדותו, מה זה בא
ללמדנו?

ללמדנו שמשה רבינו עוד משחר ילדותו נולד להיות המנהיג של עם ישראל הוא
נולד בבית מיוחד שהאמא והאחות מוסרים את נפשם ומסכנים את חייהם למען
העתידי של עם ישראל. אבא ואמא מתחתנים ומביאים ילדים אפי' שיודעים שנגזר
דינם למיתה. משה נולד ובבית אור גדול.

נולד כאן נשמה גדולה שבכוחותיה להנהיג עם ישראל. מקטנותו כבר נמצאים
בו כל תכונות הנפש הגבוהות של מנהיג עם ישראל.

ואז מסובב כל הסיבות מכניס אותו לבית פרעה. והדברים הם פלא – לבית פרעה?!

מה פתאום זה ממש לא המקום שלו. היה מן הראוי לשמר נשמה גבוהה זו בקרב מחנה ישראל, הרי הוא אמור להנהיג את עם ישראל מה לו בביתו הטמא של פרעה ???

המדרשים מעריכים לספר על גדולתו של משה בבית פרעה עד שפרעה אומר למשה

”רוצה ולא רוצה, בן בתי את, כל פרקופי (גדולה וכבוד) שאת מבקש אמור, ואני נותן לך” (מדרש רבה)

משה לוקח את כל כישורי המנהיגות שניחן בהם עוד משחר ילדתו וממשיכם בבית פרעה. היה לו את כל הסיכויים ואת כל הנתונים הנדרשים על מנת להיות מלך ומנהיג בחצר המלך פרעה. הוא בנה המאומץ של בת פרעה, פרעה אוהב אותו. הוא מקושר, מוכשר, והוא אמור באופן טבעי להיות המלך הבא של מצריים.

אבל אז מגלה משה שהוא יהודי וכי ואחיו נאנקים תחת עול השעבוד ואז אומרת התורה ”וירא בסבלותם”.

משה רבנו משתתף בצערם וליבו נכמר עליהם עד כדי כך שהוא מסכן את נפשו ובורח ממצרים. ובעצם מוותר על הכל. על כל מנעימי המלכות על מנת להציל את אחיו היהודים. כאן נולד המנהיג של העם היהודי. משני הסיכות א: הוויתור על ההנהגה המצרית ב: וירא בסבלותם.

משה נבחר לא רק בגלל היותו רחמן ובעל חסד. אלא גם בגלל הכוח האדיר היכולת לוותר על המלוכה המצרית הטבעית בשביל אחיו בני עמו בשביל עזרה לחלש. אלא הם כוחות אדירים המקנים לו את ההנהגה.

וכל הרעיון הזה מתומצת בתורה בשני מילים ”סר לראות”

”וירא ה' כי סר לראות. ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות בסבולתם, לפיכך ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה” (מדרש רבה)

סר מעסקיו ממלכות מצרים

לראות וירא בסבלותם

אז זוכה משה ל"ויקרא אליו האלוקים וכו' וכו' - - - משה המנהיג של עם ישראל.

י"ט . "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרָה-נָא וְאֶרְאֶה...מִדּוּעַ לֹא-יִבְעַר הַסֵּנֶה. וַיֵּרָא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת" (ג,ג'-ד')

רבותינו אמרו שהבין משה כאשר אך נכנס לאותו אזור כי המקום מקום קדוש לפי פריחתם של העופות שם. והנה בבואו לשם ראה דבר מוזר שהסנה איננו אוכל ואמר "אסורה נא ואראה" וגו'. וכאן המקום לשאול, מדוע צריך ההקדמה "אסורה נא ואראה", יראה מבלי לומר אסורה נא.

אך משה רבינו כל צעדיו היו בחשבון ובדבקות עם הקב"ה, ובודאי להיות סתם "סקרן" הרחיק משה זאת. אך הביין: הנה, מקום זה הוא מקום קדוש, וא"כ כל מה שנעשה כאן, בודאי אינו סתם טבעי, אלא "מראים לי", ולכן אמר: אסורה נא ואראה, כי אין זאת סתם סקרנות, ומדוע לא יבער הסנה.

וכאשר עשה זאת נאמר: 'וירא ה' כי סר לראות ויקרא' וכו'. מה צריכה הקדמה זאת שראה ה' כי סר לראות. אבל כבר אמרו רבותינו, שהכונה כאשר ראה ה' כי משה רבינו היה תמיד צר לו על סבלות אחיו, וכמ"ש "וירא בסבלותם" אמר עלי לרוממו וליתן לו משרה קדושה להיות רועה על עמי, ואז ירויח לשוחח רבות עם האל ב"ה.

וז"ל המדרש רבה (פ"ב סימן ו): אמר רבי יצחק מהו כי סר לראות, סר וזועף הוא זה לראות בצערן של ישראל במצרים, לפיכך ראוי הוא להיות רועה עליהן, מיד ויקרא אלהים מתוך הסנה. גם בזוהר הקדוש (דף כב). כתוב: "אמר רבי יוחנן אמר רבי יצחק, משה היה מהרהר ואומר שמא ח"ו יכלו עם ישראל בעבודה קשה זו". הרי כמה היה משה רחמן ואיכפת לו. וכך טבעו מעולם, שהרי כאשר ראה איש עברי מכה, התערב. וכאשר ראה שני עברים ניצים, התערב. וכאשר ראה בנות יתרו סובלות, התערב והושיען. זוהי מידה נפלאה, לשום לבו על זולת ולא לומר מה איכפת לי. אדרבא קום ועזור קום וסעוד, להיות "איכפתי", ולא קר שאין מזין לו בליבו כלום רק אוהב עצמו ודואג לטובתו.

דוגמא מיני דוגמאות. אדם עובר בשוק ולפתע מעד חבירו ונפל, הוא נעצר ומסתכל עליו מרחוק צוחק מחייך וממשיך בדרכו. ותחת שיחיש צעדיו לעבר הנופל, ויקימהו, הוא צוחק ונשאר קר ואדיש. או רואה אדם פלוני הולך, ופתאום נקרעה שקית הפירות ומתגלגלים והוא מסתכל מחייך וממשיך, תחת לבוא ולאסוף פירות חבירו ולהציל ממונו. אכן זהו בא מחמת מידות האדם אשר לא טובות. אבל היהודי צריך להיות עם לב טוב איכפתי סומך וסועד.

כ . 'ועתה נלכה-נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלקינו'
(ג,יח)

והנה השם יתברך דרך משה והזקנים ועם ישראל לא שיקרו לפרעה אלה שהתכוון השם לשלושה ימים בעולמו שהם 3000 שנה שכן יציאת מצריים הייתה בשנת 2448 ומשנת 5448 בערך מתחילת ימי הבעל שם טוב בערך, התכלל כל כדור הארץ וכל השבעים אומות שבו שוב לכדי חטיבה אחת שבתוכה בכללותה נמצא כל עם ישראל ונמצא תחת רוח הצילוויזיה המודרנית, שהוא אותיות מצריים, גם משה אמר לישראל ולא בתור נבואה שגזרה היא כך (ולא בתור קללה כמו שטועים) בסוף פרשת כי תבוא פרק כ"ט פסוק ס"ח "והשיבך ה' מצריים ... לעבדים ולשפחות ואין קונה" הרי שייעד לעם ישראל אחרי שהיו כבר לא במצריים שעתידים בהתכללות הסופית של כדור הארץ לכנוס שוב לעניין מצריים ולעבוד בה שוב עבודת ברור שארית הרפ"ח ניצוצות. ואין, אין זה אותיות אני, אני זה נשמה על ידי ואין גימטרייה משה דוד משיח - 717, משה שר התורה - עסק התורה כללי, דוד מלכות פה תורה שבעל פה והלכותיה המעשיות ומשיח - הציפייה הכללית לימים טובים יותר קונים בסוד אין קונה, קונים מהשעבוד הזה לכדי ימות המשיח במהרה בימנו אמן.

כ"א . 'ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה פלי-כסף וכלי זהב ושמלת ושמלתם על-בניכם ועל-בנותיכם'
(ג,כב)

יש להעיר מדוע ציוה הקב"ה שתשאל "אשה משכנתה", נשים דוקא ולא גברים.

ונראה לומר, דהנה הלא ידוע שביזת הים גדולה היתה לאין ערוך מביזת מצרים, כמו שדרשו רז"ל (מדרש שר השירים) על הפסוק "תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף", תורי זהב זו ביזת הים, עם נקודות הכסף זו ביזת מצרים.

כלומר, שעיקר הביזה והעושר הגיע לישראל על שפת הים, וביזת מצרים לא היתה אלא לצורך שעה, כמו שכתוב "והיה כי תלכון לא תלכו ריקם" (ג, כא).

והצורך שהיה בשאילת הבגדים מן המצריות, נראה לבארו ע"פ המכילתא (פ' בשלח) שבשעה שפיתה פרעה את עמו לרדוף אחרי בני ישראל, פתח להם את אוצרותיו, והטעינם כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות ולבושי יקר ותפארת, ואפידו את סוסייהם עיטרו בתכשיטי זהב וכסף, כדי לזרו אותם ולחזקם להלחם בבני ישראל. ע"כ. וכל זה עשה הקב"ה כדי שיבוזו בני ישראל את המצרים על שפת הים. ומכיון שכשיצאו המצרים להלחם בבני ישראל יצאו רק גברים, ומהם לקחו ישראל את לבושם, נמצא, שהנשים, הבנים והבנות, להם לא היו בגדים לבושים אותם. לכן אמר הקב"ה כאן למשה שיצוה את הנשים לשאול משכנותיהן המצריות בגדים בשבילם ובשביל הבנים והבנות, כדי שיהיה להם מה ללבוש, ואילו הגברים יבוזו את לבושי חיילי פרעה על שפת הים.

וראיה לכך ששאלת הבגדים מאת המצרים לא היתה לצורך התעשרות אלא לצורך לבישה, שיהיה להם מה ללבוש במדבר, יש להביא, ממה שאמר הקב"ה למשה ושמתם על בניכם ועל בנותיכם. שלכאורה ראוי להעיר, מה צורך היה לשים את השמלות על הבנים ועל הבנות, מה לנו אם ישימו אותם עליהם או יקחו אותם בכליהם. אלא, לפי הנ"ל ניחא שביזת מצרים לא היתה לצורך רכוש ועשירות, אלא לצורך לבישתם דוקא ולכן הלבישו אותם בהם. וביותר, שהלא במדרש רבה (פ' כי תבוא) נאמר, שמה שכתוב בתורה לא בלו שלמותיכם מעליכם, היינו דוקא מה שלבשו אבל השמלות והבגדים שהיו בתוך התיבות כן בלו. וא"כ ע"כ לקחת הבגדים היתה לצורך לבישה דוקא.

כ"ב . "וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכְּנֹתָהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ" (ג, כב)

ראוי להעיר על שינוי הלשון, דלהלן בפרשת בא (יא, ב) כשחזרו ונצטוו על כך בשעת יציאתם לא נאמר אלא "אשה מאת רעותה", ואילו כאן בתחילת שליחותו של משה הוסיף לומר "משכנתה ומגרת ביתה".

ואפשר לתרץ זאת לפי דברי הגמ' בר"ה (ז, א) דאחד בניסן ראש השנה לשכירות בתים. לפ"ז י"ל דאכן אין כל קפידא ממי שואלת האשה, אלא דלכך הקדים הקב"ה בשולחו את משה לומר להם שישאלו רכוש מן המצרים שידעו למי מהם יש ממון רב וכשישכרו בתים בתחילת ניסן, שישכרו בתים ליד מצרים עשירים ובעלי ממון, כדי שיהא הרכוש שיקחו מן המצרים רב.

לכן דוקא כאן בתחילת שליחותו של משה נאמר לו "ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה", כדי שילכו לגור בשכנות המצרים העשירים.

(פנים יפות)

ובאופן אחר אפשר לבאר דבר זה, ובהקדם קושיא אחרת, דהנה יש לדקדק את המילים 'ונצלתם את מצרים' שנכתבו אחר 'ושמתם על בניכם ועל בנותיכם', והרי ניצול המצרים נעשה כבר בשעה ששאלו את הכלים עוד קודם ששמו על הבנים, והיה לו להכתב קודם 'ונצלתם את מצרים' ואח"כ 'ושמתם על בניכם ועל בנותיכם'.

גם העירו רבים, מה הענין שציוה הקב"ה לשים על הבנים ועל הבנות דייקא, ומודוע לא יעשו עם הרכוש ככל אשר יחפצון.

אלא יש לפרש את דברי הכתוב, שציוה הקב"ה להם שקודם תשאל אשה משכינתה הישראלית בגדי כסף וזהב, ורק אח"כ ישאלו מן המצרים. שהרי אינו דומה אדם ההולך יחף כעני ובגדיו קרועים, שאין חפצים אנשים להשאיל לו את בגדיהם, משום שאם יאבדו או יתקלקלו לא יהיה לו מאין לשלם, כאדם עשיר ההולך בבגדי כבוד, שמשאילים לו האנשים את כליהם בנפש חפיצה.

ע"כ ציוה הקב"ה קודם כל, שתשאל אשה משכינתה הישראלית ומגרת ביתה, וישימו את הבגדים על הבנים והבנות, באופן שיראו כל בני ישראל כעשירים, ורק אח"כ ילכו אל המצרים לשאול מהם 'ונצלתם את מצרים'. ובוה יתיישבו כל הקושיות הנ"ל.

כ"ג . "וְרֵאָךְ וְשִׂמַח בְּלִבּוֹ" (ד,יד)

מבואר במדרש שאילו אהרן היה יודע שהתורה תעיד עליו וראך ושמח בלבו היה יוצא בתופים ובמחולות. והקשה הגאון ר' מרדכי צוקרמן למה א"כ אהרן לא יצא במחולות אם כך היה ראוי לעשות? ותי' דאהרן ודאי שמח שמחה גדולה כשראה שמשא עלה לגדולה אך לא ידע האם שמחתו אמיתית בכל לבו או שמא יש מעט מן המעט של קנאה ולכן לא רצה להראות כלפי חוץ מה שאולי לא אמיתי בלב אך אם היה יודע שהתורה תעיד עליו כך ז"א שהשמחה היא אמיתית היה יוצא בתופים ובמחולות.

ויעש להם בתים – רש"י בתי כהונה ובתי לוויה ומלכות. ומבארים בשם ר"א מישקובסקי שהיה כאן מידה כנגד מידה, כלומר מכיון שהגזרה היתה רק על הזכרים, עדין היה יכון להיות המשך לכלל ישראל, ע"י שבת ישראל תתחתן עם גר, אך יחוס של כהונה ולוויה ומלכות הוא דוקא מן האב, וזה לא היה יכול להתקיים אלמלא קיימו את הזכרים, ולכך זכו לבתי כהונה ולוויה.

כ"ד . "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-בָּנָיו וַיִּרְפָּבֵם עַל-הַחֲמֹר..." (ד,כ)

בעירובין (דף כא: כב.) אמרו: "קווצותיו תלתלים", מלמד שיש לדרוש על כל קוץ תילי תילים של הלכות. "שחורות כעורב" במי אתה מוצאן (מי זוכה להן), מי שמשים עצמו אכזרי על בניו ובני ביתו כעורב. כי הא דרב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב, אמרה ליה דביתהו ינוקי דידך מאי אעביד להו, (שאלה אשתו מה אתן לילדיך לאכול) וכו'. נמצא שלפעמים למען התורה צריך "זיתור" על עוה"ז, ואפילו קצת כאכזריות על אשתו ובניו, כלומר לא להפסיד תורה, בגלל ענייני עוה"ז. ועפ"ז יש לפרש מ"ש בעירובין (דף נד.) "אם אדם משים עצמו את לחייו כאבן זו שאינה נמחית תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו". ופירש"י שאינו נלאה מלחזור על תלמודו וללמד לאחרים. אך יש עוד לפרש כאמור שעומד איתן כאבן ולא מתרגש מפני הפרנסה ודאגה, והכל למען התורה.

ובאבות (פ"ו מ"ד) שנינו: כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה "ועל הארץ תישן" "וחיי צער תחיה" ובתורה אתה עמל. ואם אתה עושה

כן, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב. הרי לימדונו חז"ל שכדאי וטוב הן לעוה"ז והן לעוה"ב לעמול בתורה לוותר על הכל, לסבול עניות וחיי צער, הן של עצמו הן של אשתו ובניו, ולנהוג כביכול כאכזרי קצת, והעיקר שיהיה עיקר, והטפל טפל. וכמה צר לשמוע ולראות, שיש שחלילה משליכים אחרי גווס קבלת עול זה, ואינם עוסקים בתורה. ועיקר מטרתם איך להיות "מסודרים" בעוה"ז, ותכלית אחת להם ומטרה אחת: "להתבסס" בהשגת טוב עולם הזה, ולא איכפת להם כלל מעוה"ב, ושוכחים זאת לגמרי, ואין מעלין על דל שפתם מיקר עולם התורה.

אמנם האנשי עלייה אשר זוכים, משפילים ומהבילים ענייני עוה"ז, ונותנים זכות קדימה ועדיפות לתורה, על פני כל החומריות והגשמיות. ואשריהן הנשים שמסייעות לבעליהן ומעודדות אותם לכל האמור. כי על ידי זה הבעל מקבל משנה תוקף להתחזק ולהתגבר על הכל.

וזה הרמז שנאמר בפסוק: ויקח משה – הוא רמז אל בן התורה. את אשתו ואת בנו – כל ענייני אשתו ועוה"ז. וירכיבם על החמור – פירושו מגביהם מעל גבי החומריות והגשמיות ולא תחת החומר והגשם. וישב ארצה מצרים – כמ"ש ועל "הארץ" תישן וחיי "צער" תחיה. ויקח משה את מטה האלקים בידו – לוקח אותו בן עלייה. את עבודת האלקים, 'בידו' בגאון ובגאווה.

ה' יזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי תורתו באהבה ובשמחה ונחת, אכי"ר.

כ"ה . "וַיְהִי בַדְרֹךְ בַּמְלֹךְ וַיִּפְגְּשׂוּהוּ ה' וַיִּבְקֶשׂ הַמִּיתוֹ. (ד, כד)

וברש"י דביקש להמית את משה כיון שנתרשל במילת בנו אליעזר.

ובגמ' נדרים (לא, ב) איתא תניא אמר ר"י גדולה מילה שכל זכיות שהיו למשה לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה, שנאמר ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו, אמר רבי ח"ו שמשא רבנו נתרשל מן המילה, אלא כך אמר אמול ואצא סכנה היא שנאמר "ויהי היום השלישי בהיותם כואבים וגו'", אשהה שלושה ימים הקב"ה אמר לי שוב מצרימה, אלא מפני מה נענש משה מפני שנתעסק במלון תחלה.

ויש להבין סברת פלוגתתם במה פליגי.

ונראה, ובהקדם דהנה נחלקו האחרונים באחד שהיה בבית האסורים ולא יכל לקיים מצות תפילה בציבור ונתנו לו הזדמנות לצאת לכמה ימים, או עכשיו או בזמן שיהי' יותר מהודר כגון ביום שיש בו קריה"ת וכו', אי צריך לצאת עכשיו דעדיף שיקיים המצוה מיד משום מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, וכדמצינו בש"ך לגבי מצות מילה שצריך שימולו התינוק מיד בבוקר משום זריזין מקדימין למצוות ומצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, או שעדיף שימתין לזמן שיוכל לקיים המצווה בהידור.

וברדב"ז פסק דצריך לקיים המצווה מיד, ובחכס צבי (ק"ו) פסק שימתין לשעה שיוכל לקיים המצוה בהידור, (מעשה היה בימי הגה"צ ר' לייבלה אייגר זצ"ל ששימש כסנדק בברית ואיחר לבוא עד סמוך לשקיעה ורננו על מה ששהה כיון דזריזין מקדימין למצוות ומצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ושלח החידושי הרי"ם איגרת להשיב על הדבר, דכיון דאיכא הידור מצוה בזה שצדיק גדול משתתף בברית, עדיף לקיים המצוה בהידור מלקיים העניין דזריזין מקדימין).

ולפ"ז סברת המחלוקת בנדרים, דהנה ברמב"ם (פ"ב מהלכות מילה הל"א) פסק בכל מלין אפילו באבן, ומצוה מן המובחר למול בברזל, והנה במילה בברזל איכא סכנה שלושה ימים, ובמילה באבן אין סכנה ואפשר לצאת לדרך מיד, וא"כ ר"י סבר דעדיפא לקיים המצוה מיד משום זריזין מקדימין ולקיים זאת באבן ולא לקיים באיחור ובהידור ע"י ברזל, ורבי סבר דעדיפא לקיים המצוה בהידור וע"י ברזל מאשר לקיים המצוה מיד ומש"כ לא נענש אלא מפני שנתעסק במלון תחילה. (ועי' בחת"ס משכ"ב).

ויל"ע מה היה החיוב של משה לקיים מצות מילה הא עוסק במצוה פטור מן המצוה, דמשה היה עסוק במצות הקב"ה שילך ויחזור מצרימה.

וצ"ל כשי' התוס' דהעוסק במצוה פטור מן המצוה הוא דוקא כשא"א לקיים שניהם, אבל ביכול לקיים שניהם אין פטור.

כ"ו . וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן (ד, כד)

הנה משה רבנו היה עליו למול את בנו, ואומרים רבותינו (נדרים לב.) שהוא נמנע מלמולו לפני צאתו, כי חשש על בריאות הילד שמא אין כדאי למול ולצאת לדרך, והנה בהיותו בדרך בא מלאך וכו'.

ובאמת משה רבנו קדוש ה' היאך יבטל המצוה שיש לו עתה, הלא בודאי עליו למול זה עתה ולא לצאת לדרך, כי הרי הגיע עת המילה, ובפרט שזריזים מקדימים למצוות. ומדברי הגמרא (נדרים לב.) והר"ן שם נראה דבאמת כונתו היתה למול בו ביום בבואו למלון, אלא נענש על זאת שנתעסק תחילה במלון ולא במילה טרם כל. אפס, יש שהבינו דבצאתו בדרך עדיין לא הגיע שעת המילה דהיינו יום השמיני, וא"כ על מה מצאה מקום הקפידא לנוח, אלא שהיה לו צד שימול קודם הזמן בדיעבד, כיון שנצטווה מפי הקב"ה לפני כן "לך שוב מצרים". וע' מהר"צ חיות בהגהותיו לנדרים (שם). אך ממקום אחר נראה דהגיע יום השמיני.

ואפשר אולי לפרש, עפ"י מ"ש הרב ערוך השלחן (יו"ד סימן רסא) שאין לאחר את המילה אפילו מעט שעות אפילו אם "אבי הבן" לא נמצא ואין להמתין עליו אלא יעשו המילה בלעדיו, אע"פ שהאב בדרך ועוד מעט יבא, לפי דשהויי מצוה לא משהינן. עיין שם. וא"כ יש לומר כי משה רבנו בבואו למלון רצה לעשות את טכס הברית "ברוב עם" ויראו כל הנמצאים שמה, ולכן המתין במלון עד התאסף עם הארץ. וזהו רמז שרמזו חז"ל "נתעסק במלון תחילה". ולכן הקפיד עליו מן השמים, כי לא היה לו להמתין אפילו שעה אחת. וע' אבני נזר (חיו"ד סימן שיח).

ועכ"פ מזה נלמד דמאד ראוי "לא לאחר הברית" וככל שאפשר להקדים המילה יקדימו. ולא יאחרוהו כל כך. אמנם יש חלקו על הערוך השלחן הנ"ל, ואין נוהגין כן כמו שהעיד בעצמו. והובא בספר היקר "תפארת הברית" (עמוד נ). ע"ש.

על כל פנים בודאי טוב להקדים כל אחד כפי כחו, כי כמובן זה משתנה אצל המשפחות והמקומות. וה' יתברך יזכנו להיות שמחים במצוותיו ונהיה זריזים בכל המצוות. אמן.

כ"ז . "כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבִיד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאֶרְצוֹ" (ו,א)

ראוי לעמוד כאן על כפילות הלשון "כי ביד חזקה ישלחם", "וביד חזקה יגרשם מארצו". ויותר מכך קשה הרי שילוח וגירוש שני הפכים הם, שילוח הוא שיחרור

אדם הרוצה חופש, ואילו גירוש הוא היפוכו של שילוח, לגרש אדם ממקום שרוצה להיות בו.

אך על פי דברי הגמרא במסכת ראש השנה (יא, א), יתבארו ברווח דברי הפסוק. שאמרו שם "תניא רבי אליעזר אומר בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים ובניסן נגאלו".

זוהי א"כ הכפילות שבפסוק, "ביד חזקה ישלחם" שילוח זה הוא תחילת הגאולה, ביטול השעבוד מעליהם בתשרי, "וביד חזקה יגרשם" סוף הגאולה כשיצאו ממצרים, מעתה יובן ג"כ שינוי הלשון, שהרי כל עוד שהשתעבדו המצרים בישראל היו בני ישראל הם שחפצים בשחרור ופרעה הרוצה בשיעבודם, לכן ביטול השיעבוד נקרא "שילוח". משא"כ בניסן כשהיהודים הסתובבו במצרים כבר חצי שנה משוחררים מכל עול מביטים במפלת מצרים ומכותיהם, אז היה פרעה הוא המעוניין בשילוח ואילו בני ישראל המעונינים להשאר. שכך הוא טבעו של אדם, שכשבטל ממנו העול כשהוקל מצבו מיד נשכח מלבו הכל, ולזה שפיר יקרא "גירוש".

מעשי ההצלה של שפרה ופועה / הרב דב בערל וויין

בפרשת השבוע שיפרה ופועה מעניקות לתינוקות בני ישראל חיים. המדרש ורש"י אומרים ששיפרה ופועה הן בעצם יוכבד ומרים. בעולמו של האלקים, שבו, בסופו של דבר, הכל מתאזן, משה, בנה של יוכבד ואחיה של מרים, יינצל מימי היאור ומן התנינים השורצים בו על-ידי אישה אחרת, בתיה, בתו של פרעה.

קו משותף שעובר לאורך התורה כולה מראה שטוב מוליד טוב ורוע תמיד מוביל לעוד רוע. הצלת ילדים היא ערך עליון בחיים היהודיים. הדגש ששמה היהדות על חינוך הוא חלק מהמשימה של הצלת הצעירים. אויבי העם היהודי תמיד התרכזו בהשמדת הילדים במטרה לפגוע בעתידו של העם היהודי או לחסל אותו. הצו של פרעה להשליך ליאור כל תינוק יהודי שנולד היה רק הראשון בסדרה ארוכה של צווים דומים. הגרמנים ובעלי בריתם המרושעים השמידו מיליון וחצי ילדים יהודים בשואה. היעדרם של ילדים אלה מורגש בעולם היהודי עד היום, 70 שנה אחר-כך.

מעשה החסד הענק שעושות שיפרה ופועה מוביל לשכר שהן מקבלות, להצלת המושיע של בני ישראל מן היאור על ידי אישה אחרת, שגם היא רחומה ומוכנה להסתכן למען הטוב. אדם לעולם אינו יודע איך מעשה טוב שהוא עושה למען הזולת יכול להשפיע לטובה על חייו שלו ועל משפחתו. שיפרה ופועה הצילו אמנם ילדי אחרים, הן בכך בעצם הצילו גם את משה, הבן והאח.

בסוף שנות ה-40, התנועה שפעלה לחינוך יהודי באמריקה הייתה בחיתוליה וניסתה להציל אלפי ילדים יהודים מאסון של התבוללות מוחלטת ובורות ואדישות יהודית – היאור של אותה תקופה, מבחינה רוחנית. היא התמודדה עם בעיות אדירות ועם התנגדות עזה מצד הקהילה היהודית הממוסדת עצמה. רבים אז חשו שזהות יהודית ברורה, ידע יהודי וגאווה יהודית הם איכשהו לא-אמריקנים. אחד הקשיים המרכזיים של התנועה היה למצוא משפחות צעירות ומסורות שיסכימו לעזוב את אזור ניו יורק, שנתפס כמקום מקלט בטוח, ויסכימו לשמש מורים ומנהלנים באותם בתי-ספר חדשים באיזורים פחות מרכזיים באמריקה. משפחות אלה חששו, ובצדק, לעתיד ילדיהם, אם אלה יגדלו בסביבה קשה יותר מבחינה יהודית.

הגאון הרב אהרן קוטלר, אחד הכוחות המניעים שעמדו מאחורי הקמת התנועה הזאת, הכריז באומץ בפני עולם הישיבות ואף הבטיח לכל זוג צעיר שיעבור לקהילות האלה ש"מחוץ לעיר" כדי לסייע בבניין בתי-הספר האלה ולעבוד בהם שילדיהם יגדלו להיות יהודים טובים. ההבטחה שלו התקיימה אצל עשרות משפחות שתרמו רבות לבניית מחודשת של חיי התורה באמריקה. הצלת אנשים אחרים היא במהותה, בטווח הארוך, הצלת עצמך. גאולת בני ישראל מעבדות מצרים החלה ממעשים קטנים של חסד, הקרבה וטוב לב. ציון וישראל במשפט ובצדקה תפדנה.

5. מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1. בר מצווה

יום ההולדת השלוש עשרה (לבנים) או השתים עשרה (לבנות) הוא האירוע המשמעותי ביותר בחייהם של נער או נערה יהודים. ביום זה הם הופכים באופן רשמי ל'גדולים', והם נקראים 'בר מצוה' (=בן מצוה) או 'בת מצוה', כלומר: שייכים לעולם המצוות וחייבים בהן.

מה המקור לגיל 'בר מצוה'?

גיל החיוב במצוות הוא 'הלכה למשה מסיני', כלומר הוא אינו כתוב בתורה בפירוש אלא נאמר בעל-פה ועבר במסורת. יש לדעת שהחיוב במצוות אינו תלוי רק בגיל, אלא יש צורך שיופיעו גם סימנים מסוימים של התבגרות גופנית. ואמנם בדרך כלל ניתן להניח שבגיל המצוות סימנים אלה כבר הופיעו, אבל אין לסמוך על כך לגבי מצוות שחיובן מן התורה; משום כך, נער או נערה שהגיעו למצוות עדיין אינם יכולים להוציא אחרים ידי חובה במצוות שחיובן מן התורה (כגון ברכת המזון או תקיעת שופר), עד שיהיה ברור שהם בוגרים גם מבחינה פיזית.

מדוע הבנות מתחייבות במצוות לפני הבנים?

בעניין זה נאמרו כמה טעמים, והמרכזי שבהם הוא שבנות הן בדרך כלל בוגרות מבחינה רגשית יותר מבנים, וגם מבחינה פיזית הן מתבגרות מהר יותר.

כיצד יש לציין את ההגעה למצוות?

התורה והחכמים לא קבעו הלכות מיוחדות לנער או לנערה שהגיעו למצוות. אולם בכל עם ישראל נהוג לציין את היום המיוחד הזה בכמה אופנים. הראשון שבהם הוא קיום סעודת מצווה, שבה נאמרים דברי תורה וברכות. אם חתן הבר מצוה מסוגל לכך, הוא אומר דרשה שחיבר בעצמו או שחיברו עבורו. בעבר לא היה נהוג לקיים סעודת 'בת מצוה' לבנות, אולם כיום מנהג זה התקבל ברוב המקומות.

מנהג עתיק נוסף הוא עלייה לתורה של חתן הבר מצוה, ביום הולדתו או באחד הימים הבאים. העלייה לתורה יכולה להיות ביום חול (יש הנוהגים לעשות אותה בכותל המערבי) ויכולה להיות בשבת. אם היא נעשית בשבת, נהוג ברוב המקומות שהנער עולה ל'מפטיר' וקורא את ההפטרה, ויש הנוהגים שהנער משמש גם כ'בעל קורא' וקורא את כל הפרשה. דבר זה דורש כמובן לימוד והכנה, ולכן נהוג לקחת מורה שילמד את הנער את סדרי העלייה לתורה ואת טעמי המקרא.

מלבד זאת, יש נוהגים לציין בחגיגות את הבוקר שבו הנער מניח תפילין לראשונה. לעומתם, רבים אחרים נוהגים להתחיל בהנחת התפילין כחודש או יותר לפני הבר-מצוה, ולכן אין מציינים זאת באופן מיוחד.

מהי ברכת 'ברוך שפטרני'?

ברכת 'ברוך שפטרני' קשורה למצות החינוך. לפני גיל מצוות, שיקול הדעת של הילד והאחריות שלו למעשיו עדיין אינם מלאים, ולכן אי אפשר לחייב אותו במצוות. אולם החל מהגיל הרך, מוטלת חובה על אביו של הילד להרגיל אותו לקיום המצוות (ולהתנהגות טובה בכלל) באופן הדרגתי על פי יכולתו, כדי שיהיה לו קל לעשות זאת כשיגדל. בנוסף, על האב להשתדל שהילד יאהב את המצוות, כדי שירצה לקיים אותן גם כשיעמוד ברשות עצמו (לפי חלק מהדעות, גם על הילד עצמו מוטלת החובה 'להתחנך'). כיוון שבשלב זה עיקר האחריות להתנהגות הילד מוטלת על האב, האב מקבל שכר על התנהגותו הטובה של בנו, ונענש על מעשיו הרעים של הבן אם מעשים אלה הם תוצאה של חינוך לקוי.

כאשר הילד מגיע למצוות, עיקר האחריות למעשיו עוברת אליו, ומכאן ואילך האב פטור מאחריות זו ומהעונשים הנלווים אליה. משום כך האב מברך 'ברוך אתה ה'... שפטרני מעונשו של זה'. את הברכה הזו מברכים לאחר שהבן עולה לתורה, ורבים נוהגים לברך אותה בלי שם ומלכות.

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – שנת תשע"ד ב–"הפנינים לשבת".

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבטות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת שמות :

פרשת צו (המשך משבוע שעבר)

קלו. מצות קרבן מנחה של כהן גדול בכל יום.

קלז. שלא לאכול מנחת כהן.

קלח. מצות מעשה החטאת.

קלט. שלא לאכל מבשר חטאות הנעשין בפנים.

קמ. מצות מעשה האשם.

קמא. מצות מעשה זבח השלמים.

קמב. שלא להותיר מבשר קרבן התודה.

קמג. מצות שרפת נותר הקדשים.

קמד. שלא לאכל פגול.

קמה. שלא לאכל בשר קדשים שנטמא.

קמו. מצות שרפת בשר קדש שנטמא.

קמז. שלא נאכל חלב.

קלו. מצות קרבן מנחה של כהן גדול בכל יום.

שנצטוונו שיקריב הכהן הגדול מנחה בכל יום פעמים בבקר ובין הערבים, שנאמר (ויקרא ו יג) זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו ליי וגו', והיא הנקראת חבתי כהן גדול, ונקראת גם כן מנחת כהן משיח (כ"ה ב"ה בסהמ"צ להרמב"ם עשה מ).

משרשי המצוה. לפי שהכהן הגדול הוא השליח בין ישראל לאביהם שבשמים. כלומר, כי הוא הנושא תפלה אליו בעדם, ועל ידי תפלותיו ומעשה קרבנותיו הם מתכפרין, ולכן ראוי לאיש כזה להיות לו קרבן מיחד תמידי כמו תמידי הצבור, וכמו שהתמידין שנים ליום נתחייב הוא גם כן להקריב מנחתו פעמים ביום. וכל זה נסמך אל הטעם שאמרנו בקרבן כדי שיתעוררו כל מחשבותיו וישים דעתו וכונתו אצל השם ברוך הוא, ולמען זאת יועיל לו ולהם, ואין ספק שאין דומה התעוררות האדם כשמקריב קרבנו המיוחד לו לכשהוא מקריב קרבן שהוא משתף עמו, וזה דבר ידוע ומנסה בכל אדם, כי למה שמיחד לו לבדו מתעורר יותר, אין להאריך בזה.

מדיני המצוה. מה שאמרו. כיצד (מנחות נ ב) עשית חבתי כהן גדול? מביא עשרון שלם של קמח וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש, שאף על פי שמנחת העשרון קרבה לחצאין, כלומר חציה בבקר וחציה בערב, אינה מתקדשת לחצאין, כלומר שכלה מביאה ביחד. ומביא עמה שלשה לגין שמן, ובולל הסלת בשמן וחולט אותה פרותחין ולש מכל חצי עשרון שש חלות, נמצא שהם שתים עשרה חלות, ואחת אחת היו נעשות. וכיצד עושה? מחלק השלשה לגין ברביעית שבמקדש, רביעית לכל חלה, ואופה החלה מעט ואחר כך קולה אותה על המחבת עם השמן שלה, ואינו מבשלה הרבה, ואחר כך חולק כל חלה לשתים כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב, ולוקח החצאין וכופל כל אחד מהם לשנים ופותת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים. ומקריב החצאין עם חצי קמץ לבונה בבקר, והחצי הנשאר עם חצי קמץ לבונה בערב. והוא כליל לאשים.

ונוהגת בזמן הבית בכהן גדול. ומנחת הבקר והערב מצות עשה אחת, אין חולק בזה, כי גם הרמב"ן זכרוננו לברכה (בסוף סהמ"צ בד"ה ואתה אם תבין) שמנה שני תמידין שתי מצות מודה בזה.

קלו. שלא לאכול מנחת כהן.

שלא לאכל ממנחת כהן שנאמר (ויקרא ו טז) וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל.

משרשי המצוה. היסוד שאמרנו תחלה כי כונת הקרבן לעורר לב המקריב אותו, ואם יאכל הכהן מנחתו לא יתעורר לבו עליה יפה שהיא דומה בעיניו כאופה פת

לצדכו ואוכלו, ואף כי יאכלו חבריו שלו והוא שלהן, יעלה הכל לחשבון אחד, לכן צוה שתהיה כליל לא תאכל לשום אדם.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (מנחות עב ב) כל המנחות הקרבות לגבי המזבח נקמצות, ומקטירין הקמץ כלו לגבי המזבח והשאר נאכל לכהנים חוץ ממנחת זכרי כהנה שאינה נקמצת אלא מקטירין אותה כלה, שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. ולמדנו מעתה שמנחת חנוך וחבתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה כלן נשרפות על גבי המזבח ואינן נקמצות, וכמו שאמרנו למעלה (מצוה קלד) בסדר זה. וענין הקמיצה היא, שנוטל הכהן מן הקמח בקמצו, כלומר בראשי אצבעותיו, כדרך שקמץ כל אדם, שפושט פס ידו וקמץ בראשי (מנחות יא א) אצבעותיו, כלומר שאצבעותיו דבקים עם הכף ואינם מחזיקים מן הקמח הרבה. ואם הוסיף בקמץ, כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ, פסל. ויתר פרטי המצוה במנחות.

ונוהג אסור אכילת מנחת כהן בזכרים ונקבות בזמן הבית. ועובר על זה ואכל ממנה כזית לוקה. ולשון ספרא (צו ה ד) כליל תהיה לא תאכל, כל שהוא בכליל תהיה, לתן לא תעשה על אכילתו.

קלח. מצות מעשה החטאת.

שנצטוינו שיעשו הכהנים קרבן החטאת על הענין הנזכר בכתוב איזה חטאת שיהיה של בהמה או עוף, שנאמר (ויקרא ו יח) זאת תורת החטאת. כבר אמרנו למעלה (מצוה צה) כי בפרטי הקרבנות, כלומר בסדר שחייטתן באיזה מקום וענין הקרבנות והזאתן ומקום וזמן אכילתן או שרפתן בקצת מהן, אין לנו ליגע מחשבותינו אחר שרשי ענינים אלה שאין להם חקר, ואין לנו בשכל הקנוי בזה קנין. אחד מעיר חכם מקבל יהיה שיזכה לדעת קצת ראשי דברים מן הענין, ודי לנו אחרי כתבנו מה שעלה במחשבתנו מן הטעם על דרך הפשט בקרבנות דרך כלל. ובזה אני פוטר עצמי בקרבן החטאת וכל כיוצא בו מכתב בהן שרש כמנהגי בשאר, כי בכלל פרטי הקרבן הם, שהכלל הוא הקרבת הקרבן, והפרטים הם תורת הקרבנות כיצד.

והנה הרמב"ן זכרונם לברכה (בסנהדרין שורש יב) לא יחשב תורת החטאת והאשם והעולה והשלמים מחשבון המצות מיסוד זה שאמרת, לפי שעקר הצווי יבוא על חיוב הקרבת הקרבן, וסדר עשיתו אחר כן אינו בדין שיחשב מצוה בפני עצמה, כי על כל פנים יצטרך הכתוב ללמד אותנו מעשה כל אחד מהם אחר שחיבנו בהם, וזה לשונו, כל מעשה הקרבנות מצוה אחת ונצטוו כל זרע אהרן בעבודתם, והיא מצות עשה אחת, שנאמר (במדבר יח ז) ועבדתם עבודה מתנה אתן את כהנתכם ופרושו תעבדו בכל עבודת הכהנה כי היא עבודה ומתנה לי ומתנה לכם, שיש לכם

בה שחר כאשר תקחו משלחן גבוה יתברך, עד כאן. ועם כל זה מדרך חשבון הרמב"ם זכרונו לברכה אשר (תפשונו) [נתפשט] במצות לא נטה והדבר אשר יקשה, נתלה הקשי בנו ולא בו, כי הוא באמת סבתנו בעסק זה, ומידו זכינו לו, ינח הצדיק על משכבו.

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה (רמב"ם מעשה הקרבנות פ"א ה"ט) שהחטאות באין מחמשה מינים, מכבשים ועזים ובקר, בין גדולים בין קטנים, וקטנות וגדולות שלהם נפרש ענינם בשלמים (לקמן מצוה קמא) בעזרת השם. ובאין גם כן בין מן זכר או נקבה, ומן התורים או מן בני היוגה. וכבר כתבנו למעלה (מצוה קכד) קצת דינין בחטאת העוף. ויש מן החטאות שהיו באין על הצבור כלן, ויש שהן באין על היחיד, ומהן מן הצבור ומן היחיד שהיו נשרפות כלן על מזבח החיצון, ומהן שהיו נאכלות כלן חוץ מן האמורין שבהן שהיו נשרפין על מזבח החיצון, שאין עושין בפנימי כל השנה אלא הקטרת, כמו שאמרנו למעלה (מצוה קד).

ואלו הן האמורין של שור או של עז החלב שעל הקרב ובכללו חלב שעל גבי הקבה, ושתי הכליות בחלב שעליהן עם החלב אשר על הכסלים, ויותרת הכבד הנקרא פוליגא"ר בלעז, ונוטל מן הכבד מעט מן היותרת. (ספרא ויקרא יד ח) והאמורין של מין כבש, הם אלו בעצמן ומוסף עליהן מין הכבש שנוטלין עוד ממנו האליה תמימה עם חליות שבשדרה עד מקום הכליות, שנאמר (ויקרא ג ט) לעמת העצה יסירנה, כלומר מלעמת מקום הכליות, וכנו המקום ההוא כן, מפני שאמרו זכרונם לברכה (ברכות סא א) שהכליות יועצות. וכן מה שפרשו זכרונם לברכה במעשה חטאת הנאכלת בשחיטה וזריקה, ויתר כל עניניו, וכן במעשה החטאת הנשרפת גם כן, ואם יעשה בהם שום מעשה של הפסד מה דינם, ויתר פרטיה כלם בזבחים.

ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהנה. וכהן העובר ולא עשה החטאת כמשפט, בטל עשה זה.

קלט. שלא לאכל מבשר חטאות הנעשין בפנים.

שלא יאכלו הכהנים מבשר החטאות הנעשות בפנים. כלומר מאותן חטאות שהיו מזין מדמן במזבח הפנימי שהיה בהיכל. שנאמר (ויקרא ו כג) וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף. ולשון ספרא (צו ה ד) באש תשרף כל שהוא טעון שריפה לעבר עליו בלא תעשה על אכילתו, וכל החטאות שדמן טעון הזיה בפנים, כלומר במזבח שהיה בהיכל, היו נשרפין, ידוע הדבר [ומפרסם] ומפרש בכתובים. וכל החטאות שלא היו מזין מדמן אלא במזבח שבחוץ, היו נאכלים ועל זה נאמר (שם) מקרא זה שכל חטאת שדינה בשרפה, לא

יאכלו ממנה. ופרטי החטאות איזה מהן נשרף ואיזה נאכל, מפרש בכתוב. ומה שאינו מבאר יפה במקרא, פרשו לנו חכמינו זכרונם לברכה בזבחים (פא ב) כבר אמרנו (מצוה קלח) כי בפרטי הקרבנות אין לנו בהם עסק וגם זה מפרטיהם הוא אם נאכל אם לא נאכל.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (שם) שמכיון שנכנס דם חטאת הנאכלת באהל מועד פסול, ולמדו לומר כן מזה המקרא שאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' לא תאכל. ודוקא שנכנס דרך שער ההיכל כמו שכתוב יובא כלומר דרך ביאה. אבל הכניסו בפשפש או דרך חלון או גג, אינו נפסל, דלאו דרך ביאה הוא. והוא הדין לחטאות הנשרפות, שמזין דמן במזבח הפנימי, שאם הכניס דמן לפנים מן הפרכת דזהו קדש הקדשים שפסולין, שגם בהן אני קורא וכל חטאת אשר יובא מדמה פנימה שמקום זה פנימה למקומן הוא. ויתר פרטיה בזבחים. (פב ב) ונוהג אסור אכילת חטאת פנים בכהנים, והוא הדין לכל אדם, שדרך כלל נאמר לא תאכל. והעובר ואכל ממנה כזית לוקה.

קמ. מצות מעשה האשם.

שנצטוינו שיעשו הכהנים מלאכת קרבן האשם על הענין הנזכר בכתוב, שנאמר (ויקרא ז א) וזאת תורת האשם וגו', כמו שכתוב בפרשה. הלא אמרתי לך (מצוה קלח), שאין לנו לכתוב שרש במלאכות אלו לפי שהן כעין פרטי הקרבן, ואין לחזור אחר טעמן כי סתומין הדברים וחתומים.

דיני האשם זכרנו קצתם למעלה בפרשת ויקרא (מצוה קכט), ועדין נודיע שהאשם אינו בא לעולם אלא מזכרי כבשים בלבד. יש אשם בא מגדולי המין, ויש מן הקטנים. מעשהו בשחיטה וזריקה ומליחה והאמורין והתנופה באשמות שוה, חוץ מאשם מצרע, שיש שנוי קצת בקבלת דמו. ויתר פרטי המצוה מבארים בזבחים. ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהנה. וכהן העובר עליה ולא הקריב האשם כמשפטו, בטל עשה.

קמא. מצות מעשה זבח השלמים.

שנצטוו הכהנים שיעשו מעשה (קרבן) השלמים כמשפט הכתוב בפרשה, שנאמר (ויקרא ג א) ואם זבח שלמים קרבנו וגו', ואמר עוד בהשלמת המלאכה (שם ז יא יב) וזאת תורת זבח השלמים אם על תודה יקריבנו. ובארבעה שמות נכללים עניני הקרבנות כלן, והם עולה, חטאת ואשם ושלמים, שכל קרבן שיקריבו צבור או יחיד מאחד מאלה יהיה לעולם. כבר כתבתי פעמים (מצוה קלח) שאין לכתב שרשים באלו המלאכות.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (מנחות קז ב) שהשלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר, מן הזכרים ומן הנקבות, מן הגדולים ומן הקטנים, ואין העוף בא שלמים. וקטנים נקראים מבין שמנת ימים עד שנה תמימה מיום ליום. נתעברה השנה נתעברה לו, כלומר ויהיה קטן עד תשלום העבור. וגדול נקרא בבקר משנה עד שלש שנים, ובצאן משנה עד שתי שנים שלמות, יתר על כן הרי הוא זקן ואין מקריבין אותו. וארבעה מינין הם השלמים האחד שלמי צבור, והשלשה שלמי יחיד. שלמי צבור נקראים קדשי קדשים, ואין לצבור שלמים כי אם קרבן אחד, והוא שני כבשים הבאים עם שתי הלחם בעצרת, אותן שני כבשים הם הנקראים זבחי שלמי צבור, ונאכלים לכהנים חוץ מן האמורין כחטאת וכאשם. המלאכות שלהן, כגון שחיטה זריקה הפשט ונתוח ומליחה והקטרת אמורין, מפרש במנחות (כ א). ושלמי היחיד נקראים קדשים קלים. ומקום שחיטתן ומעשה הזריקה והפשט וניתוח ותנופה והפרשת אמורין, מפרש במנחות (סא א). והשלשה מינין אלו של שלמי יחיד, שוין הן במלאכות אלו. אבל יש לך לדעת ענין החלוק שביניהם בקצת עניניהן דרך כלל.

דע כי משלשה מינין של שלמי יחיד האחד הוא קרבן השלמים הבא בלא לחם עמו, והם שלמי חגיגה ושמחה, ואלו הם הנקראים שלמים. והשני, שלמים הבאים עם הלחם הידוע, והוא הבא בנדר או בנדבה, ואלו השלמים נקראים תודה, והלחם הבא עמו נקרא לחם תודה. והמין השלישי שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת ימי נזרו והם באים גם כן עם לחם, ואלו השלמים נקראים איל נזיר. ובארו זכרונם לברכה שם בגמרא (חולין קלד ב) חזה ושוק מהן הנאכלין לכהנים כמה שעורן, והזרוע בשלה מן איל נזיר הנאכל לכהנים מלבד חזה ושוק גם כן כמה שעורו, ובאיזה מקום מן הבית מבשלין אותו.

ודיני הלחם (מנחות עו ב) הבא עם שני מינין מן השלמים והם תודה ואיל נזיר מכמה עשרונים הוא, ואי זה מהן בא חמץ ואיזה בא מצה לבד. והבא חמץ ומצה איך יחלק, וכיצד מחמצן, וחשבון החלות הבאות מצה כמה מהן מאפה תנור ורקיקין ומרבכות הכל בזבחים (צ"ל מנחות עו ב).

וענין אותן הבאות מצה בתודה היתה כן מעשרה עשרונים של קמח היו עושיין שלשים חלות, העשרה מהן היו נעשות מאפה תנור, כלומר שלא היה נעשה בהן דבר רק שהיו משימין בעסתן בשעת לישה שמינית לג שמן, שכן הוא הלכה למשה מסיני ואופין אותן. והעשרה מהן נקראות רקיקין, ואין חלוק בין העשרה של רקיקין לעשרה של מאפה תנור, אלא שבעשרה של מאפה תנור היו מערבין בהן שמינית לג של שמן בשעת לישה, והעשרה של רקיקין היו מושחין אותן בשמינית הלג שמן אחר אפיתן בתנור, והעשרה מהן היו מרבכות, ופרוש רביכה הוא שחולטין החלה במים רותחין ואופה אותה מעט ואחר כך קולה בשמן כדרך שקולין בני אדם

הספגנין באלפס, ומרבץ בשמנן של עשר הרבוכות כי השמן שקלו בו היה רביעית
לג כשעור כל השמן של העשרים חלות, וגם שעור זה של שמן הרבוכות הלכה
למשה מסיני. וזה שאמרנו הוא פרוש מרבכת בכל מקום בתורה. ושם מתבאר
(מנחות עז ב) כמה חלק יש לכהן בחלות, והשאר נאכל לבעלים. ויתר כל פרטיה
שם במסכת זבחים.

ונוהגת מצות השלמים בזמן הבית בזכרי כהנה כי להם חיוב העבודה. והעובר עליה
ושנה את סדרן בצדדין ידועין בגמרא בטל עשה, מלבד שיש צדדין שהקרבן פסול.

קמב. שלא להותיר מבשר קרבן התודה.

שלא להותיר שום דבר מקרבן התודה עד הבקר. כלומר למחרת יום זביחתו.
שנאמר (ויקרא ז טו) בקרבן תודה לא יניח ממנו עד בקר. וממנו למדנו לשאר
קדשים גם כן שכל מה שישאר מהם אחר זמן אכילתו, שהוא נותר וחיב לשרפו לפי
שהוא נתק לעשה שישרפנו, כמו שכתבנו למעלה, (מצוה קמג) בסדר זה, ושם
כתבנו רמז משרשיו וקצת דיניו כמנהגנו.

קמג. מצות שרפת נותר הקדשים.

שנצטוינו לשרף הנותר, והוא בשר הקדשים שנשאר אחר עבר זמן אכילתו המגבל
להן שנאמר (ויקרא ז יז) והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. וזאת
השרפה היא מצות עשה, שכן אמרו במכלתא גבי פסח (שמות יב י) ולא תותירו
ממנו וכו' והנותר באש תשרפו וכו' בא הכתוב לתן עשה על לא תעשה, דמשמע
שמצות שרפת נותר עשה הוא, ודין הפגול והנותר שוה בזה שיש מצות עשה גם כן
בשרפתו, שמצינו הכתוב מוציא הפגול בלשון נותר.

משרשי המצוה. לפי שטבע כל בשר (להפסד) [להפסל] בשהיה ולבא לידי (סרחון)

[חסרון] ועל כן להגדלת דבר הקרבן כמו שאמרנו למעלה (מצוה קב) נצטוינו
לשרפו מיד ולבערו מן העולם לבל יקוץ אדם בו ובריחו. ותכלית הכליון הגמור
הוא על ידי האש יותר מן הפרוד וזריה לרוח או לכל דבר אחר. גם מלבד זה יש
בדבר רמז אל הבטחון בהשם יתברך ברוך הוא, שלא יהא אדם חונק עצמו
במאכלו יותר מדי להצניעו ליום מחר, בראותו כי האל יצוה לכלות בשר קדש
משעברה שעתו כליון גמור ולא רצה שיהנה בו בריה אחרת לא אדם ולא בהמה.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (פסחים פב ב) שבכלל הנותר והפגול הם
כל פסולי המקדשין שכלן נשרפין גם כן. וקרבן (רמב"ם פ' י"ט מפסולי המוקדשין
ה"ב) שנפסל או נתפגל בודאי מיד נשרף, ואם ספק תעבר צורתו ואחר כך נשרף,
וכל בשר (שקליט פ"ז ה"ב) הנמצא בעזרה אברים עולות. פרוש נדין אותן שהן

עולות. ואם נמצא חתיכות חטאות. והנמצא בירושלים שלמים. ונפקא מנה לענין שאם עבר אחד ואכל מהן, מביא על כל אחד כפרתו כפי חזקה זו. ועל הכל אמרו זכרונם לברכה תעבר צורתן ויצאו לבית השרפה שמא נותר הוא. ואין שורפין את הנותר אלא ביום. (פסחים ג א) שנאמר ביום השלישי באש ישרף. ואף על פי שהשלמים אסורין באכילה מתחלת ליל שני אין שורפין אותם אלא ביום. ויתר פרטיה מבארים בפסחים וסוף תמורה [הלכות פסולי המוקדשין פי"ט] ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהנה, כי להם העבודה. וכהן שעבר ולא שרף הנותר בטל עשה, ועבר על לאו דלא תותירו, אבל אין לוקין על לאו זה, לפי שאין בו מעשה.

קמד. שלא לאכל פגול.

שלא לאכל הפגול. ופגול הוא קרבן שחשב עליו הכהן המקריב מחשבת פסול בשעת זביחה או הקרבה. ופסול המחשבה הוא כגון שהסכים בדעתו בעת הזביחה או בעת ההקרבה שיאכל מאותו קרבן אחר זמן המגבל לאכילתו, או יקטיר ממנו מה שטעון הקטרה אחר זמן המגבל להקטרה, שאכילת המזבח ואכילת אדם הכל נשמע בלשון אכילה. ובאר הכתוב, שהאוכל ממנו שישא עון, שנאמר (ויקרא ז יח) ואם האכל יאכל וכו' והנפש האוכלת ממנו עונה תשא, ונשיאת העון בכאן הוא כרת, כמו שנלמד בגמרא (זבחים כח ב) בגזרה שוה.

ואולם אזהרתו כלומר הלאו המפרש על זה מלבד הענש שנזכר בכאן, הוא מה שכתוב במלואים (שמות כט לד) לא יאכל כי קדש הוא. ואמרו זכרונם לברכה (פסחים כד א) שאותו הכתוב כולל באזהרה כל מה שנפסד מן הקדשים ואין ראוי לאכלו כמו הנותר והפגול. וכמו כן אמרו זכרונם לברכה (ע"ז סו א) שנכללו באזהרות (דברים יד ג) לא תאכל כל תועבה שדרשו (חולין קיד ב) כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל. וכיון שכך, נאמר שהאחד לתוספת לאוין, וזה הפסוק שבכאן ידבר בענש האוכלו שכך בא לנו הפרוש עליו. וזה שאמר (ויקרא ז יח) ואם האכל יאכל ביום השלישי, כלומר, שחשב עליו לאכלו ביום השלישי שכך דרשו זכרונם לברכה (זבחים כט א) ואם האכל יאכל וכו' פגול הוא, כף אונך לשמע במחשב על זבחו שיאכל ממנו ביום השלישי הכתוב מדבר, שהוא נפסד בזאת המחשבה. והאוכלו חייב כרת, שנאמר בו והנפש האוכלת ממנו עונה תשא. ונאמר בנותר (שם יט ח) ואוכליו עונו ישא כי את קדש יי חלל ונכרתה, וגמרינן ליה בכרתות בגזירה שוה שאמרו שם (ה א) אל תהי גזרה שוה קלה בעיניך, שהרי פגול אחד מגופי התורה ולא למדו הכתוב אלא בגזרה שוה, דיליף עון מנותר מה להלן כרת אף כאן כרת.

משרשי מצוה זו. היסוד אשר בנינו תחלה שאמרנו כי עניני הקרבן להכשיר מחשבות בני איש ולציר בנפשם מתוך הפעלה שבין ידם רע החטא וטוב דרכי

הישר, על כן מהיות עקר סבתו של דבר המחשבות היה ראוי להפסל במחשבה הנטויה בו מן הישר בכל מעשיו. וזה דבר ברור קרוב אל השכל למודה על האמת. מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (זבחים מג א) שאין חיוב כדת אלא לאוכל מן הקרבן החלק שיש בו לאדם או למזבח ממנו. אבל מן החלק ממנו שמתיר הקרבן אין חיבין עליו כרת משום פגול. כיצד? האוכל כזית מן הדם מקרבן שנתפגל אין חיב עליו כרת משום פגול שהרי הדם החלק המתיר הקרבן הוא, שאחר זריקת הדם האמורין מתדין לקרב ולא קדם לכך, ומכל מקום אף על פי שאין בו כרת לוקין עליו. אבל האוכל כזית מן בשר הקרבן או אפילו מן האמורין חיב כרת משום פגול, שהדם הוא המתיר האמורין למזבח, ואחר מתיר ראשון אנו הולכין בדין זה לחיב האוכל בכל השאר, ולפיכך חיב האוכל אף מן האמורין. ואף על פי שהן גם כן מתירין הבשר לאדם אין בכך כלום, שאחר הדם שהוא מתיר ראשון אנו הולכים כמו שאמרנו.

וכן מנחה שנתפגלה, האוכל כזית משיריה חיב משום פגול, אבל האוכל כזית מן הקמץ שלה או מן הלבונה שהן המתירין אין חיבין עליו כרת, ומכל מקום לוקה עליהן כמו שאמרנו. ואלו הן הדברים שאין מחיבין עליהן משום פגול לעולם, הקמץ והלבונה והדם, כמו שאמרנו והיין והמנחות הנשרפות כלן, שהרי אין בהן קמץ להתירן, וכל שאין לו מתירין חוץ ממנו אין חיבין משום פגול עליו. ולג שמן של מצרע גם כן אין חיבין עליו. ואם תאמר והלא דם האשם מתירו? התשובה שאין תלוי בו, שהרי אדם מביא אשמו היום ולג אחר כמה ימים.

וכן מענין המצוה מה שאמרו גם כן, שהמקריב המחשב מחשבת פגול עובר בלאו, שנאמר (שם ז יח) לא יחשב לו, ומפי השמועה למדנו (שם כט ב) שבכלל זה אזהרה למקריב שלא יחשב מחשבת פסול, אבל מכל מקום אינו נחשב מחשבון שלש מאות ששים וחמשה לאוין לפי שהוא כעין סניפין ללאו אחר שהוא נחשב בלאוין, והוא מה שכתוב בסדר אמר אל הכהנים (ויקרא כב כא) כל מום לא יהיה בו. ודרשו זכרונם לברכה (בכורות לג ב) משום לאו למטיל מום בקדשים. וכמו שנכתב בעזרת השם (מצוה רפז). וגם הענין גם כן של מחשב פסול כעין המטיל מום הוא נחשב, ולפיכך לא חשבנוהו מן החשבון, ומכל מקום אינו לוקה על זה לפי שאין בו מעשה אלא מחשבה בלבד. ויתר דיני המחשבות אי זו מחשבה פוסלת, כגון מחשבת שנוי השם ומחשבת מקום ומחשבת זמן, ובאיזה קרבן ובאיזו עבודה, כגון שחיטה, זריקה, קבלה, הולכה, וכל פרטי דיני הפגול וגם נותר הדומה לו, מבארים במקומות רבים מסדר קדשים.

ונוהג אסור אכילת הפגול בזמן הבית בזכרים ונקבות, אפילו ישראלים, שדרך כלל אסרתו התורה לכל, בין כהן בין ישראל. והעובר עליה ואכל כזית ממנו במזיד חיב

כרת בשוגג מביא חטאת קבועה. וכבר פרשנו פעמים (מצוה קח קבא) שקרבן שאינו עולה ויורד לפי עניות ועשר נקרא קבוע.

קמה. שלא לאכל בשר קדשים שנטמא.

שלא נאכל בשר קדשים שנטמא, שנאמר (ויקרא ז יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, והוא הדין אדם טמא שאסור לאכל בשר טהור, וכמו שנכתב (מצוה קסז) בלאו בפני עצמו בעזרת השם. ובפרק שני דפסחים (כד ב) אמרו טמאת הגוף בכרת טמאת בשר בלאו.

משרשי מצוה הזו. מה שכתבנו למעלה שנצטוינו להגדיל עניני הקרבן בכל ענין, ובודאי ממעלתו שלא לאכלו כי אם בטהרה ובגוף נקי ובדבר הגדלתו מה תועלת לנו בו כבר כתבנו טעמו (מצוה קג).

מדיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (מכות יד ב) שאסור לטמא הקדשים או לסבב להם טמאה, אבל המטמאן אינו לוקה, אלא טהור האוכלן טמאים הוא שלוקה, מדכתיב (שם) לא יאכל ואף על פי שכתוב זה במלואים, הוא הדין לשאר הקרבנות כלן. ואפילו האוכל כזית מלבונת המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בכלי לוקה. שגם היא חלק מחלקי הקרבן. ואין החיוב אלא בטמאת אב הטמאה או ולד הטמאה של תורה, אבל מפני טמאה של דבריהם אינו לוקה. אבל מכין אותו מכת מרדות. ויתר רבי פרטיה בפרק שלשה עשר מזבחים. ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות. ועובר עליה ואכל כזית במזיד מבשר קדש שנטמא, לוקה.

קמו. מצות שרפת בשר קדש שנטמא.

שנצטוינו לשרף קדשים שנטמאו, שנאמר (ויקרא ז יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף.

משרשי המצוה. מה שכתבנו בנותר (מצוה קמג).

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה (שקלים חו) שאם נטמא בפנים שורפין אותו בפנים, נטמא בחוץ שורפין אותו בחוץ. ובין שנטמא באב הטמאה או בולד הטמאה שורפין אותו. ונותר של קדשים קלים שורפין אותו הבעלים בבתיהם, וכל עצמות הקדשים שאין בהן מח אינן טעונין שרפה, חוץ מעצמות הפסח. והענין הזה יחזק קצת טענותינו בהפסד הבשר שאמרנו, ועל כן העצמות שאינם באים לידי הפסד, אינן טעונין שרפה חוץ מעצמות הפסח לפי שהם באזהרת (שמות יב מו) ועצם לא תשברו בו, תשאר בהם ברב מעט בשר עליו מפני אימת השבירה, ולפיכך אמרו עליהם דרך כלל בכלן שיהיו טעונין שרפה. ואלו הן הנשרפין. בשר

קדש שנטמא או נותר או קרבן שנפסל, וכך המנחה שנטמאת או נפסלה או נותרה, ואשם תלוי שנודע לו לבעליו שלא חטא (אחר) [קדם] שנזרק דמן, וחטאת העוף הבאה על הספק, ושער נזיר טהור, והערלה וכלאי הכרם. [כ"מ ברוב כתה"י] הרי אלו ישרפו. ואגב גררא נכתב הנקברין, ואלו הן קדשים שמתו בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית, וקדשים שהפילו יקבר הנפל, הפילה שליא תקבר ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וצפרי מצרע, ושער נזיר טמא, ופטר חמור, ובשר בחלב, וחלין שנשחטו בעזרה ויתר פרטי המצוה מבארים בפסחים וסוף תמורה. (שם לב לד) ונוהגת שרפת הקדשים שנטמאו בזמן הבית בכהנים ובישראלים. כיצד? קדשים שטעונין שרפה במקדש שרפתן מוטלת על הכהנים. והנשרפין בכל העיר, כגון קדשים קלים הבעלים שורפין את חלקם אם נטמא או נותר בבתיהם. והעובר עליה ולא שרף בשר טמא או נותר שהוא בידו בטל עשה זה.

קמז. שלא נאכל חלב.

שלא נאכל חלב בהמה טהורה, שנאמר (ויקרא ז כג) כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו.

כבר כתבתי באסור טרפה בסדר משפטים (מצוה עג) כי מהיות הגוף כלי לנפש ובו תפעל כשר פעלותיה, ולפי זכותו וטוב מזגו יבין דרך הנפש החכמה הנתונה בו, ויאמין לעצתה וילך אחריה, מפני זה צריך האדם להשתדל על כל פנים במהות גופו להעמידו על ישרו ובריו וכחו. וידוע הדבר ומפרסם בין בני אדם כי לפי המאכלים יתפעל הגוף בבריאות או בחלי, כי בשר הגוף היה ונפסד בכל יום ויום, ולפי המזונות הטובים יתהוו בהפך. ועל כן היה מחסדי האל הגדולים עלינו אנחנו עמו אשר בחר והרחיק ממנו כל מאכל מזיק אל הגוף ומוליד בו לחות רעות. וזה הכלל שיש לי לפי הפשט בכל אסור המאכלות, כמו שאמרנו למעלה. וידוע כי החלב דבק ומוליד לחות רעות.

מדיני המצוה, כגון מה שפרשו לנו זכרונם לברכה (כריתות ד ב) שאין אסור חלב אלא בשלש בהמות שבכתוב שור וכשב ועז, ואותן שלש בין כשרות או טרפות ונבלות, חייב על חלבן, אבל שאר מיני בהמה וחיה בין טמאה בין טהורה, חלבה כבשרה. וכן עבר הנקרא שליל הנמצא במעי שלש בהמות הנזכרות אין בו גם כן אסור חלב, ולפיכך אמרו (חולין עד א) השוחט את הבהמה ומצא בה שליל כל חלבו מתר ואפילו מצאו חי. ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי, אף על פי שלא הפריס על גבי קרקע ואינו טעון שחיטה חלבו אסור, וחיבין עליו כרת, והרי דינו כשאר הבהמות בענין חלבו. ולפיכך יש לנו להוציא ממנו כל החוטין וכל הקרומות האסורין זהו דעת הרמב"ם זכרונם לברכה (מאכלות אסורות ז ג) בשליל שכלו לו חדשיו שיש חיוב כרת בחלבו אבל רבי המפרשים חולקים בזה ואמרו דחלבו מתר,

ודברי הגמרא (שם צב ב) מכרעת כמותן, דהא אשכחן רבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחלב, ורבי יהודה דקימא לן כותיה הוא דשרי ליה. ועוד למדונו זכרונם לברכה (שם עה א) בדין שליל שארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא. שאם נטרפה אמו שוחטה והשליל מתר, דלאו ירך אמו הוא. ומה שאמרו שם (עמוד ב') שאם הפריס על גבי קרקע דבעי שחיטה, מפני מראית העין לבד הוא דבעינן למשחטיה, ולפיכך לא מפסיל בשהיה ודרסה ושאר מיני טרפות. ושלשה חלבים הם בבהמה, שהן בחיוב כרת שעל הקרב ושעל הכליות ושעל הכסלים. ופרוש שלשתן בבאור רחב במקומו בגמרא (שם צג א), ובכלל אמרו זכרונם לברכה בחלין (שם) חלב שהבשר חופה אותו מתר, שעל הכסלים אמר רחמנא (ויקרא ג ד), ולא שבתוך הכסלים.

ועוד יש בבהמה מלבד אלו השלשה חוטיין וקרומות שאסורין משום חלב. ואמרו זכרונם לברכה (שם פט ב), שהטבחים הבקיאים בנקור החלב, נאמנין על הדבר כל זמן שלא יצאו מחזקת בקיאותן וכשדותן. וחלב הלב וחלב המעים והן הדקים המלופפים מתריין והרי הוא כשומן, חוץ מראש המעים הסמוך לקבה, שהוא תחלת בני מעים שצריך האדם לגרר החלב שעליו, וממנו אמרו ז"ל בגמרא (שם צג א) ריש מעיא באמתא בעיא גרירא (רש"י כשהדקין יוצאין מן הקיבה צריך לגרר חלב שעליהן אורך אמה). ויש מן הגאונים שאמרו (רמב"ם שם טו) שזה המעי הוא המעי שיוצא בו הרעי. שהוא סוף המעים. ויתר פרטי המצוה וכל ענייניה, מבארים בפרק שביעי מחלין [י"ד סימן ס"ד]. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות. והעובר עליה ואכל כזית חלב במזיד לוקה. בשוגג מביא חטאת קבועה.

6.1 . שלום לעם / מבט לחיים

הסיירת של הקב"ה / אבינועם הרש

הסיירת של הקב"ה

גם הפעם הגיע סרג'נט ג'ון ויין לבית הקפה הקטן שבקניון בניירובי בירת קניה. הפגישה הקבועה שהיה עורך אחת לכמה חודשים עם עמיתיו הצרפתים הפועלים בקניה, הייתה ארוכה ומייגעת. הוא הגיע לבית הקפה כדי ליהנות מכמה דקות של מנוחה, לפני שיצא אל נמל התעופה חזרה הביתה לחופשה. בתור חייל ביחידת הקומנדו הבריטית, ה-sas, ידע סרג'נט ג'ון להעריך במיוחד את ימי החופש הקצובים שלו, וזמנו היה מדוד. הוא הזמין לו מקום מראש בתקווה לצאת מבית הקפה מוקדם ככל האפשר. כשהגיע, התיישב במקומו ורפרף בעיתון היומי כשניגש אליו אחד המלצרים ושאל אותו: 'מה בשבילך אדוני?'

'קפה הפוך גדול, על חלב דל ורותח ואם אפשר בבקשה, בלי קצף למעלה' חייך ג'ון אל המלצר שמצדו הנהן ואמר: 'האם תרצה ליד הקפה משהו לאכול?'

הקרואסונים הטריים שלנו נודעים בכל קניה' הוסיף בגאווה.

'נתחיל עם הקפה ואחר כך נראה כבר...' השיב ג'ון, התרווח במושב והחל להרהר אודות חופשתו המתוכננת. הסכנות הרבות שמספק שירותו ביחידה לימדו אותו לתכנן היטב כל חופשה ולנצל אותה בצורה הטובה ביותר. הוא כבר הפסיק לספור את כמות הפעמים שבהן היה נתון בין חיים למוות, כאשר נקלע למארבים מסוכנים, ואת הפעולות הנועזות שביצע במקומות הכי מטורפים בעולם: עירק, אפגניסטן, אפריקה.

תמיד לפני היציאה לפעילות חשב על משפחתו וילדיו שכה אהב, היה לו מן טקס קבוע שבו נהג להוציא את התמונות הקטנות שהוחבאו בכיסו, להביט בהם מספר שניות ואז הוא היה מרגיש כיצד המחשבה על השיבה לחיק משפחתו נוסכת בו כוחות חדשים.

בעודו ממשיך לחשוב על החופשה שעתיד לבלות בה עם משפחתו, התיישר לידו משפחה שכללה הורים ושני ילדים קטנים: בן ובת, הם נראו לג'ון מאושרים ושמחים והזכירו לו את ילדיו.

'אולי באמת הגיע הזמן לפרוש כבר מכל הסכנות האלו, החיים הרי לא מחכים לאף אחד' חשב ג'ון לעצמו כשנזכר בהזדמנויות שבהן הסתכל למוות בעיניים והמוות בהה בו בחזרה.

בינתיים הגיע המלצר עם הקפה של ג'ון.

'תודה לך ידידי' השיב לו ג'ון בנימוס והחל ללגום מקפה הרוחח כשלפתע שמע צרחות אימות מהקומה השנייה: 'פיגוע, מחבלים! הצילו!' בתוך רגעים ספורים נהפך בית הקפה השקט לג'ונגל פראי, הוא הבחין כיצד אנשים רצים לכל עבר מבוועתים.

הוא הספיק לקום מכיסאו כששלושה קליעים שרקו לו מעל לראש תוך כדי שאחד מהם מנפץ את החלון לרסיסים. כמו בהינתן אות, מיד נהפכו כל חושיו של ג'ון, כל שריר ושריר בגופו למכונת המלחמה הקטלנית שאליה אומץ בקומנדו הבריטי: סרג'נט ג'ון ויין, מפקד צוות ביחידת העילית של הוד מלכותה, מוכן לפעולה מידית.

ג'ון החל לפעול באינסטינקטים של פנתר: בתוך שנייה התכופף ותפס מסתור, מיקם את עצמו בעמדת הגנה מתחת לשולחן, שלף את הגלוק 19 שלו, העריך את שדה הקרב ומיפה את מיקומם הטרוריסטים ובהתאם לכך תכנן את אסטרטגיית הפעולה שלו, לא לפני שהוציא כבכל פעם כשמצא את עצמו בשדה הקרב את תמונותיהם של אשתו ושני ילדיו. מיד לאחר מכן, התרומם בזהירות מתחת לשולחן שפוף, הציץ לעבר המדרגות הנעות והבחין בשני מחבלים המכוונים את נשקם לראשיהם של אימא ובן שנלקחו כבני ערובה. הספיקו לו בדיוק שני שניות כדי לשחרר שני קליעים מדויקים שנטרלו את הטרוריסטים. הוא זינק לעבר האימא והילד ומשך אותם החוצה, לעבר היציאה מהקניון.

אנשים רצו בבהלה מתוך הקניון לעבר היציאה, כולם רצו להציל את עצמם. בחוץ במקום בטוח, המשיך ג'ון לשמוע את צרחות הבהלה שעלו מתוך הקניון. מלחמת פנימית עזה ניטשה בליבו של ג'ון: 'האם לחזור פנימה ולהציל עוד אנשים? ואם הפעם הם יירו בו? הרי גם לו יש אישה וילדים קטנים שצריכים את אבא שלהם. ומצד שני, איך הוא יכול לאכזב ככה את עצמו? הרי יש שם אנשים חסרי ישע שלא יודעים מה עושים במצבים כאלו ואילו הוא, סרג'נט ג'ון ויין, התאמן שנים כדי לדעת כיצד לפעול במצבים המסוכנים ביותר...'
הוא הסתכל על תיק הצד שלו, שנשא את סמל היחידה המפורסמת וידע שהחלטה נפלה: הוא ייכנס פנימה וינסה להציל עוד ועוד אנשים.
שנים עשר פעמים הוא נכנס לתוך התופת ויצא ממנה כשהוא מציל עוד ועוד אנשים! בסך הכול הציל סרג'נט ג'ון ויין יותר ממאה אנשים שחבים לו את חייהם. כשנשאל לבסוף האם הוא מרגיש גיבור ענה ג'ון ויין בענווה: 'ממש לא, בסך הכול ביצעתי את מה שמצופה ממני...'

*

ממעשי הגבורה של ג'ון אנחנו למדים ש'פעם חייל, תמיד חייל'. הקב"ה לקח אותנו להיות לו הסיירת המובחרת שלו. 'עם זו בחרתי לי תהילתי יספרו'. להיות לוחם ביחידה מובחרת זה קודם כל אחריות ומחויבות. לפעמים אנחנו מרגישים שלא בא לנו לעזור לעוד יהודי, כי אנחנו בדיוק בחופשה וגם ככה זה לא כל העולם מוטל על הכתפיים שלנו.

בדיוק ברגעים כאלו, עלינו להסתכל על 'סיכת היחידה' שלנו, על הציצית והתפילין ושאר הסמלים שמזכירים לנו לאיזו יחידה מובחרת אנחנו שייכים. בהיותנו שייכים לסיירת של הקב"ה, מצופה מאתנו לנהוג בהתאם בכל מקום ובכל זמן. לפעמים לא צריך להציל אנשים תחת אש בשביל לתקן את העולם. לפעמים מספיק מעשה קטן, מילה טובה, חיוך, חיבוק תומך לחבר במשבר. לפעמים המעשים הקטנים הללו יכולים ממש להציל נפשות. העולם מחכה לנו. האם אנחנו מוכנים לכך?

6.2 . סיפור לשבת

האיש במקום הנכון / אריק סגל

מתיו היה ילד לא חכם במיוחד. הוא נולד עם מנת משכל נמוכה, ומראהו החיצוני לא הרשים במיוחד. עוד בתור ילד הוא היה קרבן ללעג חבריו, שלא חדלו לבוז לו על מראהו המגושם ושכלו הרפה. עם הגיעו לגיל 18 חיפשו לו הוריו עבודה שתתאים עבורו. לאחר חיפושים נמצאה עבורו עבודה כפועל בניין ובה רק מטלה אחת: ערבוב המלט. מתיו החל לעבוד בערבוב המלט ומשעות הבוקר המוקדמות ועד השעה חמש, היה עסוק מתיו בערבוב המלט עבור שאר הפועלים.

אלא שגם במקום העבודה החדש לא שבע מתיו נחת. חבריו, שלא נחשבו לאינטלקטואלים גדולים זיהו עד מהרה כי לפנייהם ניצב בחור ששכלו לא חד במיוחד, בלשון המעטה. הם ניצלו זאת כדי להעליב אותו. מדי פעם היו פונים וקוראים לו: 'ערבב את המלט מתיו, רק תיזהר לערבב אותו בזווית הנכונה, כמו שלמדת באוניברסיטה'. הפועלים שבעצמם לא היו חכמים במיוחד, מצאו הזדמנות להאדיר את עצמם באמצעות פגיעה באדם חלש יותר. כך הוא טבעם של בני האדם. מתיו בכל אופן המשיך לסבול בשקט.

באחד הימים קרא מתיו בעיתון המקומי ידיעה מפתיעה שלא זכתה לכותרת גדולה: מדענים מאוניברסיטת קולומביה, מחפשים מתנדבים לניסוי חדשני שייערך במעבדות האוניברסיטה, שבאמצעותו ניתן לשנות את מנת המשכל של המתנדבים, באמצעים פולשניים ובאלקטרודות שאותם הם מחדירים לראשו של האדם ויוכלו להגדיל את מנת המשכל. מתיו חש שחלומו הגדול להפוך לאיש נבון

עשוי להתגשם. לאחר בירורים קיבל את כל המידע אודות הניסוי והודיע על התנדבותו לפרויקט.

לאחר ימים ספורים, ארז מתיו את חפציו ונסע לניו יורק. לחבריו בעבודה הודיע כי הוא ייאלץ להיעדר למספר שבועות בעקבות שמחה משפחתית. הם לא התרגשו במיוחד מחסרונו בעבודה, לדידם הוא היה חלק מהנוף, ולא אחד מהקבוצה. מתיו הגיע לשערי האוניברסיטה והציג את עצמו בפני המדענים. מצבו השכלי של מתיו הציג אותו כמתאים לניסוי ולאחר סדרת ראיונות ארוכה, הם זימנו אותו לשיחה והודיעו לו כי הוא התקבל. מתיו הוכנס לניתוח ארוך בן אחת עשרה שעות, כשבסיומו יצא כשראשו חבוש לחדר ההתאוששות.

שבוע נוסף שהה מתיו בבית החולים, כשבהדרגה הוא מחלים מהניתוח. במהלך כל השבוע שוחח מתיו עם פסיכולוגים, פסיכיאטרים ומומחים במדעי המוח. הללו שמחו לגלות כי הניסוי הצליח מעל למשוער, מתיו הפך לבחור מוכשר ומהיר תפיסה, ופיתח יכולות אינטלקטואליות מרשימות. אנשי המדע נהנו לשוחח אתו, וגילו כי הוא מביין את דבריהם במהירות ואף משיב כראוי לתרגילים שהציבו בפניו. בשבועות ששהה בבית החולים עבר מתיו על עשרות ספרים בנושאי פיזיקה ומתמטיקה, ובמיוחד נמשך לחישובים הנדסיים מורכבים. כעבור שבועות ספורים שוחרר מתיו מבית החולים.

מתיו חזר לעיר מגוריו, ומאחר שלא הייתה לו עבודה אחרת הודיע לחברת הבנייה כי הוא מבקש לחזור לעבודה ולמחרת חזר מתיו לערבב את קערת המלט. חבריו הפועלים של מתיו לא מיהרו לברכו לשלום, ורק שאלו אותו בזלזול אם בזמן המחלה שלו סיים עבודה בכימיה או באווירונאוטיקה. מתיו לא השיב והם פרצו בצחוק רועם והמשיכו במלאכתם. מתיו המשיך לערבב את המלט תוך כדי שהוא מרגיש תנודה קלה בקרקע שמתחתיו. הוא הביט בריכוז תוך כדי עבודה ביסודות הבניין והבחין בתנודה קלה נוספת. הוא ערך בראשו חישוב מהיר. מתיו עזב את קערת המלט ורץ לעשות סיבוב בינות העמודים התומכים של הבניין. 'מתיו, זה מה שלמדת באווירונאוטיקה?' צעק לו אחד הפועלים בלעג. מתיו לא טרח לענות ורק בדק את העמודים בריכוז. לאחר רגע החל לצעוק לעבר הפועלים: 'צאו מהבניין מיד! הבניין עומד לקרוס!'

הפועלים הביטו בו בבוז ונדו לו בראשם. אבל מתיו לא הרפה מהם, הוא ניגש לאנשים וניסה לדחוף אותם החוצה. התרגשותו הרבה של הצעיר השפיעה עליהם בסופו של דבר, העבודה הושבתה והפועלים התקבצו כולם מחוץ לאתר הבנייה.

מנהל העבודה ניגש למתיו ושאל אותו בזעם, מה פשר מעשיו. מתיו הביט בעיניו של המנהל והודיע לו כי הבניין שבנייתו עומדת כבר בקומה השלישית, עומד לקרוס בכל רגע. חיוך לעגני נראה על פניו של מנהל העבודה, וחבריו של מתיו פרצו בצחוק גדול. מתיו לא נבהל מהלעג. עד מהרה הוא פרס את מפת הבניין, ובעזרת חישובים מתמטיים מסובכים הסביר לאיש כי יסודות הבניין לא יוכלו לשאת את המרפסות בזווית שבה הם בנויות. כעת כבר שרר שקט מתוח בקהל, ואיש לא הוציא הגה מפיו. מנהל העבודה גרד במצחו, והרגיש כי דבריו של הצעיר נכונים, אלא שהוא לא הצליח להבין אותם. הוא התקשר לקבלן, ועד מהרה הופיע במקום מהנדס הבניין. לאחר שיחה קצרה עם מתיו, הודה המהנדס כי הוא צודק בדבריו. אלא שבאותו רגע קרס הבניין בקול רעש גדול. תושייתו של מתיו, הצילה את עשרות הפועלים ממוות בטוח, הם ניגשו כולם לבקש סליחה מהאיש שהיה עבורם סמל הבערות והתנצלו על התנהגותם הפוגעת...

אין לך אדם 'שאינ לו שעה' לפעמים האדם שהכי לא ציפית ממנו למשהו, אתה מופתע לגלות שהוא היה 'האיש שבמקום הנכון'. פרעה שבתחילה עוד עבד ביחד עם בני ישראל במלט ושכנע אותם לעבוד עבורו, החל לשעבד את בני ישראל ובסופו של דבר הפך למנהיג שפוט של הקב"ה שהכביד את ליבו, ו'שיחק לו באלקטרודות'.

6.3. פתגם שבועי /משל /סיפור עם ומוסר השכל מצידו

31 . "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים."

פירוש אפשרי: אדם לא יכול לחלץ את עצמו מצרותיו, באשר צריך מבט אובייקטיבי ועזרה מבחוץ לשם כך

מקור: מסכת ברכות

פתגם דומה: "אין אדם רואה את נגעי עצמו."

32 . "אין חדש תחת השמש."

פירוש אפשרי עם כל ההתקדמות של האנושות, ההסטוריה חוזרת על עצמה, והאנשים על כל מורכבתם נשארים באותו מצב

מקור: ספר. "קהלת."

33 . "אין חזון נפרץ."

פירוש: אין התגלות ה' לאנשים.

מקור: ספר. "שמואל א'."

34 . "אין חכם כבעל ניסיון."

פירוש: לא קיים חכם המשתווה בחוכמתו לבעל ניסיון

35 . "אין ידיד נאמן כמו כסף מזומן."

18 מזונות שיסייעו לכם להילחם בשומן

מאת: **בועז מזרחי**

זה נכון שכדי לרזות ולהוריד את מסת השומן צריך לעסוק בספורט, אך כמובן שהצד השני של המטבע הוא האוכל. יש מזונות שאכילתם יכולה לעזור לכם להילחם בשומן דרכים יעילות ומגוונות. הכירו את מזונות ה"אנטי-שומן" שכדאי לכם להתחיל לאכול.

1. לבנה (יוגורט יווני)

מה שהופך את הלבנה ליעילה לירידה במשקל הוא תכולת החלבונים הגבוהה שבה, פי 2 מסוגי גבינות אחרות. תזונאית הספורט לסלי בונסי אומרת כי "לחלבון לוקח יותר זמן לעזוב את הגוף. זה משאיר אתכם שבעים למשך יותר זמן". בנוסף, בונסי אומרת כי שהגוף שורף יותר קלוריות בפעולת העיכול של חלבונים.

2. קינואה

המאכל שנחשב בטעות לדגן, הוא צמח שמקורו בהרי האנדים של דרום אמריקה. בכוס אחת של קינואה יש 8 גרם חלבונים ו-5 גרם סיבים וכן מינרלים כמו ברזל, אבץ, סלניום וויטמין E. הקינואה נחשב למזון סוגר תיאבון ולכן הוא מומלץ כתוספת מזינה ומשביעה.

3. קינמון

מחקרים מראים כי לקינמון יש השפעה על ייצוב רמות הסוכר בדם. האיזון של רמות הסוכר יכול להביא לקיצוץ התיאבון ובכך להשפיע על תצרוכת המזון שלכם באופן חיובי. על פי תזונאית הספורט בונסי, זה מקבל משנה תוקף עבור חולי סכרת. התבלין האזוטי מספק למעשה רוח כפול, גם בטעם וגם בבריאות.

4. פלפל חריף

בפלפלים החריפים יש תרכובת המכונה קפסאיצין. התרכובת מדכאת את התיאבון ומסייעת להאיץ את תהליך חילוף החומרים לזמן קצר. מחקרים הראו כי אנשים שאוכלים אוכל חריף נוטים לאכול פחות. ד"ר סוזאן ביאלי, דיאטנית מונקובר כי "פלפל צ'ילי עוזר לשרוף שומן ומחזיק אותנו שבעים לאורך יותר זמן".

5. תה ירוק

מגוון מחקרים מראים כי שתיית תה ירוק מגרה את שריפת השומן שבאזור הבטן. התה מכיל פיתוכימיקלים שיכולים להשפיע על המטבוליזם. בונסי מציעה לשתות את התה הירוק כשהוא חם, כיוון שלגימה איטית מאטה את צריכת הקלוריות.

6. אבטיח

היות והוא מכיל מעל 90% מים, האבטיח הוא פרי ממלא מאוד שגורם לתחושת שובע לאורך זמן. בנוסף, הוא אינו עתיר קלוריות ומשמש גם כמקור טוב לנוגד החמצון ליקופן, וכן לויטמינים A ו-C. אכילת אבטיח כחטיף בין הארוחות, תצמצם את התיאבון ותהפוך את הארוחות שלכם לקטנות יותר.

7. פירות יער

כמו פירות אחרים גם בפירות היער יש תכולת מים גבוהה יחסית, אך יתרון נוסף שיש להם הוא המתיקות הגבוהה. בעבור כמות זעומה יחסית של קלוריות, תוכלו לספק את החשק למתוק במידה דומה לאכילת ממתק או עוגה, שהיו עולים לכם בקלוריות רבות.

8. ירקות חתוכים

מעבר לפן הבריאותי שקיים באכילת ירקות, יש לכך גם אפקט פסיכולוגי שהוא חלק קריטי בתהליך ההרזייה. הרבה פעמים מתחשק לנו משהו טעים, או חטיף קליל, אלא שלרוב מדובר במאכלים משמינים ביותר. נסו להחליף את החטיפים בירקות חתוכים, כאשר אתם נעזרים במטבלים דלי קלוריות כדי ליצור את "אפקט החטיף". מלפפונים עם יוגורט ושמיר, גזר ברוטב סויה או ברוקולי בשמן זית וחומץ בלסמי, כל אלה יכולים להוות חטיפים קלילים ובריאים.

9. ביצים

מחקרים העלו כי אכילת חלבונים בבוקר מסייעת לשמור על שובע לאורך זמן ממושך יותר מאשר אכילת פחמימות כמו לחם למשל. ביצה אחת מכילה 75 קלוריות ו-7 גרם של חלבון איכותי, יחד עם חומרים מזינים נוספים. בונסי מציינת שהגוף שורף יותר קלוריות בעיכול ביצים מאשר בעיכול לחם, מה שמהווה יתרון נוסף.

10. שיבולת שועל

שיבולת שועל היא דגן עשיר מאוד בסיבים, המשביע במהירות ולאורך זמן. לכך מצטרפים שני יתרונות כאשר אוכלים את שיבולת השועל כדייסה: ראשית היא מוגשת חמה ואוכל חם לוקח יותר זמן לאכול. שנית, כמות המים שהיא מכילה כתוצאה מהבישול, תתרום עוד יותר לתחושת השובע. ניתן לאכול את הדייסה עם תיבול מלוח או מתוק. בגרסה המתוקה מומלץ להוסיף קינמון כדי להשלים את האפקט ולהמתיק באופן עצמאי עם דבש.

11. קרקרים מחיטה מלאה

תחליף טוב נוסף שמייצר את "אפקט החטיף" בעלות בריאותית נמוכה יותר. מחקרים הראו שאנשים שעברו מדגן רגיל לדגן מלא, הורידו את כמות שומן הבטן שלהם. הקרקרים מדגן מלא הם עשירים בסיבים, דלים בשומן ויכולים לשמש כארוחת ביניים מזינה ובריאותית. גם כאן ניתן להוסיף מטבל כדי לשדרג, כמו יוגורט יוני למשל, שמופיע גם הוא ברשימה.

12. סלט טאבולה

הסלט הים תיכוני מכיל מרכיב אחד מרכזי שהופך אותו ליעיל בחסימת התיאבון - בורגול. הוא דל בשומן וקלוריות, אך עשיר בחלבונים וסיבים, מה שמסייע להתמלא במינימום קלוריות. בונסי אומרת בנוסף שהסלט הוא "בעל טעם עשיר, כך שלא צריך להוסיף הרבה שמן".

13. מרק

אין כמו הטעם העשיר של מרק ביתי מהביל, במיוחד בחודשי החורף. אך מלבד הכיף שבאכילת מרק, אנו מרוויחים גם אפקט דיאטתי חשוב. המרק מכיל את כל המרכיבים שהופכים אותו למזון הדיאטתי המושלם: מים, ירקות ותבלינים. המים ממלאים את הבטן באפס קלוריות, הירקות מזינים ובתבלינים רבים יש יתרונות בריאותיים חיוניים, כמו הפלפל השחור, הכורכום ועוד. אכילת מרק כמנה ראשונה תהפוך את הארוחה שלכם להרבה פחות משמינה.

14. חומץ

מחקרים הראו כי לחומץ יש תכונות המסייעות לפירוק שומנים. אמנם דרוש מחקר מעמיק נוסף על מנת לבסס את התוצאות, אך בכל מקרה בונסי טוענת כי חומץ הוא בחירה טובה, כיוון שהוא מוסיף טעם ואינו מכיל קלוריות כלל ועיקר.

15. אגוזים

למרות שהם מכילים שומן, זהו שומן הבריא ללב. מחקרים הוכיחו כי אגוזים מסוגים שונים מסייעים לירידה במשקל ולאיזון רמת הכולסטרול בגוף. המפתח באכילת אגוזים הוא מינון. אל תהססו לצרוך מהם, אך בצעו זאת במתינות.

16. פופקורן

למרות שיצא לחטיף התירס הזה שם לא כל כך מחמיא בהקשר שלנו, כאשר מכינים אותו נכון הוא יכול להיות מזון מעולה לדיאטה. ראשית, מומלץ להכין את הפופקורן לבד בבית. כך תהיה לכם שליטה מלאה על כמות השומן שבו. שנית, ותרו על חמאה והמליחו בעדינות. היתרון המנצח של הפופקורן הוא האוויר. הוא תופס נפח רב מה שנראה מאד מספק לעין, אך הוא דל בקלוריות ולמעשה מכיל הרבה פחות "בשר" מכפי שנדמה לנו.

17. דגים

אחד המקורות הטובים ביותר לחלבונים הוא דגים. מחקרים הוכיחו שדגים יותר משביעים מעוף או בקר, כנראה בזכות סוג החלבון המצוי בהם. רוב הדגים דלים בשומן וגם אלו השמנים יותר, מכילים צורות בריאות וחיוניות של שומן - אומגה 3. חמצת השומן הזו מסייעת להגנה מפני מחלות לב ומחלות כרוניות אחרות.

18. קטניות

בונסי אומרת כי קטניות מכילות יתרון משולש עבור הדיאטה - הן מגיעות מהצומח, הן עשירות בחלבון והן עשירות בסיבים. זה אומר שהן משביעות מאוד ובעלות קלורית נמוכה למדי. בנוסף, הן יכולות לשמש הן כמנה עיקרית והן כתוספת, מה שהופך אותן למגוונות ולמתאימות לצרכים התזונתיים השונים שלנו.

י"ח טבת תש"ל 27.12.1969 מבצע צה"ל להחרמת המכ"ם המצרי

במהלך מלחמת ההתשה תקפו מטוסי חיל אויר יעדים בתוך מצרים, עם הזמן התברר שהלוחמה האלקטרונית ותורות הלחימה (תו"ל) שבהן השתמשו טייסי חיל האוויר כדי לשבש את פעולת המכ"ם אינן טובות דיים. מטוסי חיל האוויר התגלו בשלבים מוקדמים יותר של הגיחות שביצעו, גם כשטסו בגבהים נמוכים במיוחד. המסקנה הייתה שפריסת המכ"ם המצרי הישנה, שהושמדה ברובה, הוחלפה בפריסה חדשה, קשה ואכן הצליחו אנשי המודיעין לאתר את מיקום המכ"ם. בעיקבות מידע זה התקבלה החלטה נועזת שבמקום להשמיד את המכ"ם כדאי פשוט "להחרים" אותו ובכך גם ללמוד על תכונותיו. תכנון המבצע, שלו ניתן השם "תרנגול 53", ביצע ראש מחלקת מבצעים חיל האוויר, תא"ל דוד עברי (לימים מפקד החיל). בבוקר ה-24 בדצמבר משהתקבלה ההחלטה כי המבצע להברחת המכ"ם ניתן לביצוע, העביר מפקד החיל, האלוף מוטי הוד, את הממצאים לגופי התכנון במטכ"ל ולרמטכ"ל חיים בר-לב. לפיקוד על המבצע מונה קצין חי"ר וצנחנים ראשי (קחצ"ר), תא"ל רפאל איתן, שהטיל את הביצוע על מפקד חטיבה 35 אל"מ חיים נדל.

כוח הצנחנים הונחת כ-6 ק"מ מהיעד ובהליכה מהירה התקרב ליעד, שם התפצלו הכוחות לכוחות חסימה ולכוח תקיפה. כ-200 מטרים מהיעד התפצל כוח הצנחנים מגדוד 50 לשלושה כוחות, ובשל ליל הירח המלא נאלץ לעשות את שארית הדרך בזחילה. הם הצליחו להגיע ממש עד ליעד, והכוח המצרי הופתע הפתעה מוחלטת. תוך ניצול רעש הגנרטורים של תחנת המכ"ם הצליח הכוח הפושט להתקרב עד למרחק מטרים ספורים מהשומרים ההשתלטות היתה מהירה ומיד החלו בפירוק הקרונות לאחר שהכינו את שתי קרונות המכ"ם להטסה, הגיעו מסוקי חיל אויר ומיד נקשרו הקרונות והחלה הטסתם לארץ, במקביל חולצו אנשי הכוח הפושט בכולל השבויים שתפסו וביניהם טכנאי שהפעיל את המכ"ם.

הרמטכ"ל חיים בר-לב, אמר "הביצוע היה מעולה והכוח פעל בצורה מושלמת, זו אחת מהפעולות המיוחדות והראשונות במעלה של צה"ל, שחייבה מחשבה ומידה רבה של סבלנות ודבקות במטרה... ביצעתם את אחת הפעולות המסובכות, הנועזות והיפות ביותר שביצע צה"ל אי-פעם" לימים גם אמר שהיה זה "מבצע מהסרטים"

אין ספק שמבצע זה (וכן החרמת ספינות שרבורג) שוב הוכיחו תעוזה ויצירתיות של מפקדי צה"ל.

כ"ה טבת ימי בית שני – יום שמחה שנקבע לאחר שאלכסנדר מוקדון ביטל את גזרתו להחריב את ירושלים

כידוע, בימי בית שני היה ריב גדול בין השומרונים לבין היהודים וויכוח שהחל כבר עם חזרת גולי בבל והקמת המקדש ולאחר מכן חומת ירושלים על ידי נחמיה, כשהחל אלכסנדר מוקדון את מסע כיבושיו אף הצטרפו השומרונים לצבאותיו וכשהגיע לארץ ישראל ביקשו ממנו שיחריב את בית המקדש על מנת שבית מקדשם שבנו בהר גריזים יהיה בית המקדש האמיתי, ואכן לפי המסופר נענה אלכסנדר מוקדון בחיוב על בקשתם. יש לנו מספר מקורות המתארים מפגש שהיה לאלכסנדר מוקדון עם הכהן הגדול, הידוע בהם שייך ליוסף בן-מתתיהו (יוספוס פלביוס) שהיה "ההיסטוריון" של התקופה, יוסף בן מתתיהו מספר לנו על המפגש. מקור נוסף נמצא בגמרא וכן בפירוש למסכת תענית. (הציטוטים הם לפי המקורות ללא תוספות)

המקור בגמרא (מסכת יומא דף ס"א עמוד א')

"והתניא בעשרים וחמשה [בטבת] יום הר גריזים [הוא] דלא למספד יום שבקשו כותיים את בית אלהינו מאלכסנדרוס מוקדון להחריבו ונתנו להם באו והודיעו את שמעון הצדיק מה עשה לבש בגדי כהונה ונתעטף בבגדי כהונה ומיקירי ישראל עמו ואבוקות של אור בידיהן וכל הלילה הללו הולכים מצד זה והללו הולכים מצד זה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר אמר להם מי הללו אמרו לו יהודים שמרדו בכך כיון שהגיע לאנטיפטרוס זרחה חמה ופגעו זה בזה כיון שראה לשמעון הצדיק ירד ממרכבתו והשתחוה לפניו אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה אמר להם דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתו. אמר להם למה באתם אמרו אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב ותענך גויים להחריבו אמר להם מי הללו אמרו לו כותיים הללו שעומדים לפניך אמר להם הרי הם מסורין בידיכם מיד נקבום בעקביהם ותלאום בזנבי סוסיהם והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים כיון שהגיעו להר גריזים חרשוהו וזרעוהו כרשינין כדרך שבקשו לעשות לבית אלהינו ואותו היום עשאוהו יו"ט

יוסף בן מתתיהו מפרט קצת יותר וכך הוא כותב:

"...וכששמע הכהן הגדול-ידוע (שהוא) אלכסנדרוס, לא רחוק מן העיר, יצא עם הכוהנים והמון אזרחים וערך את קבלת-הפנים...במקום אחד הקרוי צופים... כשראה אלכסנדרוס עוד מרחוק את ההמון בבגדים הלבנים ובראשו עומדים הכוהנים בבגדי הבוץ שלהם ואת הכהן הגדול בבגד התכלת הרקום זהב ועל ראשו מצנפת ועליה ציץ-זהב, שבו כתוב שם אלוהים, התקרב אליו לבדו וכרע והשתחוה לפני השם והקדים בשלומו של הכהן הגדול... רק פרמניון ניגש אליו ושאלו, על שום מה השתחוה הוא לפני הכהן הגדול של היהודים בעוד שכל הבריות כורעים ומשתחוים לפניו. אמר לו: לא לפני כרעתי והשתחויתי, אלא לפני האלוהים, שהוא נתכבד להיות כהן גדול לו. כי את האיש הזה בדמותו של עכשיו

ראיתי בשנתי, כשהייתי בדיאון שבמוקדון: וכשהייתי תוהה ומהרהר עם נפשי כיצד אשלוט על אסיה, זירז אותי שלא להתמהמה אלא להתחזק ולצאת לדרכי: הוא עצמו ינהג את צבאותי וימסור לי את מלכות הפרסים. מאז לא ראיתי שום איש אחר בבגד כזה. וכשאני רואה עכשיו את זה ונזכר במראה שבשנתי ובזירוז, סבורני, שבשליחותו של אלוהים ערכתי את מסע המלחמה ואנצח את דריוש ואחריב את כוחם של הפרסים ואצליח בכל אשר יש בכוונתי לעשות'.

אחר דברים אלה אל פרמניון, נתן את יד ימינו לכהן הגדול ובא אל העיר, והיהודים רצים על-ידו. אז עלה אל בית המקדש והקריב לאלוהים לפי הוריות הכהן הגדול, וחלק כבוד לכהן הגדול ולכוהנים כראוי להם. וכשהראו לו את ספר דניאל, בו אמר הנביא שאחד מן ההלנים יהרוס את מלכות הפרסים, אמר בלבו שהוא האיש המיועד ושמח ושילח אותה שעה את העם. למחרת קרא ואמר להם לבקש ממנו מתנות כחפצם. אז ביקש הכהן הגדול, שיורשה להם לקיים את חוקי אבותיהם ושתהא השנה השביעית פטורה ממסים: והוא נתן להם הכול. ועוד בקשו ממנו, שירשה גם ליהודים שבבבל ובמדי לשמור את חוקיהם, והוא הבטיח בשמחה לעשות כמבוקשם. וכשאמר להמון, שאם יש בהם הרוצים לצאת אתו למלחמה וגם יוסיפו להיות דבקים במנהגי אבותיהם וחיים לפיהם, הריהו מוכן לקחתם אתו, בחרו רבים לצאת אתו למלחמה"

ישנם חוקרים הטוענים שגם המקור המופיע בגמרא וגם המקור מיוסף בן מתתיהו חוטאים באנכרוניזם היסטורי (בלבול בין עובדות לתקופות שונות) כמו למשל שמפגש כזה לא היה יכול להתקיים באנטיפטרוס היות ואנטיפטרוס לא היתה קיימת באותה תקופה (אנטיפטר, היה בנו של הורדוס והעיר נבנתה בשנים הראשונות לספירה) בכל מקרה לדעת כולם אכן היה מפגש כזה גם אם הפרטים אינם מדויקים. (בוודאי אם יש סיבה למסיבה)

י"ט טבת תש"ב 8.12.1941 הופעל מחנה חלמנו, מחנה ההשמדה הראשון

בפולין

לאחר תחילת מלחמת העולם השנייה היה ברור שבכוונת הנאציים להשמיד את העם היהודי במקביל לכיבושים הצבאיים. נעשו נסיונות רבים כיצד ניתן לבצע זאת כשהניסיון הראשון היה פשוט לרכז את היהודים, להכריח אותם לחפור בורות ופשוט לירות בהם. מהר מאד הבינו הנאציים ימח שמם ששיטה זו יקרה ומסורבלת והם החליט לבחון שיטה של המתה בחנק. הנאצים הקימו מחנה השמדה ליד הכפר חלמנו שבפולין וכך עבדה השיטה. היהודים הגיעו למחנה שם הוסבר להם שהמחנה הוא מחנה מעבר לקראת העברתם למחנה עבודה כשבשלב ראשון עליהם להתרחץ כשבינתיים הבגדים שלהם יעברו חיטוי. היהודים חולקו לקבוצות של חמישים איש, נכנסו לעולם שם התפשטו וחפציהם נאספו בנפרד, משם הועברו לאולם שבקצהו היה מסדרון בשיפוע (הסיבה

לשיפוע היתה להקשות על נסיון לריצה לכיוון תחילת המסדרון) חלק והגרמנים הריצו את קבוצת היהודים בשיפוע זה שבקצהו היתה משאית. לאחר שהגרמנים דחסו את היהודים לתוך המשאית הם נעלו את הדלת והפעילו את מנוע המשאית כשצינור פליטת הגזים מוחדר לתוך תא המטען, לאחר כ-10 דקות נחנקו היהודים והמשאית נסעה לכיוון היער שם היו המשרפות וקברי ההמונים. בסך הכל הושמדו במחנה זה כ-300 אלף יהודים.

י"ט טבת תשט"ו 13.1.1955 מת החייל אורי אילן שהיה בשבי הסורים

אורי אילן נולד בקיבוץ גן שמואל ב-17 בפברואר 1935, ביולי 1953 התגייס אורי אילן לחטיבת גולני, והגיע לדרגת רב טוראי. ב-8 בדצמבר 1954 הצטרף לפעולה של תחזוקת מתקן ציתות לקו טלפון בשטח סוריה, סמוך לתל פאחר, לא הרחק מקיבוץ דן. אורי, איש חטיבת גולני, הצטרף לחוליה ובה ארבעה צנחנים – סגן מאיר מוזס, סמל מאיר יעקבי, טוראי יעקב לינד וטוראי גד קסטלנץ. הפעולה הסתבכה, והחמישה התגלו ונפלו בשבי. השבויים הובלו למעצר בקונייטרה, ומשם הועברו לבית הסוהר אל-מזאה הידוע לשמצה שבדמשק, שם הוחזק כל אחד מהם בנפרד.

בהיותם בשבי, ניו נתוני שבויי צה"ל ללחץ פיזי ופסיכולוגי קשה ביותר, עקב החשש כי לא יעמוד בלחץ העינויים ויגלה את סודות המבצע לסורים, ובכך יפגע בביטחון המדינה. החליט אורי אילן להתאבד בתא, ב-13 בינואר 1955. וגופתו הוחזרה לישראל.

משנבדקה גופתו של אורי נמצא פתק קשור לרגלו "כבר הרגו את כולם, אני מחכה לדין, איני יודע כלום על היתר, קברו אותי ליד גבי, הולכים להרגני, נקם". בבגדיו נמצאו פתקים שנכתבו באמצעות ניקוב חורים בצורת אותיות על הנייר. המפורסם שבפתקים היה הפתק שבו נכתב "לא בגדתי, התאבדתי", בדברים שנשא הרמטכ"ל, משה דיין, בהלווייתו של אילן, בחר שלא להקריא את המילה האחרונה, וכך נשאר בתודעת הציבור המסר "לא בגדתי"

כ' טבת תקס"ה 20.12.1204 נפטר הרמב"ם (רבי משה בן מימון)

הרמב"ם מוכר כמי שהיה מגדולי חכמי ישראל, פוסק הלכה, פילוסוף ורופא. הרמב"ם נולד בספרד בתקופת כיבוש המוסלמים לאחר מספר שנים עקר לעיר פס שבמרוקו ומשם למצרים. הרמב"ם התפרנס ממקצוע הרפואה היות והיה נאמן לשיטתו שלא להתפרנס מלימוד תורה. הרמב"ם כתב מספר ספרים שהידוע בהם הינו "משנה תורה" שהינו ספר הלכה החשוב ביותר שבו קיבץ הרמב"ם את כל ההלכות לפי נושאים, בנוסף כתב את ספר המצוות ובו הסברים למצוות. בתחום הפילוסופיה כתב את הספר "מורה נבוכים" בו גישר הרמב"ם בין הפילוסופיה היהודית לבין הפילוסופיה של אריסטו היווני בנוסף שלח

הרמב"ם איגרות לתפוצות ישראל. ידועות בעיקר: "איגרת תימן" או בשמה השני "פתח תקווה" שבה מחזק הרמב"ם את ידי חכמי תימן להמשיך ולשמור את תורת ישראל. מספר שנים קודם לכך פרסם הרמב"ם כשהיה בגיל 26 את "אגרת השמד". הרקע לאיגרת זאת הוא: מאות שנים לפני תקופת הרמב"ם השתלטו המוסלמים על ארצות צפון אפריקה ודרום ספרד וליהודים היה טוב מאד בשלטון זה, התפרנסו בכבוד ואף הגיעו למשרות גבוהות בשלטון המוסלמי. מספר שנים לפני הולדת הרמב"ם החלה התעוררות קנאית בעולם המוסלמי כשהם מתפלגים לשתי קבוצות "הסונים" שהיו מתונים ו"השיעים" שהיו קנאים ודחפו להשלטת האיסלם בכל העולם בכת. (מוכר!!-בן לאדן) חלק מהגזרות שלהם היה שעל כל תושב להתאסלם, ללכת למסגדים, לקרוא בקול רם שמוחמד הוא נביאו היחיד של האלוהים ולהתנהג על בסיס החוקים האסלמיים. מצב זה העמיד את היהודים בדילמה קשה האם לקיים זאת או למות. הם שאלו שאלת רב מקובל שגר מחוץ לאזור השפעת האיסלם בתשובה ענה הרב שאסור להם לנהוג כמנהגי האיסלם. תשובה זו גרמה להרבה יהודים לעזוב את הדת ולהתאסלם. לכן פנו היהודים לרמב"ם שהחל להתפרסם כגדול הפוסקים ושאלו מה לעשות. הרמב"ם בתגובה למקובל טען ש"אל תדון אדם עד שתגיע למקומו" (במילים אחרות חלק הרמב"ם על המקובל בכך שטען שפסיקת המקובל היתה מנותקת מהמציאות בה חיו היהודים) ולכם פרסם אגרת ובה כתב שחובה על כל היהודים להמשיך ולקיים בסתר את מצוות הדת היהודים ו"לשחק" אותה כלפי חוץ כמוסלמים. כמו כן הורה לכל היהודים כן להתפלל שלש תפילות ביום ולצורך כך אף חיבר "תפילה קצרה" (אגב גם בשעת חרום כמו במלחמה פירסמה הרבנות הצבאית נוסח תפילה קצרה לשעת חירום) באופן כללי הציע הרמב"ם ליהודים לעזוב את ביתם ולהגר לארצות שמחוץ להשפעת האיסלם (לצערינו גם באזורים שהיו בסביבת הנצרות לא רווינו נחת, מסעות הצלב, סיפור האנוסים בספרד ובפורטוגל). היות ואת ספריו כתב בעברית חידש הרמב"ם מספר מילים ובהם "מעבורת", "אומדן", "מניעה", "חבלן" ועוד. ללא ספק הרמב"ם הינו אחד מעמודי התווך העיקריים של תורת ישראל. יש שכינו אותו בשם "הנשר הגדול" היות והגביה עוף יותר מכל חכמי ישראל, עליו גם נאמר ש"ממשה (רבינו) עד משה (משה בן מימון) לא קם כמשה.

כ"א טבת תשכ"א 10.1.1961 טבעה אוניית המעפילים "אגוז"

זו הייתה הפלגתה השלוש עשרה של האוניה אשר העלתה יהודים ממרוקו לאחר קום המדינה. היוזמה להעלאת יהודי מרוקו בשיטה זו היתה לאחר שהתברר שבריחת יהודי מרוקו באמצעות ספינות מבריחים היא מסוכנת וחשפה את היהודים לסחטנות על ידי מנהלי הספינות לכן הוחלט בשיתוף עם ה"מוסד" על הפעלת קו "הברחה" מסודר ומנוהל על ידי איש מוסד ישראלי ממרוקו לחופי גיברלטר ומשם לארץ ישראל. איסוף היהודים

מבתיהם נעשה בחשאיות גמורה ובלילות תוך כדי סיכון אישי גדול והתחמקות מעיני השלטונות.

במהלך 12 ההפלגות הקודמות הועברו כ-500 עולים. בהפלגה ה-13 ארע האסון, הספינה הפליגה מחופי מרוקו בדרכה לספרד ועל סיפונה 43 מעפילים יהודים נציג המוסד ואנשי צוות. בתאריך זה טבעה בסערה שהתחוללה סמוך לגיברלטר ו-45 מנוסעיה נספו. קפטן הספינה ושני אנשי צוות ספרדיים היו הניצולים היחידים מן האסון. 22 מהנספים אותרו במצולות וגופותיהם נטמנו במרוקו. בעקבות לחץ בינ"ל הסכים מלך מרוקו חסן ה-2 להעביר את עצמות הנספים באסון לישראל, ובחודש טבת תשנ"ג נטמנו גופות הנספים בהר הרצל בירושלים. התאריך העברי לאסון טביעת הספינה, הוא יום זיכרון ממלכתי למחתרות ולעלייה מצפון אפריקה.

כ"ג טבת תשכ"ח 24.1.1968 נפסק הקשר עם הצוללת "דקר"

הצוללת נבנתה בבריטניה בין השנים 1943-1945 ושימשה את הצי המלכותי הבריטי. בשנת 1965 הועברה לחיל הים הישראלי וקיבלה את השם "דקר". הצוללת עברה שיפוץ כללי תוך השבחת כל המערכות וב-9 בינואר 1968 יצאה מנמל פורטסמות' באנגליה לנמל הבית בחיפה. הקשר האחרון עם הצוללת התקיים בלילה שבין ה-24 ל-25 בינואר 1968. מאז לא חודש הקשר עמה. החיפושים אחריה התנהלו בהיקף חסר תקדים על ידי חיל הים הישראלי וכוחות בינלאומיים. החיפושים נמשכו עד ה-31 בינואר 1968 ובפברואר 1968 הוכרזה הצוללת דקר על 69 אנשי צוותה כאבודה. יחד עם זאת נמשכו החיפושים אחריה. בשנות התשעים, נעשו מספר חיפושים בעזרת אמצעים טכנולוגיים חדשים, אך ללא תוצאות. ב-28 במאי 1999, שלושים ואחת שנה לאחר שנעלמה, אותרה הצוללת דקר בקרקעית הים בין קפריסין לכרתים. עד היום נסיבות טביעתה של הצוללת לא ידועות, הדעה הרווחת היא שהצוללת פגעה באוניית סחר גדולה ומעוצמת ההתנגשות נפגעה וטבעה מייד. ברבות השנים הפך השם "דקר" לסמל למאמצי חיפוש בלתי נלאים ולאורך שנים לאיתור הנעדרים.

כ"ג טבת רמ"ז 6.1.1497 גרוש היהודים מפורטוגל

(נלקח ככתבו וכלשונו מאתר הידברות - www.hidabroot.org)

ב-1492 העמידו פרדיננד ואיזבלה, מלכי ספרד בפני היהודים ברירה אכזרית, להתנצר או לעזוב את ספרד. רוב היהודים ברחו מזרחה להולנד, איטליה והאימפריה העותמנית. כמאה אלף מיהודי ספרד מצאו מקלט בפורטוגל השכנה. לא לקח זמן עד שהתברר להם שהייתה זו הדרך הקצרה והארוכה, ופורטוגל תהפוך לגיא שמד רוחני. כבר ב-1493 הורה מלך פורטוגל לחטוף את ילדי היהודים. כאלף ילדים נשלחו לאיים

שורצי חיות טרף שם נעזבו לנפשם. שנה מאוחר יותר התיישב על כס השלטון מנואל הראשון. היהודים שנשמו לרווחה כשהמלך האכזרי הוחלף, חזרו מהר מאוד להתגעגע אליו. ב- 1496 התחתן המלך מנולו עם ביתם של מלכי ספרד. הנדוניה שהביאה איתה הנסיכה הספרדייה הייתה הדרישה לגרש את היהודים. כדי לרצות את חמיו וחמותו פירסם מנולו מנשר הדורש מהיהודים לצאת מגבולות פורטוגל בתוך עשרה חודשים, אבל אז מישהו לחש לו, שיחד עם היהודים השנואים יעזבו את פורטוגל גם הכסף והזהב שלהם. בערב פסח 1497 פורסם צו המורה לכל היהודים להביא את ילדיהם מגיל 14-4 לכיכר המרכזית של ליסבון. היהודים שלא דמיינו את גודל אכזריותו של השליט הגיעו לכיכר וגילו לחרדתם שהילדים נתלשים מידיהם ונשלחים למשפחות קתוליות. באותו יום שחור המיתו הורים את ילדיהם, מי בחרב, מי באש, מי בטביעה, מי בזריקה מחלון גבוה, ובלבד שלא ימסרו לשמד. שליחי האינקוויזיציה גררו יהודים בידיים, ברגלים ובשערות הראש, לאגני טבילה ענקיים שם עמדו כמרים נכונים להשלים את מלאכת המרת הדת. עוד כמה ימים כאלה של עבודה מאומצת, ומנואל ואיזבל חשבו שהצליחו לנקות את פורטוגל מכל יהודיה.

כ"ד טבת תקע"ג 23.12.1812 נפטר רבי שניאור זלמן מלאדי – "בעל התניא"

מייסד חסידות חב"ד

רבי שניאור זלמן מלאדי ייסד את חסידות חב"ד שראשי התיבות של שמה הם: חכמה, בינה, דעת. כבר מגיל צעיר התגלה כבעל זיכרון מופלא וכתלמיד חכם גדול. רבי שניאור זלמן הצטרף לחצרו של ה"מגיד ממזריץ" שהוביל את תנועת החסידות לאחר מות הבעל שם טוב. בתחילתה היתה תנועת החסידות ידועה למתי מעט ואולם הדור השלישי (הבעל שם טוב – המגיד ממזריץש – תלמידיו) היו אלו שהחלו להפיץ את תורת החסידות ברחבי מזרח אירופה. (אנו מכירים את רבי אלימלך מליז'נסק, את רבי יצחק לוי מברדיצ'ב ועוד). האזור בו פעל רבי שניאור היה באזור רוסיה הלבנה. היה מראשי החסידות שניסה לבוא בדברים עם ראש המתנגדים הגאון מוילנא ואולם משימה זו לא צלחה בידו. עקב הלשנות הושלך לבית הסוהר, יום שיחררו החל ב"ט בכסלו נחשב עד היום כיום חג לחסידות חב"ד. עם פלישת נפוליאון לרוסיה תמך הרב בכל לבו ברוסים, מחשש להחלת האמנציפציה והשפעת רעיונותיה על הציבור היהודי. הוא נסוג עם הכוחות הרוסים ומת בדרך. קברו נמצא באחד הכפרים באוקראינה. רבי שניאור כתב מספר ספרים המפורסם והידוע שבהם הוא "ספר התניא" או בלשונו "סיפרם של הבינוניים" ספר זה הוא הספר החשוב ביותר לחסידות חב"ד. בספר זה כותב רבי זלמן את עיקרי התפיסה החסידית שלו ומה הוא מצפה ודורש מחסידיו, את ההנהגה של הקב"ה בעולם, כיצד יכול כל חסיד ולא משנה מה מעלתו הדתית להתמודד ולהגיע לדבקות (מושג חסידי) בקב"ה. ספר זה הינו ללא ספק הספר הנלמד ביותר בחסידות חב"ד, מספרים שרבי לוי יצחק מברדיצ'ב אמר על ספר זה "כמה גדול הוא המחבר. שלקח את הקב"ה שהוא כה גדול והכניס אותו בספר כל כך קטן"

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבני, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'נסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127
 טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010
 נייד: 050-5333949
 דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

